

Näkymätön näkyväksi

Metakotityön sisältö ja jakamisen tavat

Susanna Kaarina Luukinen

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Luukinen, Susanna Kaarina			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Näkymätön näkyväksi – Metakotityön sisältö ja jakamisen tavat			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Syyskuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 101 + liitteet
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielma selvittää, mitä metakotityö on ja miten heteropariskunnat jakavat sitä. Tutkielmassa luodaan uusi sosiologinen käsite metakotityö ja tarkastellaan, millaisista töistä se konkreettisesti koostuu. Metakotitöiden jakamisen suhteen tarkastellaan, miten työtehtävät jakautuvat puolisoitten välillä, miten niitä jaetaan ja mihin jaot perustuvat. Tutkimusaiheen taustalla on Yleisradion toimittaja Jenny Lehtisen kolumni kodin- ja lastenhoitoon liittyvästä metatyöstä. Tutkielman tavoitteena on tuoda näkymätöntä kotitöiden osaa ja sen sukupuolistuneisuutta näkyväksi.</p> <p>Kotitöihin liittyvä näkymätön valmistelutyö on jäänyt aiemmassa kotityötutkimuksessa pitkälti paitsioon. Sitä on käsitelty pienemmissä osissa tai abstraktimmalla tasolla. Esimerkiksi Eeva Jokinen on tutkinut arjen kuositelua ja Merja Korhonen kotitöihin liittyvää kokonaisvastuuta. Aiemmissa tutkimuksissa on mainittu, että näkymätön kotityö on suurimmaksi osaksi naisten vastuulla mutta ei eritelly tarkemmin, minkälaisista töistä käytännössä on kyse. Tämä on puute, jota tämä tutkielma täydentää.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu kahdeksasta pariskunnan teemahaastattelusta. Haastateltavat olivat heteropariskuntia, joissa molemmat osapuolet olivat työssäkäyviä ja joilla oli ainakin yksi päivähoitossa tai alakoulussa oleva lapsi. Tutkielman metodologinen lähestymistapa on abduktiivinen sisällönanalyysi. Metakotityön sisällön tarkastelu perustuu aiemmissa tutkimuksissa esitellyille näkymättömän kotityön osa-alueille ja on siten vahvemmin teoriaohjautuvaa kuin metakotityön jakautumisen tutkiminen, johon lähdetään aineistolähtöisemmin tarkastelemalla haastateltavien arjen käytäntöjä.</p> <p>Tutkielmassa esitetään, että metakotityö on näkymätöntä, valmistelemaa kotityötä, joka sisältää ainakin kotitöiden suunnittelua ja organisointia, kotitöihin liittyvää laadunvalvontaa sekä kokonaisvastuunkantoa kotitöistä. Kunkin metakotityön osa-alueen luonnetta avataan esittämällä useita konkreettisia esimerkkejä. Metakotityö havaitaan naistapaiseksi kotityöksi. Siinä, missä miehet osallistuvat nykyään paljon konkreettisiin kotitöihin, metakotityö on suurilta osin naisten vastuulla. Metakotityö jakautuu enimmäkseen sukupuoleen perustuvien syiden mutta osin myös mieltymysten ja taipumusten perusteella. Tyypillistä on, että naiset pitävät metakotitöitä tarpeellisempina kuin miehet. Monet miehet ovat haluttomia tekemään metakotitöitä.</p> <p>Suurin osa haastateltavista on sitä mieltä, että metakotitöiden jakamisesta on mahdollista sopia ainakin osittain. Kokonaisvastuunkanto näyttää jäävän sopimisen ulkopuolelle. Metakotitöiden jakamisesta ei kuitenkaan tyypillisesti sovita eksplisiittisesti, vaan käytössä on useita implisiittisen sopimisen muotoja. Monin paikoin työnjako on tiedostamattoman ajautumisen tulosta.</p> <p>Tutkielmassa väitetään, että metakotitöiden tekeminen sopii paremmin naisten kuin miesten habitukseen. Vaikka miesten habitus on nykyään aiempaa vastaanottavaisempi kotityötaidoille, metakotityö jää muiden kotitöiden ulkopuolelle. Syyksi pohditaan metakotityön näkymättömyyttä: joko miehet eivät habituksensa vuoksi osaa tai huomaa metakotitöitä tai he huomaavat ne mutta tahtovat pitää kiinni vapaudestaan olla tekemättä niitä eivätkä siksi ilmaise pitävänsä niitä tarpeellisina tai tärkeinä. Tutkielmassa esitetään, että metakotitöiden doksan taustalla vaikuttaa kaksi sukupuolisopimusta: metakotitöiden sopiminen – vaikkakaan ei eksplisiittisesti – naistapaisiksi sekä piilevä sukupuolittunut avunantosopimus, jonka mukaan kokonaisvastuu on naisella ja miehen panoksena on avustaminen. Metakotitöitä vaikuttaa määrittävän tiukempi sukupuolisopimus kuin muita kotitöitä. Sukupuolisopimukset ovat muodostaneet sukupuolijärjestelmän, joka ei muutu helposti.</p> <p>Johtopäätöksensä esitetään, että sukupuolisopimukset sekä naisten ja miesten väliset habituserot tukevat metakotitöistä sopimista implisiittisesti tehden eksplisiittisen sopimisen vaikeaksi tai epämieluisaksi. Naisten metakotitöihin liittyvä osaaminen ja valta kääntyvätkin heitä itseään vastaan. Vaikka miehistä on ikävää, etteivät he pääse rakentamaan omannäköistään arkea, he eivät osoita halua ottaa enempää vastuuta metakotitöistä. Sen sijaan he kääntävät naisen kokeman uupumuksen ja epäriilouden tunteen tämän omaksi, liian korkean vaatimustason aiheuttamaksi syyksi.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords metakotityö, metatyö, kotityö, habitus, sukupuolisopimus, sukupuoli			

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimustehtävä ja tutkielman rakenne.....	3
2 Kotityö tutkimuksen kohteena.....	7
2.1 Sukupuolistunut kotityö.....	9
2.2 Näkymätön kotityö aiemmassa tutkimuksessa.....	13
2.3 Kotitöistä neuvottelu tai sen puute.....	18
3 Teoreettiset lähtökohdat.....	22
3.1 Habitus, doksa ja pelisilmän kehittyminen.....	22
3.3 Metakotitöistä sopiminen: sukupuolisopimus sekä implisiittinen ja eksplisiittinen sopiminen.....	26
4 Tutkielman toteutus.....	31
4.1 Aineisto ja tutkimusmenetelmä: pariskunnan teemahaastattelu.....	31
4.2 Haastattelijan refleksiivisyyden tärkeys ja eettiset kysymykset.....	36
4.3 Analyysi.....	39
5 Mitä metakotityö on?.....	42
5.1 Suunnittelu ja organisointi.....	44
5.2 Laadunvalvonta.....	51
5.3 Kokonaisvastuunkanto.....	55
5.4 Metakotityö ja lapset.....	57
6 Metakotitöiden jakautuminen.....	61
6.1 Enimmäkseen naisten vastuulla, yksittäisten tehtävien jako vaihtelee.....	61
6.2 Omien taipumusten, taustan ja ajankäytön merkitys metakotityönjaossa.....	64
6.3 Sukupuolen merkitys metakotityönjaossa.....	67
6.4 Miesten haluttomuus tehdä metakotitöitä.....	69
6.5 Tasa-arvoista vai epäoikeudenmukaista – joskus tuntuu molemmilta.....	72
7 Metakotitöistä sopiminen.....	74
7.1 Pystyykö metakotitöistä sopimaan?.....	74
7.2 Vain vähän eksplisiittistä sopimista.....	78
7.3 Implisiittinen sopiminen ja ajautuminen.....	79
8 Habitus ja sukupuolisopimus metakotityönteon ja -jaon selittäjinä.....	84
9 Pohdinta ja johtopäätökset.....	89
Lähteet.....	96
Liite 1 Jenny Lehtinen: Metatyö räjäyttää äidin pään!.....	102
Liite 2 Haastattelurunko.....	105
Liite 3 Haastattelukutsu.....	106

1 Johdanto

Kotitöiden tekeminen on sukupuolistunutta. Samalla se on yksi suomalaispariskuntien suurimmista riidanaiheista (esim. Malinen ym. 2005, 16). Suomalaiset naiset käyttävät kotitöihin keskimäärin paljon enemmän aikaa kuin miehet (Pääkkönen 2010, Pääkkönen & Hanifi 2011). Tilanne on sama kaikissa nyky-yhteiskunnissa, joissa kotitöihin käytettyä aikaa on tutkittu tilastollisesti (Connell 2009, 3). Kotitöiden sukupuolijakoa selittävissä kandidaatintutkielmassani huomasin, että missään tutkielmani lähdekirjallisuudessa ei käynyt ilmi, että miehet tekisivät missään tilanteessa keskimäärin enemmän kotitöitä kuin naiset.

Kandidaatintutkielmaa laatiessani myös havaitsin kotityötutkimuksessa aukon. Useissa tutkimuksissa mainitaan ohimennen *ajattelutyötä*, joka kyllä liittyy kotitöihin mutta jota ei jostain syystä sisällytetä tutkimukseen samalla tavalla kuin vaikkapa tiskaamista tai ruuanlaittoa. Havaitsin tällaisia töitä myös omassa arjessani mutten ollut kuullut niistä juuri puhuttavan. Huomasin, että tein paitsi omat kotityöni myös jonkin näkymättömän osan monista puolisoni kotitöistä: tein aloitteen, muistuttelin tai neuvoin niissäkin kotitöissä, joiden ei pitänyt olla minun vastuullani. Kotitöiden laaja kokonaiskuva ja jonkinlainen lankojen käsissä pitäminen oli jatkuvasti enimmäkseen minun vastuullani, ja se oli uuvuttavaa.

Tällaisesta näkymättömästä kotityöstä tuli keskustelunaihe suomalaisessa mediassa, kun Yleisradion toimittaja Jenny Lehtinen kirjoitti lokakuussa 2015 Maria Hintikka Live -televisio-ohjelman puitteissa kolumnin *Metatyö räjäyttää äidin pään!* (liite 1). Keskustelua käytiin etenkin perheblogeissa. Vaikutti siltä, että (enimmäkseen naisten) epämääräinen uupumuksen ja kiireen tunne kotitöiden suhteen sai vihdoinkin nimen. Kolumnissaan Lehtinen esittelee termin *metatyö*: näkymättömän kotityön, joka on erityisesti naisten taakkana. Hän kuvailee sitä jatkuvana aivotyönä ja pieninä osittain näkyvinä ekstrahommina, joita on vaikea tunnistaa mutta jotka pikku hiljaa uuvuttavat etenkin perheen naisen. Lehtinen käyttää kolumnissaan termiä *metatyö* kuvaamaan nimenomaan lapsiin liittyvää näkymättömää kotityötä sekä osittain lapsiin liittyvää työtä, joka ei ole varsinaista kotityötä. (Lehtinen 2015.) Lähetin Lehtiselle sähköpostia termin

taustoista, ja hän vastasi sen syntyneen oikeastaan sattumalta sosiaalisessa mediassa käydyn keskustelun pohjalta:

Paljon oli puhetta siitä, kuinka varsinaiset kotityöt jakautuvat yhä tasaisemmin, mutta silti jokin tuntui mättävän: kuitenkin perheen pyörittäminen tuntui vievän naisilta paljon enemmän henkistä kapasiteettia kuin miehiltä. Se tuntui omassakin elämässä: joko olin töissä se, joka puolisalassa yritti hoitaa sitä tätä ja tuota lasten asiaa oman työn ohessa, tai sitten se, jolle tuli ilmoitus että lapsellasi ei muuten taaskaan ollut uimakampeita koulussa, vaikka oli uimapäivä. Perheen pyörittämiseen kuuluu ihan valtavasti näkymätöntä työtä, jolle usein naureskellaankin "naisten hössötyksenä", mutta jota ilman oikeastaan mitään ei tapahtuisi. Ja koska kyse oli näkymättömästä työstä, jota tehdään, jotta varsinainen työ voisi tulla tehdyksi, nimesin sen metatyöksi. En todellakaan siinä hetkessä edes ajatellut miten merkittävä oivallus kyseessä oli, enkä olisi ikinä uskonut miten paljon huomiota asia herätti sen kolumnini myötä. (Lehtinen 2017.)

Lehtinen tiivistää metatöiden näkymättömyyden sanomalla: ”Silti jokin tuntui mättävän.” Metatyö vaikutti olevan hänelle ja monille muille piilossa, kunnes asiaa alettiin tietoisesti eritellä. Oivalluksen merkitys paljastui tosin vasta myöhemmin. Minun arjessani kotitöihin liittyvät metatyöt alkoivat jakautua tasaisemmin, kun tajusimme molemmat, mitä kaikkea kotitöihin kuuluukaan. Näkymätön, valmisteleva kotityö on kuitenkin yhä piilossa suurelta osalta ihmisiä. Kotitöihin liittyvien metatöiden tyyllisiä asioita on tutkittu hiukan sosiologisesti, mutta aihetta on käsitelty hiukan siellä täällä joko pintapuolisesti tai vain rajatusta näkökulmasta. Vaikka kotityöstä löytyy tuoreitakin tutkimuksia, metatason kotitöiden tai niiden osa-alueiden suhteen keskeiset lähteeni ovat vuosikymmenen tai kahden takaa, sillä aihetta ei ole hiljattain tutkittu Suomessa. On mahdollista, että kotityönjako sukupuolten välillä on näiltäkin osin muuttunut ja tasoittunut esimerkiksi vuodesta 2004 tai 2005, jolloin sen tyyllisistä aiheista tehtiin jonkin verran tutkimusta; ainakin yleinen kotitöiden sukupuolijako näyttää tasoittuvan jatkuvasti, joskin hitaasti (Pääkkönen & Hanifi 2011). Toisaalta kotitöihin liittyvät käytänteet muuttuvat asenteita hitaammin; kyse on kulttuurisesta viiveestä (Deutsch 2007, 118). Sen vuoksi en ole kovin huolissani, vaikka aiheestani ei löydy kovinkaan runsaasti tuoreita lähteitä. Katsauksessani aiempaan tutkimukseen painottuu pitkälti naisten alisteinen asema kotitöiden teossa, mutta on mahdollista ja toivottavaakin, että aineistoni olisi ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa ja näyttäisi, että miehetkin tekisivät paljon kotitöihin liittyvää metatyötä tai että sen tekeminen ei olisi kaikkien naisten mielestä raskasta.

Kotitöihin liittyvän metatyön tutkiminen tuo näkyväksi – usein naisten – luontaisen kaltaisiksi muuttuneet mutta kovaa työtä ja harjaantumista vaativat kyvyt (Jokinen 2005, 85). Jokinen kertoo, että vaikka ihmiset puhuvat arjesta niin kuin se pyörisi itseksensä, arkeen kätkeytyy valtataisteluita ja neuvotteluita: Kuka sitä pyörittää, kuka saa levätä? Voiko arjen pyörän alle jäädä? (Mts. 11.) Vaikka Jokinen puhuu laajemmin arjesta ja minä keskityn kotitöihin, luulen, että samat valtakäsymykset ja neuvottelut osoittautuvat keskeisiksi.

Kotitöiden analyysistä saa aineksia koko yhteiskunnan tutkimiseen. Niiden sukupuolijako koostuu pienistä eleistä ja taipumuksista; jos niille löytyy käsitteet, voidaan analysoida myös nykytyötä, uutta taloutta ja politiikkaa, jotka nekin perustuvat kommunikaatiolle ja erilaisille esityksille. (Jokinen 2005, 48.) Smith (1987) taas sanoo, että sosiologia on valtaa pitävien valkoisten heteromiesten arvojen, kulttuurin ja kielen mukaan ajateltua ja arvotettua. Jos halutaan murtaa yhteiskuntateoreettisen tutkimuksen taipumus edistää tämän yhden ryhmän etuja, yhteiskuntaa tulisi tarkastella nimenomaan arjesta ja paikallisista käytännöistä käsin. Jos esimerkiksi työn sosiologiassa käytettäisiin työn ja vapaa-ajan jaon sijasta lähtökohtana kotityötä, äitien elämä tulisi ymmärrettäväksi sen sijaan, että se näyttää omituiselta ilman vapaa-aikaa, palkkaa tai kasautuvaa näyttöä (Smith 1987, 68). Vaikka naisasianaisten vaatimuksia jakaa tiskivuorot tikulla tasan on pidetty ruohonjuuritasonsa vuoksi jopa naurettavana, Jokisen (2005, 31) mukaan tuskin löytyy niin vähäpätöistä tekemistä, ettei sen diskurssikerrostumissa olisi sukupuolieron merkityksiä.

1.1 Tutkimustehtävä ja tutkielman rakenne

Aiemmassa kotityötutkimuksessa metatyötä on sivuttu puhumalla esimerkiksi kokonaisvastuusta (Korhonen 2004), kuosittelusta (Jokinen 2005) sekä naisten jatkuvasta kotityöstä ja miesten irrallisista projekteista (Tigerstedt 1994). Kotitöihin liittyvän metatyön hallitsemista on kutsuttu ”koordinoitavaksi” ja ”päässä olevaksi hätkyräksi” (Jokinen 2005, Korhonen 2004). Irrallisia esimerkkejä lukuun ottamatta metatyön moninaisia sisältöjä ei ole kuitenkaan systemaattisesti eroteltu. Samoin on epäselvää, miten se jakautuu puolisoitten kesken. Aiemmassa tutkimuksessa asia kuitataan sillä, että kotitöihin liittyvä metatyö on (suurimmaksi osaksi) naisen vastuulla.

Ennen kaikkea pimentoon on jäänyt, miten ja miksi kotitöihin liittyvä metatyö jakautuu niin kuin jakautuu. Kotitöistä ylipäätään puhutaan arkikeskustelussa niin kuin niistä olisi aina mahdollista sopia tietoisesti: ”Sehän on jokaisen perheen oma asia”. Samalla tiedetään (esim. Wiesmann 2008), että kotityönjakoon ylipäätään useimmiten ajaututaan sitä sen kummemmin miettimättä. Miten sitten näkymättömän, suureksi osaksi ajatustyöstä koostuvan kotitöiden osa-alueen jakamisesta voi neuvotella, vai voiko lainkaan? Tutkielmani tavoite on selvittää, mitä kotitöihin liittyvä metatyö on, mitä se konkreettisesti sisältää, miten se jakautuu ja miksi se jakautuu niin kuin jakautuu. Tuon näkyväksi paitsi itse työn sisällöt myös niiden sukupuolistuneisuuden.

Tässä tutkielmassa lainaan Lehtiseltä lasten- ja kodinhoitoon liittyvän termin metatyö ja muovaan siitä inspiroituneena sosiologisen käsitteen *metakotityö*. Erotan sen *metatyöstä*, joka on arkikäsite, jolla tässä tutkielmassa tarkoitan mihin hyvänsä työhön liittyvää, valmistelevaa työtä. En ainakaan löytänyt tutkimusta metatyöstä miltään alalta. Esimerkiksi työelämään liittyy paljon metatyötä, kuten kokouksia, ajopäiväkirjan täyttämistä tai luovan työn pohtimista myös vapaa-ajalla. Yritin etsiä, olisiko esimerkiksi tällaisia aiheita tutkittu vaikkapa työelämän tutkimuksessa tai hallintotieteessä, mutta turhaan. Termi metatyö tuntuukin olevan tuttu ennen kaikkea Lehtisen teksteistä ja kotitöiden kontekstista. Siksi pidän metakotityötä sopivana käsitteenä tutkielmaani, yhdistämään pienet tutkimuksen palaset aiheesta, jolla ei ole ollut aiemmin oikein nimeä. Tuon kotityötutkimukseen uutta näkökulmaa kokoamalla aiempaa tutkimusta yhteen uudeksi käsitteeksi, jonka avulla pyrin tekemään näkymättömästä kotityöstä näkyvää. Lisäksi selitän konkreettisesti, minkälaisia metakotitöitä ihmiset omassa elämässään tekevät ja havaitsevat. Vaikka näkymättömän, valmistelevan kotityön sisällyttäminen kotityöksi esitetään joissain tutkimuksissa ongelmallisena (esim. Miettinen 2008), lasken metakotityön kotityöksi. Pidän esimerkiksi pyykinpesuun liittyvää metakotityötä, kuten sen aikatauluttamista, osana pyykinpesua ja siten kotityönä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitä metakotityö on ja mitä se sisältää?
- Miten heteropariskunnat jakavat metakotityötä?

Tutkielmassani tarkastelen metakotityötä yhtäältä habituksen (esim. Bourdieu 1990) ja toisaalta sukupuolisopimuksen (esim. Hirdman 1988 & 1990, Habermas 1984) sekä implisiittisen ja eksplisiittisen sopimisen teorioiden (esim. Wiesmann ym. 2008) kautta. Väitän, että vaikka kotityönjaosta puhutaan sopimuksena, tämä niin kutsuttu sopimus perustuu enemmän habitukseen kuin tietoihin, tasaväkisiin neuvotteluihin – kyse on siis implisiittisestä sopimisesta. Esitän, että metakotitöidenjakoa ohjaa sukupuolisopimus, joka saa metakotityön sulautumaan osaksi naisen habitusta mutta hankaloittaa metakotityön sopimista miehen habitukseen.

Metakotityön tutkiminen on haastavaa, koska luon uutta sosiologista käsitettä aiheesta, jota ei ole tutkittu kovin systemaattisesti aiemmin. Aiempi tutkimus aiheesta on melko hajanaista. Sen lisäksi metakotitöiden havaitseminen ja erittely oli uutta ja vierasta myös haastateltavilleni, mikä toi haastetta aineiston keräämiseen ja analyysiin. Haasteista huolimatta aihe on tutkimisen arvoinen, sillä haastateltavat kyllä tunnistivat ilmiön olemassaolon, kun avasin sitä heille.

Luvussa kaksi määrittelen, mitä kotityöt ovat, ja kerron, miksi ne ovat sukupuolistuneita. Selitän myös minkä verran ja miten metakotityön kaltaisia asioita aiemmassa tutkimuksessa on käsitelty. Lisäksi avaan, mitä kotitöistä neuvottelemisesta jo tiedetään. Kolmannessa luvussa esittelen analyysin apuna käyttämäni teoriat eli Pierre Bourdieun habitusteorian, Yvonne Hirdmanin teorian sukupuolisopimuksesta, -järjestelmästä ja -konfliktista sekä käsitteet implisiittinen ja eksplisiittinen sopiminen. Luku neljä käsittelee aineistoani, sen keräämisen etenemistä, käyttämäni aineistonkeruumenetelmää eli pariskunnan puolistrukturoitua teemahaastattelua sekä analyysimenetelmäni abduktiivista sisällönanalyysia ja analyysini etenemistä.

Viidennessä luvussa esittelen, mitä metakotityö konkreettisesti ja arjen käytännöissä on, ja luokittelen erilaisia metakotityön osa-alueita. Luvun lopussa tarkastelen, miten lapset ja vanhemmuus näyttäytyvät aineistossani erityisen kiinnostavina metakotitöiden kannalta. Luvussa kuusi käsitelen metakotitöiden jakamista. Selitän, millaisia työnjakoja haastateltavillani on metakotitöissä, mietin, mistä ne johtuvat ja esittelen, millaisena metakotityönjako koetaan. Luku seitsemän käsittelee metakotitöistä sopimista. Esittelen pohdintaa siitä, missä määrin metakotitöistä voi sopia, ja jaan niistä sopimisen eksplisiittiseen ja implisiittiseen sopimiseen. Luvussa kahdeksan pohdin,

miten habitus ja sukupuolisopimus selittävät metakotityön tekoa ja -jakoa.
Johtopäätösluvussa esittelen tutkielmani tulokset. Peilaan niitä aiempaan tutkimukseen ja pohdin mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä.

2 Kotityö tutkimuksen kohteena

Tilastokeskuksen tuoreimman ajankäyttötutkimuksen mukaan vuonna 2009 suomalaiset käyttivät kotitöihin keskimäärin 3 tuntia 8 minuuttia vuorokaudessa. Naiset tekivät kotitöitä 3 tuntia 41 minuuttia ja miehet 2 tuntia 33 minuuttia päivittäin. Vaikka naisten kotitöihin käyttämä aika oli edeltävän 20 vuoden aikana vähentynyt noin 10 minuuttia ja miesten kasvanut lähes 20 minuuttia, naiset tekivät yhä 59 prosenttia eli reilusti yli puolet kotitöistä. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksissa kotitöiksi lasketaan kotitalous- ja huoltotyöt, lastenhoito, ostokset ja asiointi, naapuriapu eli toisten kotitalouksien auttaminen sekä näihin toimintoihin liittyvät matkat (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25.) Raijas ja Varjonen (2007, 263) tarkoittavat kotitöillä tehtäviä, joita tehdään palkatta perheen jäsenten tarpeiden tyydyttämiseksi. Kotityöhön käytettyä aikaa voidaan kutsua sitoutuneeksi ajaksi: se merkitsee palkattomaan työhön käytettyä aikaa (Oinas 2010, 15).

Käytän tässä tutkielmassa käsitteitä kotityö ja metakotityö osin päällekkäin. Monessa kohtaa ne on tietysti tärkeää erottaa toisistaan. Usein käytän kuitenkin metakotityön kuvaamisessa teorioita, jotka on muotoiltu koskemaan (lähinnä) konkreettista kotityötä mutta jotka sopivat myös metakotityön kuvaamiseen, onhan metakotityökin kotityötä. Tällöin kerron ensin, miten teorialat kuvaavat kotityöntekoa yleensä, ja tutkielman analyysiosiossa siirryn tarkastelemaan niitä suhteessa metakotityöhön.

Kaikissa kotityötä käsittelevissä tutkimuksissa lastenhoitoa ei lueta kotitöihin (Gershuny 2000, 131). Tässä tutkielmassa sisällytän lastenhoidon kotitöihin, sillä lastenhoitoon liittyy paljon kotityötä ja lasten saaminen muuttaa kotityönjakoa entistä heterotapaisemmaksi (Miettinen 2008, 52, 55). Esimerkiksi vuonna 2009 äidit käyttivät alle kouluikäisten lasten hoitoon 3 tuntia 16 minuuttia ja isät 1 tunnin ja 33 minuuttia, siis yli puolet vähemmän. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 28). Lastenhoidon lisäksi myös esimerkiksi ostoksilla käyminen, puutarhanhoito ja erilaiset tee se itse -tekemiset ovat ongelmallisia. Ne voidaan lukea kotityöksi mutta toisaalta niitä ei aina nähdä työnä. (Mts. 131.) Bourdieun mukaan kotityöhön kuuluu myös pyrkimys säilyttää perheen solidaarisuutta ja integraatiota, mihin kuuluu sosiaalisen pääoman ylläpito yhteisillä arkisilla aterioilla ja erityisillä juhlilla, sukulaissuhteiden ylläpito, lahjat, puhelut ja

kirjeenvaihto (Bourdieu 2001, 97). Kotityöt voivat myös olla osa arkisia parisuhteen hoitamisen rutiineja (Malinen & Sevón 2009, 157). Huomionarvoista on, että Bourdieuta lukuun ottamatta määritelmissä ei ole mainintaa metatason työstä, ellei sitten oleteta, että esimerkiksi kotitaloustyöt sisältävät myös niihin liittyvän metatyön. Metakotityö kyllä kuuluu kotitöihin, mutta se ei juuri näy tutkimuksissa.

Yllämainittuihin työmääriin ei voi luottaa sokeasti. Ajankäyttötutkimuksissa ilmoitettu kotitöihin käytetty aika on nimittäin vääristynyttä. Työn tehokkuutta on hankala mitata, eli joku voi tehdä enemmän kotityötä lyhyemmässä ajassa kuin toinen. Usein vapaa-aika tai ansiotyö ja kotityö tai kahdenlainen kotityö ovat katkonaisia tai limittyvät samaan aikaan, jolloin ajankäytön mittaaminen on hankalaa. (Pääkkönen 2010, 59–60, 103–104.) Oinaan (2010, 101) mukaan useamman kotityön yhtäaikainen suorittaminen on kaiken kaikkiaan harvinaista mutta naisilla yli kaksinkertaisesti yleisempää kuin miehillä. On mahdollista, että tutkittavat ihmiset liioittelevat kotitöihin käyttämänsä aikaa ja vähättelevät puolisonsa työpanosta (Haavio-Mannila, Jallinoja & Strandell 1984, 177). Jos kotitöiden jakamista tutkitaan kysymällä tiettyjen tehtävien ja vastuiden jakaantumista perheessä, valitut tehtävät eivät välttämättä ole kattava esitys perheen kotitöistä.

Tämän tutkielman kannalta olennaisin vääristymä on mielestäni kuitenkin se, että kodin töiden suunnittelua, toimintojen organisointia tai niistä vastuussa olemista ei voi mitata samalla tavalla kuin konkreettista työtä, joten ne jäävät usein kotitöiden ulkopuolelle (Miettinen 2008, 20–21). Miettisen mukaan perheen arkipäivän organisointi – ulkopuolisten palveluiden ostaminen tai perheen jäsenten osallistumisen organisointi – jopa jää kokonaan kotitöiden ulkopuolelle (mts. 19). Silti Miettisen (2008, 32) mukaan suuri osa kotona tehtävästä työstä on juuri tarpeiden määrittämistä, tehtävän työn ja standardien asettamista, töiden suunnittelua ja organisointia. Suomessa tehdyt ajankäyttötutkimukset perustuvat pitkälti kyselylomakkeisiin ja päiväkirjoihin, joita tutkittavat täyttävät itsenäisesti. Kotitöitä on tutkittu paljon myös haastattelemalla. Metakotityötä ei ole tarkoituksenmukaista mitata tunteina ja minuutteina, mutta päiväkirja- tai haastatteluaineistolla pitäisi pystyä tutkimaan myös näkymätöntä kotityötä. Aiemman tutkimuksen puutteessa ei siis liene kyse siitä, ettei sopivia metodeja löytyisi.

Seuraavassa alaluvussa selitän, miten kotityö on sukupuolistunutta. Kerron, miksi naiset tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet ja miksi he vaikuttavat osaavan kotitöitä ”kuin luonnostaan”.

2.1 Sukupuolistunut kotityö

Kun kotitöistä puhutaan, keskitytään siihen, kuka tekee konkreettisesti mitään eikä siihen, miten työt pitäisi yleisesti jakaa pariskunnan kesken (Känsälä 2012, 143). Kotitöiden jakautumista selitetään monenlaisten teorioiden kautta nojaten esimerkiksi käytettävissä olevaan aikaan (esim. Coverman 1985), puolisoiden erilaisiin resursseihin (esim. Miettinen 2008) sekä sosialisointiin ja sukupuoliroolien vaikutuksiin (esim. Miettinen 2008, Oinas 2010). Näistä etenkin sosialisointi-sukupuolirooliteoriat vaikuttavat sopivan myös metakotityön tutkimiseen. Esittämäni näkökulmat koskevat kotitöiden jakamista yleensä eivätkä erityisesti metakotityötä. Pidän niitä silti käyttökelpoisina, koska metakotityö on itseoikeutetusti kotityön osa-alue. Erityistä siinä on sen näkymättömyys ja muita kotitöitä epätasaisempi jakautuminen puolisoiden kesken. Siitä syystä keskityn nimenomaan näkökulmiin, jotka mahdollistavat näkymättömän työn jakamisen tarkastelun.

Kotityöt ovat itsessään naistapaisia eli ne mielletään pääosin naisten tehtäviksi (Jokinen 2005, 59). Naiset eivät kuitenkaan tee niitä kaikkia yksin: kotityöt voidaan luokitella naisten ja miesten sekä jaettuihin töihin (Anttila 2012, 294). Tyypillisiä naistapaisia kotitöitä ovat ruuanlaitto, siivous, pyykinpesu, astioiden pesu, lastenhoito, vaatehuolto ja ostosten teko sekä muu asiointi (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26). Miehet taas tekevät enemmän huolto- ja korjaustöitä sekä hoitavat perheen taloutta keskimäärin naisia enemmän (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26; Kiianmaa 2012). Yhteisiin töihin lukeutuvat Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan esimerkiksi pihatyöt, eläinten hoitaminen sekä naapuriapu. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26.) Kuilu naisten ja miesten kotitöiden välillä on kaventunut; miehet osallistuvat nykyään jonkin verran enemmän naistapaisiin kotitaloustöihin ja naiset miestapaisiin huoltotöihin (mt.). Huomattavaa on, että perinteisten miesten töiden määrä on riippuvainen asuinpaikasta ja asumismuodosta. Esimerkiksi kaupunkikerrostalossa huoltotyöt on pitkälti ulkoistettu eli miestapaisia kotitöitä on vähemmän. (Haavio-Mannila ym. 1984, 174.) Esimerkiksi

Jokisen (2005) ja Korhosen (2004) tutkimustulokset antavat ymmärtää, että metakotityö on hyvin naistapainen osa kotitöitä. Pidän hyvin mahdollisena, että miehet tekevät paljon metakotityötä liittyen etenkin miestapaisiin kotitöihin.

Seuraavassa luvussa esittelen teorian habituksesta ja sukupuolisopimuksesta, joita käytän selittämään metakotitöiden sukupuolistunutta jakautumista. Mielestäni kotitöiden jakautumista yleisemmin tarkasteleva sosialisatio-sukupuolirooliteoria taustoittaa näitä kahta teoriaa hyvin, joten esittelen sen ensin.

Sosialisatio-sukupuolirooliteorian mukaan kotitöiden jakoa ohjaavat sosialisatian kautta opitut roolit ja mallit (Miettinen 2008, 29). Jotkut henkilöt kannattavat perinteisiä sukupuolirooleja, toiset vähemmän perinteisiä ja enemmän tasa-arvoisia, mikä heijastuu siihen, miten kotitöitä jaetaan (Stafford ym. 1977). Oletuksena on, että nuoremmat sukupolvet kasvavat kulttuurissa, jossa sukupuolirooleihin suhtaudutaan yhä vapaammin, jolloin kotitöiden pitäisi alkaa jakautua tasaisemmin miesten ja naisten välillä. (Miettinen 2008, 29.) Tosin vaikka sukupuolitapoja reflektoisi, arvot ja mielipiteet eivät aina vaikuta tekoihin (Jokinen 2005, 55). Kotitöiden jakamisen tasa-arvoa kannattavat miehetkään eivät nimittäin tee puolia perheen kotitöistä (Oinas 2010). Huttusen (2001, 171) mukaan vanhemmuudessakin on jo pitkään ollut vallalla käsitys siitä, että lastenhoito ei ole biologiaan perustuvaa ja siten naisille luontaisempaa vaan hoitotyötä, joka on minkä hyvänsä työn tavoin kenen tahansa opittavissa. Silti naiset tekevät suuren osan lastenhoidosta.

Tämän näkökannan mukaan sukupuoliroolien taustalla ovat esimerkiksi jo lapsuudessa opitut roolit, joiden muokkaaminen on hidasta. Myös koulutustaso vaikuttaa kotitöiden tekemiseen, joskaan ei aivan suoraviivaisesti. Korkeasti koulutetut naiset tekevät vähemmän kotitöitä kuin miehet, mutta miehillä koulutustason nousu ei näytä lisäävän kotitöiden tekemistä. Kotitöiden tekeminen on keino tuottaa ja osoittaa sukupuoltaan. Kotitöiden jakaminen tasaisemmin muokkaa miesten ja naisten töiden välistä rajaa. (Miettinen 2008, 29–30.)

Oinas on tutkinut, muokkaavatko sukupuolirooliasenteet ansiotyön tai tulojen määrän vaikutusta kotitöihin. Kävi ilmi, että aika- ja valtaresurssit vaikuttavat kotitöiden jakamiseen samalla tavalla riippumatta henkilön sukupuolirooliasenteesta. Vaikka

Oinas havaitsee myös, että kotitöihin tasa-arvoisemmin suhtautuvat miehet tekevät suuremman osan kotitöistä, sukupuolirooliasenteiden tasa-arvoisuus tai perinteisyys ei selitä suurtakaan osaa kotitöiden jaosta. Sitä paitsi asennemuutos tasaa kotitöiden tekoa Oinaan aineiston mukaan vain siten, että naisen kotitöihin käyttämä aika lyhenee. (Oinas 2010, 108–109, 113, 118.) Monissa muissakin tutkimuksissa (esim. Jokinen 2005) on havaittu, että tasa-arvon ihanne kotitöiden jaossa ei useinkaan johda tasa-arvoiseen työnjakoon. Tasa-arvoisten asenteiden ja sukupuolistuneiden käytänteiden välillä on nimittäin kulttuurista viivettä (Deutsch 2007, 118). Toisaalta Miettisen (2008, 121) aineistossa tasa-arvoisempaa työnjakoa kannattavat naiset tekivät merkittävästi vähemmän ja miehet enemmän naistapaisia kotitöitä, ja tällaiset miehet osallistuivat selvästi enemmän lastenhoitoon.

Mielestäni on kiinnostavaa, että puoliset saattavat kokea, että heidän suhteessaan vallitsee sukupuolten tasa-arvo, vaikkei pariskunnan välinen työnjakoa vaikuta ulkopuolisesta tasa-arvoiselta (Känsälä 2012, Nordenmark & Nyman 2003, 188–191). Tosin kokemus tasa-arvoisesta parisuhteesta linkittyy myös siihen, miten tyytyväisiä puoliset ovat parisuhteen työnjakoon. Jotkut vaikuttavat siis olevan tyytyväisiä parisuhteensa epätasaiseen kotityönjakoon ja kokevat tällaisen suhteen tasa-arvoiseksi. Kokemus oikeudenmukaisesta kotityönjaosta ei välttämättä tarkoita töiden tasajakoa. (Mt., Malinen ym. 2005, 35–36.)

Kotitöihin liittyvien sukupuolitapojen reflektointiin löytyy Jokisen (2005) mukaan neljä mallia. Konventionaalissa mallissa perinteisiä sukupuolitapoja ei kyseenalaisteta. Tietoisien sukupuoli- ja heterotapaisuuden mallissa käyttäydytään tiedostaen perinteisten sukupuoliroolien mukaan. Esimerkiksi Jokisen aineistossa eräs nainen kertoo, että pitää niin sanotusti ”blondina” olemisesta. Automaattisen sukupuolirefleksiiivisyyden mallissa tasa-arvopohdinta kehystää kotitöiden tekoa muttei välttämättä vaikuta käytännön työnjakoon. (Jokinen 2005; 55, 68.) Tätä mallia kuvaa esimerkiksi se, että Oinaan (2010, 108) tutkimuksessa huomataan, että tasa-arvoista kotityönjakoa kannattavat miehet tekevät vain vähän yli 40 prosenttia kotitöistä. Viimeinen malli on tietoinen sukupuolirefleksiiivisyys, joka myös johtaa tasa-arvotekoihin. (Jokinen 2005, 55, 68.)

Kotitöiden naisvaltaisuudesta osa selittyy sillä, että naiset käyttävät lähes kaikki perhevapaat (Julkunen 2010, 178). Perhevapaalla oleva nainen lisää kotitöiden

tekemistä merkittävästi (Miettinen 2008, 72). Tällöin naisella on jopa vuosia aikaa kehittää kodin ja lasten hoitamiseen liittyvää pelisilmää, koska hän tekee miestään enemmän kotitöitä. Voidaan pohtia, kasvaisiko miesten tekemän kotityön määrä ja oppisivatko he tekemään enemmän metakotitöitä, jos he olisivat lastensa kanssa kotona jopa useamman vuoden (vrt. mts. 84–87). Suomalaismiehet pitävät kuitenkin niin vähän ja lyhyitä perhevapaita, että yhteyttä on hankalaa mitata (mts. 87).

Kotitöitä on tutkittu myös esimerkiksi rationaalisen valinnan teorioiden ja käytettävissä olevan ajan teorian avulla. Esittelen ne lyhyesti niiltä osin kuin käytän niitä myöhemmin metakotityön osalta. Rationaalisen valinnan teorit perustuvat puolisojen erilaisiin resursseihin. Väite on yleensä se, että miehellä on enemmän kodin ulkopuolisia resursseja, joten hän käy ansiotyössä ja pääsee neuvottelemaan itsensä ulos kotitöistä. Naisella taas on resursseja tehdä kotityötä ja hänen asemansa työmarkkinoilla on miestä huonompi, joten kotityöt tulevat hänen osakseen. Nämä teorit selittävät sitä, miten naisen kotiin jääminen epätasa-arvoistaa kotityönjakoa entisestään. (Miettinen 2008.) Tällaisen jaon myötä naisen (meta)kotityöosaaminen kehittyy entisestään siinä missä miehen ei. Käytettävissä olevan ajan teoriassa lähtökohtina ovat ajalliset resurssit ja kotityön tarve. Lähtökohtana on palkkatyö: mitä enemmän töitä tekee kodin ulkopuolella, sitä vähemmän aikaa jää kotitöille. Teoria kuitenkin ontuu, sillä naiset tekevät enemmän kotitöitä kuin miehet, vaikka ajankäyttötilanne olisi molemmilla sama. Esimerkiksi naisen ansiotyöhön käyttämän ajan lisääntyminen ei useinkaan johda siihen, että mies tekisi enemmän kotitöitä. (Coverman 1985, 84–85.) Mielestäni voisi kuvitella, että käytössä olevalla ajalla ja metakotityöllä ei tarvitse olla juuri yhteyttä, sillä metakotityötä tehdään joka tapauksessa muiden toimien ohella ikään kuin huomaamatta. Aineistoni yllättämänä pohdin tätä aihetta kuitenkin tarkemmin analyysiosiossa.

Seuraavaksi esittelen, miten metakotityön kaltaisia aiheita on sivuttu aiemmassa tutkimuksessa. Aihetta on käsitelty eri nimillä niin kotitöiden, arjen kuin vanhemmuudenkin tutkimuksessa. Esimerkiksi Jokinen (2005) kirjoittaa arjesta, joka koostuu paljon muustakin kuin kotitöistä, ja Korhonen (2004), Lamb (1985) sekä Huttunen (2001) tutkivat vanhemmuutta. Silti esittelemäni aiempi tutkimus risteää mielestäni jatkuvasti kotitöiden kanssa niin, että niiden anti on mahdollista niputtaa osaksi metakotityötä. Esittelen ja yhdistelen seuraavaksi monia erilaisia käsitteitä ja

teorioita antaakseni mahdollisimman laajan kuvan siitä, mitä kaikkea kotitöihin liittyvästä metatyöstä jo tiedetään, vaikka en suoraan hyödynnä niitä kaikkia omassa analyysissäni.

2.2 Näkymätön kotityö aiemmassa tutkimuksessa

Naisten voi sanoa toimivan vapaa-ajallaan projektipäälliköinä, jotka organisoivat niin kotitöitä, hoivaa kuin pariskunnan sosiaalista kanssakäyntiäkin (Känsälä 2012, 133–135). Esimerkiksi Miettisen vuonna 1998 kerätyn tutkimusaineiston mukaan naiset hoitivat reilut 80 prosenttia ja miehet vajaat 20 prosenttia kotitöihin liittyvästä ”päivittäissuunnittelusta”. Naisista 60 prosenttia arveli hoitavansa suurimman osan päivittäissuunnittelusta ja 39 prosenttia tekevänsä sitä jossain määrin tai runsaasti. Vain kaksi prosenttia naisista ilmoitti, ettei tee päivittäissuunnittelua lainkaan tai tekee sitä vain vähäisessä määrin. Miehistä taas vain neljä prosenttia arveli tekevänsä suurimman osan päivittäissuunnittelusta. Jossain määrin tai runsaasti sitä teki 53 prosenttia miehistä, vähäisissä määrin 28, 15 prosenttia miehistä kertoi, ettei osallistu päivittäissuunnitteluun lainkaan. (Miettinen 2008, 96.) Naisista siis lähes sata prosenttia hoitaa päivittäissuunnittelua jossain määrin tai runsaasti tai tekee siitä suurimman osan. Miehillä vastaava osuus on 57 prosenttia. Ero on mielestäni merkittävä, ja tässä alaluvussa esittelen, millaisin käsittein ja teorioin sitä on aiemmassa tutkimuksessa käsitelty.

Yksi mielestäni lähimmäksi metakotityötä tuleva aiempi teoreettinen jäsenitys näkymättömästä kotityöstä on Jokisen *kuosittelun* käsite. Kuosittelu merkitsee ”arjen ajattelua”: se on huolehtimista siitä, että kaikki sujuu, ja sen määrittelyä, mikä sujuu ja miten pitäisi sujua (Jokinen 2005, 14–15). Käsite tulee lähelle metakotityötä, vaikka se kattaakin koko arjen eikä vain kotityötä. Jokisen mukaan arkisuus ylläpitää sukupuolijakoa ja vahvistaa heteronormia. (Mts. 14–15.) Kuosittelu onkin hyvin naistapaista: sen haltuun ottaminen oletetaan naisille, naiset huolehtivat siitä ja sen raskaus painaa naisia (Jokinen 2003, 14). Kuosittelu heijastuu myös työelämään. Naisten ansiotyö on usein metakotityön tavoin näkymätöntä hoitamista, järjestämistä, koordinointia ja kommunikointia. Tunnutaan ajattelevan, että sitähän naiset osaavat ”luonnostaan”. (Jokinen 2005, 80.)

Miesten on työläämpää omaksua kuositelijan paikka vaikka tahtoisivat, koska se ei käy helposti yksiin heidän habituksensa kanssa (Jokinen 2005, 59). Eräs Jokisen haastateltava kuvailee, että on haastavaa, kun miehellä ei ole ”koordinointikelloa päässään” (Jokinen 2005, 57). Huttusen (2001, 166) mukaan naisille kehittyi kodinpidon palapelin ”sisäinen munakello”, joka hälyttää luontevasti silloin, kun on aika tehdä jotain, kun taas mies ei tartu omatoimisesti toimeen yhtä sujuvasti. Yksi Käsälän (2012, 120) haastateltavista selittää, että vaikka hänen miehensä ”tekee ihan hirveen paljon”, on paljon asioita, joita tämä ei kerta kaikkiaan näe. Toinen (mts. 140) sanoo: ”Sä hoidat kyl kaiken, ku se on valmiiks järjestetty.” Huttunen puolestaan erittelee erilaisia isätyyppejä ja sanoo, että perinteisillä isillä ei ole käsitystä lapsensa vaate- tai ruokahuollosta tai hoitopaikan tapahtumista. Avustavalla isällä on jokin käsitys näistä toimista, mutta nainen on todennäköisesti valmistellut niitä hänelle. Vain harvat ovat osallistuvia, aktiivisia ja sitoutuneita isiä, jotka kantavat osansa vastuusta. (Huttunen 2001, 168–170.) Jaetun vanhemmuuden perheideologia kannustaa paria puolittamaan hoivatyön (mts. 174). Huttusen mukaan vanhemmuuden jakava hoivaisä esimerkiksi sitoutuu vanhemmuuteen samalla intensiteetillä ja panoksella kuin äiti, jakaa vanhemmuuteen liittyvän stressin, hankkii kodin ja lasten hoidossa tarvittavaa tietoa ja osaamista, hyödyntää osaamistaan oma-aloitteisesti, sopii standardeista ja työvuoroista äidin kanssa sekä on jatkuvasti ajan tasalla lapsen hoidosta (mts. 174–175, 179). Tällainen isä siis tekee monenlaista metakotityötä.

Heller (1984, 244–245) esittää, että ihmisillä on liian vähän tapoja rakentaa omaa ja jaettua arkeaan, sillä elämä kulkee ulkopuolelta sanellun rytmin mukaan. Jokinen soveltaa tätä kotitöihin: niitä on mukavampi tehdä omassa rytmissä, ja kotityöt myös luovat arkeen rytmiä (Jokinen 2005, 63). Aiemman tutkimuksen perusteella tulkitseen, että kenties metakotityötä tekevä nainen määrää miehen tahdin eikä mies siksi ryhdy luomaan omaansa. Mutta miksi mies ei ryhdy koordinoimaan arkeaan ja perheensä arkea hanakammin? Jaetun vanhemmuudenkin tapauksessa houkuttelijoina toimivat usein naiset (Korhonen 2004, 262). Korhonen kysyykin, laajentaako jaettu vanhemmuus naisen vanhemmuusvastuuta entisestään. Toinen huoli on, että miehille tarjotaan valmista standardia tai mallia. (Mt.) Naisilla voidaan nimittäin katsoa olevan *mallivaltaa* määritellä käsillä olevaa todellisuutta kotitöissä (Aarseth 1995; ref. Korhonen 2004, 263). He oppivat sosialisaaion myötä pienestä pitäen näkemään

perheen arjen dynamiikan kokonaisuutena ja rakentavat itselleen ”näköalapaikan”, ylivertaisen pätevyyden, kotitöihin (Tigerstedt 1994, 77). Heillä on paitsi valtaa päättää, mitä ja miten työ tehdään, myös kontrolloida tehtävien tekemiseen vaadittavien resurssien, esimerkiksi ajan, jakamista (Miettinen 2008, 22). Tällöin miehen on hankalaa rakentaa omaa arkeaan. Tigerstedtin mukaan miehellä on kolme tapaa suhtautua mallivaltaan. Hän voi yrittää vakuuttaa itselleen, että tekee kotitöitä itsenäisesti tai vetäytyä kotitöistä, jottei nolaisi itseään. Välimuoto on, että mies tunnustaa, että hänenkin pitäisi tehdä kotitöitä, mutta samalla huomaa, että nainen hallinnoi kotia paremmin. Tällöin hän ei itse jaksakaan pitää kaikkia kodin asioita mielessään. (Tigerstedt 1994, 77–78.) Aiemman tutkimuksen valossa miehet eivät kuitenkaan keskimäärin ole kovin kiinnostuneita metakotityön tekemisestä eivätkä huomaa sitä. Metakotityö ei ole naiselle pelkkää vallankäyttöä vaan myös sukupuolitapaisuuksien aiheuttama raskas taakka (Jokinen 2003, 14). Syvennyn tähän ristiriitaan luvussa kahdeksan ja pohdin, miten metakotitöihin liittyvä valta aineistoni perusteella jakautuu monisyisemmin kuin naisten valtaa korostavat teoriat antavat ymmärtää.

Kuosittelun lisäksi metakotityön kaltaisia töitä on tutkittu Suomessa vastuunkannon näkökulmasta, mitä käytän myöhemmin osana analyysiani. Korhonen (2004, 258) kiteyttää naisten ja miesten kotitöiden tekemisen eron *kokonaisvastuun* käsitteeseen. Hän perustaa määritelmänsä Lambin sekä Baruchin ja Barnettin luokituksiin vastuusta ja kotitöistä. Lamb jakaa lastenhoidon vuorovaikutukseen, saatavilla oloon ja vastuullisuuteen. Vastuullisuus sisältää lapsen ja kodin asioista huolehtimisen sekä sen suunnittelun. Esimerkkeinä Lamb antaa lastenhoidon järjestämisen, lääkäriaajan varaamisen ja lapsen pääsystä sinne huolehtimisen sekä uusien vaatteiden tarpeen arvioimisen. (Lamb 1986, 8.) Aikuisen on tehtävä joka päivä lukemattomia pieniä päätöksiä lapseen liittyen. Jotta päätökset olisivat järkeviä, ne vaativat suunnittelu- ja valmistelutyötä, esimerkiksi vastuunottoa ruokien tai vaatteiden valinnasta ja hankkimisesta. (Huttunen 2001, 169.) Vastuunotto on lastenhoidon osa-alue, josta miehet eivät useinkaan huolehdi. Vastuullisuus sisältää huolehtimista ja ennustamattomien asioiden suunnittelua, joita tehdään paljon silloin, kun näennäisesti tehdään jotain muuta. Siksi sitä on hankalaa mitata. (Lamb 1986, 8.)

Korhonen (2004, 255) käyttää kokonaisvastuun käsitettä kotitöistä yleisesti, ei vain lastenhoidosta, ja vertaa sitä Jokisen kuositellun käsitteeseen. Baruch ja Barnett (1986, 33) purkavat vastuullisuuden täsmällisemmin kolmeen osaan: muistamiseen, valmisteluun ja aikatauluttamiseen. Naisten päävastuun kokeminen ei ole kaikilta osin yhteydessä niinkään puolisoiden kotitöihin käyttämään aikaan vaan henkiseen vastuunkantoon (Malinen ym. 2005, 30). Korhosen mukaan ihmisellä – usein naisella – voi olla päässään ”häkkyrä”, joka huomaa ja havaitsee asioita, poimii, rekisteröi ja pitää niitä mielessä. Huomattavia asioita ovat esimerkiksi ostostarpeet. (Korhonen 2004, 258–260.) Tigerstedtin (1994, 75–77) mukaan miesten kotityöt ovat tyypillisesti yksittäisiä ja irrallisia projekteja, joilla on alku ja loppu. Naiset taas pitävät mielessään kokonaisuutta, jolloin yleensä aina on jotain kesken tai tekemättä, mikä tekee naisten vapaa-ajasta miesten vapaa-aikaa rikkonaisempaa (Korhonen 2004, 260, Miettinen 2008, 117).

Tarkastelen tutkielman analyysiosiossa haastattelemini miesten avustavaa roolia kotityönteossa. Aiemmin selitin, miksi miesten on Jokisen mukaan naisia työläämpää omaksua arjen kuositelijan paikka. Avaan vielä hiukan lisää, millainen rooli miehillä on kotitöissä aiemman tutkimuksen perusteella. Analyysiosiossa pohdin, miten tämä näkyy aineistoni pariskuntien elämässä metakotitöiden suhteen.

Monet miehet eivät ole ”kuin kotonaan” kotitöissä vaan ikään kuin astuvat hetkellisesti naisen alueelle, kenties odottaen kiitosta (Tigerstedt 1994, 76–77). Magnusson huomaa, että miesten, jotka jakavat osan vastuusta ja kotitöistä, nähdään uhraavan jotain ja antavan jotain vaimolleen, jolloin vaimon nähdään hyötyvän. Kun pariskunta jakaa vastuun ja huolehtimisen tasaisesti, tilanne nähdään usein epätasapainoisena naisen hyväksi. (Magnusson 2001.) Tosin yleensä nainen koordinoi, järjestää ja organisoii kotitöiden kulkua silloinkin, kun itse työtehtävät jaetaan tasaisesti. Nainen esimerkiksi arvioi, milloin jokin työ pitäisi tehdä, ja miehen panos on lähinnä auttamista. (Coltrane 1996, 54.) Sitä saatetaan pitää jopa lahjana (Hochschild 2003, 104–118). Käsälän (2012, 37) mukaan nainen kantaa päävastuun vanhemmuudesta kun taas mies saa valita osallistumisensa tason. Julkusen (1995, 98) mukaan vaimo delegoi tehtäviä isälle ja isä on resurssi äidille. Huttusen mukaan avustava isä ei osaa ajatella kotitöitä ja lastenhoitoa ei kenenkään -töinä, jotka on tehtävä ilman sen kummempaa huomiointia, vaan niitä pidetään naisen tehtävinä, joissa mies avustaa. Tällöin suunnitelmallinen ja

vastuullinen vanhemmuus jää äidille. (Huttunen 2001, 165.) Usein mies tekee kotitöitä silloin, kun nainen pyytää sitä häneltä (Känsälä 2012, 128). Huttunen (2001, 85) tarkastelee lastenhoitoa ja sanoo, että nainen toimii usein alituisena muistuttajana miehelleen. Tällöin mies kyllä tekee itse työn, mutta sitä edeltää naisen tekemä metatyo.

Nainen siis kantaa vastuuta myös niistä töistä, joita ei itse varsinaisesti toteuta. Korhosen tutkimuksesta nousee esiin, että miesten auttamispyrkimyksistä huolimatta naiset pitävät kodin vallan- ja vastuunjakoa epätasaisina. Naiset pitävät ongelmallisena, että kotiin ja perheeseen liittyvästä huolenpidosta puuttuu yhteinen perspektiivi. Naiset myös edistävät auttamismallia kiittämällä miehen panoksesta: tekeehän mies jotain, mitä häneltä ei oleteta. (Korhonen 2004, 257–258, 260.)

Hochschild (1983) muodostaa Maussin (1990; 1925) lahjateoriaan nojaten kuvan kotitöistä lahjoina. Yksi näkemys on, että miesten tekemiä kotitöitä pidetään enemmän lahjoina kuin naisten tekemiä, ja miehet tahtovat enemmän kiitosta kotitöistään. Tämä perustuu siihen, ettei miehen oleteta samalla tavalla osallistuvan kotitöihin. (Hochschild 1983, 79 & Jokinen 2005, 52–53.) Toisen näkemyksen mukaan myös kuositelu – ja nähdäkseni siis myös metakotityö – on lahja ja samalla monella tapaa vallan tekemistä. Se, joka huolehtii sujumisesta, on subjekti ja saa päättää, mitä ja miten pitäisi tehdä. Samalla hän antaa lahjan niille, jotka osallistuvat sujuvaan arkeen. (Jokinen 2003, 14.) Maussin (1990) mukaan lahjat eivät kuitenkaan ole pyyteettömiä, vaan niistä pitää maksaa vastalahjalla. Tämän näkemyksen mukaan mies jää velkaa naisen tekemästä (meta)kotityöstä, mikä antaa naiselle valtaa kotona. Toisaalta Hochschild, toisin kuin Mauss, määrittelee lahjaksi jotain, mitä saaja ei osaa odottaa. Sen sijaan naiset usein odottavat mieheltään suurempaa kotityöpanosta ja miehet naisilta metakotityön tekemistä. Voivatko ne tällöin olla lahjoja? (Hochschild 2003, 105, 114.)

Näkymättömiä kotitöitä on tutkittu myös standardien asettamisen ja ylläpitämisen näkökulmasta, ja tarkastelen tätä näkökulmaa myös analyysissäni. Magnussonin (2005, 157) mukaan naiset sietävät sotkua miehiä huonommin ja ovat herkempiä huomaamaan ja puuttumaan kodin epäkohtiin. Wiesmann (2008, 352) havaitsee, että naiset päätyvät ottamaan kotitöistä enemmän vastuuta juuri siksi, etteivät heidän puolisoitensa standardit kelpaa heille. Bianchi kumppaneineen esittää mahdolliseksi syyksi sen, että siisti koti heijastaa naisen pätevyyttä äitinä ja vaimona mutta ei pönkitä onnistumista

aviomiehenä tai isänä (Bianchi ym. 2000, 195). Malinen ja kumppanit (2005, 43) havaitsevat, että naisten kotitöihin käyttämä aika ei ole yhteydessä siihen, miten tärkeänä he pitävät siisteyttä, vaikka miehillä näin on. Larsonin ja kumppaneiden (1994, 1035) mukaan naiset kokevat kotitöiden teon pakolliseksi ja miehet enemmän vapaaehtoiseksi, mikä voisi selittää Malisen ja kumppaneiden (2005, 43) tulosta. On mahdollista, että mies ei tiedä, mitä kaikkea kotitöihin kuuluu sekä miten paljon työtä päävastuun kantaminen kotitöistä on ja paljonko siihen kuluu aikaa. (Nordenmark & Nyman 2003, 194.) Malisen ja kumppaneiden tutkimuksessa käy ilmi myös, että mitä enemmän toinen puoliso arvostaa siisteyttä, sitä pienemmässä arvossa se on toiselle. He pohtivat, onko taustalla ajatus siitä, että jos toinen puoliso pitää jo riittävästi huolta siisteydestä, toisen ei tarvitsekaan huolehtia siitä. (Malinen ym. 2005, 42.)

Kaikki siisteysstandardit eivät tietenkään johdu sukupuolesta, vaan myös yksilöiden välillä on eroja. Se, että se puoliso, jonka standardit ovat tiukemmat tai jota sotku enemmän häiritsee, tekisi enemmän kotitöitä, voi olla joidenkin pariin mielestä reilu työnjako. (Esmail 2010, 600–601.) Naisten parempi tietämys ja mallivalta metakotityössä ilmenevät siinä, että naiset koettavat opettaa miehilleen kotitöihin liittyviä sääntöjä ja standardeja; jos mies sisäistää säännöt itsenäiseen käyttöön, kotityönjako muuttuu (Wiesmann 2008, 354).

Tässä alaluvussa olen pohjustanut tulevaa muotoiluani siitä, millaiset työt ovat metakotityötä, ja avannut sen sukupuolistuneen jakautumisen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Seuraavaksi tarkastelen kotitöiden jakamista käytännön tasolla: työnjaosta ei nimittäin useinkaan *sovita* sanan arkikielisessä merkityksessä, vaan se muotoutuu muun kuin tietoisien sopimisen kautta. Tältä pohjalta pohdin analyysiosiossa, millaista nimenomaan metakotitöistä sopiminen on.

2.3 Kotitöistä neuvottelu tai sen puute

Malinen ja kumppanit ovat tutkineet päätöksentekoa parisuhteessa ja havainneet, että päätökset tehdään suurilta osin yhdessä. Kuitenkin naisilla on heidän aineistonsa mukaan enemmän päätösvaltaa muissa aihepiireissä paitsi raha-asioissa ja

työssäkäynnissä. Etenkin naisilla on päätösvaltaa työnjaossa ja läheisten tapaamisessa. (Malinen ym. 2005, 13–14.)

Kotityönjaosta ei ole pariskuntien kesken välttämättä suoranaisesti neuvoteltu vaan jako on muotoutunut ajan kuluessa (esim. Känslä 2012, 126.) Spiegel on tutkinut perheenjäsenten käytöstä sosiaalisista rooleista käsin. Hänen mukaansa ihmiset käyttäytyvät pitkälti heille annettujen tai muotoutuneiden roolien mukaan. Ihminen toimii roolinsa mukaan pitkälti tiedostamatta; koska rooli on ihmiselle niin tuttu, hänen ei ole tarpeellista tehdä tietoisia päätöksiä kaikesta, mitä tekee. (Spiegel 1960, 364.) Esimerkiksi sukupuolen vaikutus roolille on vahva ja tulee pitkälti annettuna (mts. 367). Wiesmannin haastattelemista pariskunnista useat toteavat, että kotityönjakoa ei ole juuri ajateltu ja että se on muotoutunut luonnostaan ilman keskusteluja tai päätöksentekoa. Wiesmannin aineiston naiset refleктоivat työnjakoa miehiä enemmän ennen yhteen muuttamista. Myös neuvottelujen aloittaminen oli heidän vastuullaan. Useinkaan naiset eivät kuitenkaan kertoneet työnjakoon liittyvistä huolistaan ääneen vaan hyväksyivät ongelmat hiljaa (silent disagreement). Työtehtävistä puhuttiin lähinnä arkipäiväisesti jutustellen, jolloin kyse ei ollut ”suuresta keskustelusta”. Ajan myötä Wiesmannin tutkimuksen pariskunnat kuitenkin lisäsivät eksplisiittistä päätöksentekoa työnjaosta, etenkin naisen esiin tuomien konfliktien ja riitojen kautta. (Wiesmann 2008, 343, 348–351, 355.)

Suomalaisissakin tutkimuksissa on havaittu, että kotitöihin liittyviä rutiineja ei haluta kyseenalaistaa arkipäivässä (Julkunen 2010, Malinen ym. 2005, 47). Jokisen haastateltavat kuvailevat, että kotitöitä ei kannata jakaa ”ennalta” eikä niistä kannata ruveta ”huutamaan”, ”riitelemään” tai ”päänsärkyä hankkimaan” (Jokinen 2005, 56). Spiegelin mukaan yksi tapa käsitellä perheessä esiintyvää roolien välistä konfliktia on lykkääminen. Tällöin kumpikin osapuoli toivoo, että toinen muuttaisi mieltään. Spiegelin mukaan useimpia perheen konflikteista ei ratkaista hetkessä vaan niitä lykätään ja otetaan taas esille uudestaan ja uudestaan. Keskeistä on, kumpi hyötyy lykkäämisestä enemmän; se osapuoli, joka ei haluaisi lykkäystä, voi yrittää provosoida toista saadakseen asian käsiteltyä. (Spiegel 1960, 377.) Wiesmannin (2008, 351) haastateltavat vähätelivät kotityöriitojaan merkityksettöminä. Osa naisista välttää kotitöihin liittyviä konflikteja ja kärsii epätasaisesta työnjaosta mieluummin kuin riitelee siitä puolisonsa kanssa (van Doorne-Huiskes 1992; ref. Wiesmann 2008, 358.)

Wiesmann (2008, 358) arvelee, että kyse saattaa olla siitä, että rationaalinen kaupankäynti työnjaosta ei monien mielestä sovi hyvään romanttiseen parisuhteeseen. Aiemmassa tutkimuksessa ei kiistettä, etteikö kotityönjaosta sinänsä pystyisi neuvottelemaan; sitä ei vain koeta mielekkääksi tai se on hankalaa. Luvussa seitsemän pohdin aineistoni valossa, millaista nimenomaan metakotitöistä sopiminen. Erittelen haastateltavieni näkemyksiä siitä, voiko metatyöstä sopia ja jos voi niin miten, vaikka se on näkymätöntä eikä sitä oikein voi mitata.

Sukupuolitetut sopivaisuuskäytännöt vaikuttavat itseoikeutetusti kotitöiden jakamiseen (Ferree 1990). Jokisen (2005, 67) mukaan monien naisten mielestä on haaskausta pitää meteliä kotitöistä: usein on helpompaa tarttua toimeen itse kuin huomauttaa puolisoaan. Magnusson epäilee, että nainen saattaa vältellä tyytymättömyytensä ilmaisemista, jottei leimautuisi sellaiseksi kuin ”muut naiset” ovat, siis hysteeriseksi (Magnusson 2001). Minna Ylikännö taas esittää, että naiskulttuuri ei ole antanut isyydelle tilaa kehittyä osallistuvammaksi. Jos äiti kokee itsensä korvaamattomaksi kotitöissä ja lastenhoidossa, hänen voi olla vaikeaa antaa tilaa isälle. (Ylikännö 2009, 122–123.) Lambin ja kumppaneiden (1985, 899) mukaan isät osallistuvat kotitöihin ja lastenhoitoon runsaasti vain, jos läheiset, kuten puoliset, kannustavat heitä siihen. Niinpä äitien sukupuolirooliasenteet voivat vaikuttaa merkittävästi isien osallistumiseen (Baruch & Barnett 1986, 30).

Esmail on tutkinut naisparien kotityönjakoa Yhdysvalloissa. Siinä, missä heteropariskuntien kesken nainen kantaa kokonaisvastuuta kotitöistä ja tekee suuren osan etenkin metakotityöstä, Esmailin haastateltavat eivät kannata yhden vastuunkantajan ja delegoijan mallia. Ei ole reilua, jos vain toinen päättää, mitä ja miten tehdään. Sen sijaan naisparit korostavat neuvottelun ja kommunikaation merkitystä kotityönjaossa. (Esmail 2010, 598–599.) Heteropariskunnissakin tällainen työnjako koetaan usein molemmin puolin epäreiluksi. Silti siitä ei keskustella tai neuvotella, vaikka se olisi sinänsä mahdollista. Samaa sukupuolta olevien parien kotityönjakoa ei ole tutkittu kovin paljoa, mutta tämä ero tukee mielestäni väitettä siitä, että heteropariskunnilla sukupuolitapaisuudet ja -roolit ohjaavat kotityönjakoa niin paljon, ettei oikealle neuvottelulle jää kunnolla sijaa.

Miehet ovat keskimäärin naisia tyytyväisempiä vallitsevaan kotityönjakoon, siis siihen, että naiset tekevät suurimman osan työstä (esim. Raijas & Varjonen 2007). Tällöin muutoksen edistäminen jäänee ennen kaikkea naisten vastuulle (mts. 276). Malinen ja Sevón havaitsivat aineistossaan, että siinä, missä naiset ja miehet olivat parisuhteissaan yhtä mieltä kummankin myönteisistä ilmaisuista ja miesten kielteisistä ilmaisuista, naiset arvioivat ilmaisevansa miehilleen kielteisiä asioita useammin kuin miehet kokevat niitä vastaanottavansa. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että miehet ovat naisia kyvyttömämpiä huomaamaan puolisonsa tyytymättömyyttä ja tarpeita. Tällöin voi muodostua kierre, jossa nainen toistaa samaa asiaa tulematta kuulluksi, mikä näyttäytyy irrationaalisenä nalkutuksena, koska mies ohittaa naisen kokemuksen. (Malinen & Sevón 2009, 171–172). Huttusen mukaan perinteisiin sukupuolirooleihin nojaava isyys on riskialtista. Jos isä ei juuri tee kotitöitä ja tuntee lastensa tarpeet vain päällisin puolin, arki sujuu ongelmitta vain niin kauan kuin äiti voi ja haluaa huolehtia kodista ja lapsista. Jos naiselle sattuu jotain tai pariskunta päätyy eroon, mies, jonka lapsen- ja kodinhoitotaidot ovat kehittymättömät ja joka ei ole ajan tasalla lapsensa asioissa, on heikoilla. (Huttunen 2001; 75, 192.)

Mielestäni on kiinnostavalla tavalla ristiriitaista, että vaikka kotitöiden työnjaon muotoutuminen ilman tietoista sopimista ei näyttäydy aiemmassa tutkimuksessa toimivana keinona, työnjaosta ei silti yleensä neuvotella. Vaikuttaisi siltä, että sukupuoli on keskeisin neuvotteluita hankaloittava tekijä. Tältä pohjalta pureudun analyysissäni sukupuolen merkitykseen metakotityönjaossa. Esittelen seuraavaksi Bourdieun habitusteorian ja selitän, miten kotityöt ylipäättään sopivat paremmin naisten kuin miesten habitukseen. Kotityötutkimuksessa ja arkitietoon perustuvissa näkemyksissä käy kuitenkin usein ilmi, että (meta)kotityön epätasainen jako olisi oma valinta tai pariskunnan välillä tehty, joskin sanaton tai aikojen saatossa muovautunut, sopimus. Kotitöiden jakamista ohjaa kyllä useita sopimuksia. Esittelen seuraavassa luvussa myös teorian sukupuolisopimuksesta sekä implisiittisestä ja eksplisiittisestä sopimisesta. Aineistoni pohjalta pohdin sitten, mihin kotitöistä neuvottelu tai sen vähäisyys oikeastaan perustuu. Sopimukseen vetoaminen kun ei ole laisinkaan suoraviivaista.

3 Teoreettiset lähtökohdat

3.1 Habitus, doksa ja pelisilmän kehittyminen

Olen aiemmissa luvuissa esitellyt teorioita sukupuoli- ja muiden roolien, sukupuolitapaisuuksien, sosialisointien, mallien ja resurssien vaikutuksesta kotitöiden sukupuolistuneessa tekemisessä ja jakamisessa. Nämä teoriat kietoutuvat osittain yhteen ja tarkastelevat samoja asioita hiukan eri näkökulmista. Mielestäni ne kaikki yhdistyvät kiinnostavalla tavalla *habituksen* käsitteessä. Valitsen habitusteorian analyysini teoreettiseksi työkaluksi, koska mielestäni se selittää metakotityönjakoa kokonaisvaltaisemmin kuin esittelemäni aiemman tutkimuksen näkökulmat yksinään.

Habitus on määritelmältään käytännön tekemisessä syntyvä, kestävä ja muuntautuva rakenteistunut ja rakenteistava rakenne (Bourdieu 1990, 52–53). Habitus on ulkoisen sisäistämistä, sosialisointunutta subjektiivisuutta eli sitä, että yksilöllinen on kollektiivista (Bourdieu 1990, 55; Bourdieu & Wacquant 1995, 157). Habitusta rajoittavat sen tuottamisen historialliset ja sosiaaliset olot (Bourdieu 1990, 55). Habitus ei ole synnynäinen mutta tuntuu siltä, koska sitä vahvistetaan varsin systemaattisesti (Jokinen 2005, 50). Metakotityön ja muidenkin kotitöiden osalta kyse on siitä, kenelle näiden töiden katsotaan kuuluvan ja kuinka niiden tekemistä opitaan.

Habitus on historian tuote, joka tuottaa yksilöllisiä ja kollektiivisia käytänteitä eli lisää historiaa aiemman historian tuottamien mallien mukaan (Bourdieu 1990, 54; 1977, 82). Tuloksena on ymmärrettäviä ja yhteisiä, heti rakenteisiin sopeutuvia käytäntöjä ja objektiivisia merkityksiä (Bourdieu 1990, 58). Objektiiviset rakenteetkin ovat siis historian tuotteita, ja ne molemmat muokkautuvat ja muokkaavat toisiaan jatkuvasti (Bourdieu 1977, 83) Habitus on ruumiillistunutta historiaa, joka on sisäistetty toisena luontona ja unohdettu historiana (Bourdieu 1990; 56, 59). Habitus näyttäytyy tarpeellisena, jopa luonnollisena, koska se on pohja, jonka kautta ymmärretään havainnointi- ja arvonantomalleja (mts. 53–54). Kukin toimija on, tietoisesti tai ei, objektiivisen merkityksen tuottaja ja uusintaja (Bourdieu 1977, 79).

Sukupuolten välinen ero habituksessa näyttää Bourdieun mukaan ”kuuluvan asiaan” (Bourdieu 2001, 8). Bourdieun mukaan ihmissuhteet eivät ole ikinä, paitsi näennäisesti,

yksilö-yksilösuhteita eikä vuorovaikutuksen totuus kumpua pelkästään vuorovaikutuksesta, vaan taustalla vaikuttavat habitukset (Bourdieu 1977, 81.) Sosiologia kohtelee saman habituksen jakavia yksilöitä identtisinä, ja ryhmä määrittyy nimenomaan habituksen eikä yksilöiden tai populaation kautta. Ihmiset, jotka ovat samojen rakenteiden tuotteita, jakavat ainakin osittain samat jäsennykset, ainakin todennäköisemmin kuin jonkin muun ryhmän jäsenen kanssa. (Mts. 85.) Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi sukupuolet, jotka Jokisen (2005, 51) mukaan ovat olennainen osa habitusta kulttuurissa, jossa sukupuolen merkitystä korostetaan; tähän sopii esimerkiksi sukupuolen keskeisyys (meta)kotitöiden tekemisessä ja jakamisessa. Kotityöt sopivat paremmin naisen kuin miehen habitukseen.

Logiikka siitä, mikä kuuluu naiselle ja mikä miehelle, tuottaa Bourdieun mukaan oman vahvistuksensa aiheuttamalla ”kutsumuksen” tehtäviin, jotka kullekin on määrätty. Tämä vahvistaa uskoa vallitsevaan systeemiin saaden sen näyttämään todellisuuden perustavalta – mitä se itse asiassa on, koska se auttaa tuottamaan todellisuutta ja koska sosiaaliset suhteet ilmenevät täysin luonnollisina. (Bourdieu 1990, 71.) Kotitöiden tekeminen tuottaa sukupuolta. Tiettyjen tehtävien suorittaminen antaa tilaisuuden osoittaa sukupuolensa. Käyttäytymällä kulttuurissa vallitsevien sukupuoliroolinäkemyksen mukaisesti henkilö osoittaa oman naiseutensa tai mieheytensä. (Miettinen 2008, 30.)

Niin ikään Bourdieun (1990, 82) käsite pelisilmä tai pelin taju sopii kuvaamaan habituksen ja sukupuolitapaisuuden suhdetta kotitöiden kenttään. Pelisilmä tarkoittaa pelin eli jonkin tilanteen merkitysten ja kehityskulkujen tajuamista (mt.). Koska kotityöt ovat naistapaisia eli naiset tekevät niitä enemmän kuin miehet, naisille kehittyy niiden suhteen pelisilmää. Miehen habitus ja kotityöt eivät sulaudu yhteen samalla tavalla, joten kotityöpelisilmän kehittäminen vaatii paljon harjoitusta. (Jokinen 2005, 59.)

Toimijat liikkuvat habituksineen erilaisilla kentillä. Kenttä voidaan määritellä toimijoiden asemien välisten objektiivisten suhteiden verkostoiksi (Bourdieu & Wacquant 1995, 125). Se on sellaisten suhteiden systeemi, joka on riippumaton niistä populaatioista, jotka nämä suhteet määrittelevät (mts. 135). Yhteiskunta koostuu lukuisista kentistä, joissa kussakin vallitsee niille ominainen logiikka (mts. 125).

Kullakin kentällä on vahvoilla se, jolla on paljon kenttään sopivia pääomia eli resursseja, ja kentän rajojen määrittelystä käydään jatkuvaa kilpailua (mts. 127–129, 136). Tutkielmassani liikutaan kotitöiden kentällä.

Habitukselle on tyypillistä varmistaa pysyvyyttään ja puolustustaan muutosta vastaan hylkimällä ja välttelemällä tietoa, joka kyseenalaistaisi keskeisen aiemmin kerätyn tiedon, ja suosimalla kokemuksia, jotka vahvistavat sitä. Se suojelee itseään ennakolta kriiseiltä ja kriittisiltä haasteilta tutun miljöön avulla. Yleensä tämä tapahtuu tiedostamattoman välttelyn keinoin. Tällöin voidaan hyödyntää joko olemassaolon automaattisia ehtoja, kuten välimatkaa, tai samassa tilanteessa olevien ihmisten muodostamia strategioita, kuten ”huonon seuran” välttämistä. (Bourdieu 1990, 60–61.)

Habituksen homogeenisyys aiheuttaa sen, että käytännöt ovat ymmärrettäviä ja ennustettavia, ja siksi ne otetaan itsestäänselvyyksinä ilman tarkoituksellista laskelmointia tai viittaamista normiin (Bourdieu 1990, 80). Habitus tuottaa yleensä vain kaikki niin sanotusti järkeenkäyvät tai terveen järjen mukaiset käytökset, jotka ovat hyväksyttäviä sen historiallisten ja sosiaalisten rajoitteiden puitteissa, objektiivisesti yhteensopivia ja mukautuneita ehtoihin. Epätodennäköiset käytänteet karsiutuvat pois mahdolltomuuksina reunaehtojen vuoksi ja alistuvat sopuisasti järjestykselle. Samoin käy mahdollisille strategisen laskelmoinnin yrityksille. (Mts. 53–54, 56.) Habitus sopeuttaa itsensä todennäköiseen tulevaisuuteen ja auttaa luomaan sitä perustuen näkemyksiinsä nykytilasta (Bourdieu 1990, 64). Tulevaisuus ei kuitenkaan välttämättä ole samanlainen (mts. 62). Adkins kuvaa käsitteellä habituksen inertia sitä, miten tapaisuudet, kuten sukupuoliävät, jatkavat toimintaansa kauan sen jälkeenkin, kun olosuhteet ovat muuttuneet (Adkins 2003, 27). Kotitöiden suhteen näyttää käyneen niin, että vaikka niitä ei enää pidetä vain naisille sopivana työnä, miehet tekevät paljon naisia vähemmän kotitöitä. Miesten habitus hylkii etenkin metakotityötä yhä, vaikkei sille ole syytä samalla tavalla kuin aiemmin.

Habitus linkittyy yhteen doksan käsitteen kanssa. Doksa tarkoittaa luonnollisiksi itsestäänselvyyksiksi muotoutuneita käyttäytymistäipumuksia ja niihin liittyviä, yleensä kyseenalaistamattomia, osin puutteellisiin tietoihin perustuvia uskomuksia (Bourdieu 1977, 164–171). Se on kentän ja siihen sopeutuneen habituksen sulautumisen suhde (Bourdieu 1990, 68). Kotitöiden kohdalla voidaan puhua kotitöiden doksasta eli

kotitöiden tekemiseen ja jakamiseen liittyvistä luonnollistuneista tavoista ja uskomuksista.

Keskeinen osa kotitöiden doksaa ovat sukupuolitapaisuudet (Jokinen 2005, 47). Mies- ja naistapaisuus tarkoittavat eri sukupuolille tyypillisiä tapoja toimia (mts. 32–33, 56–62). Sukupuolitavat eivät kuitenkaan ole yksilön ominaisuuksia vaan yhteiskunnan muokkaamia. Heterotapaisuus tarkoittaa doksan mukaista ajatusta siitä, että miehet ja naiset ovat erilaisia ja täydentävät toisiaan. (Mts. 50.) Se on muoto, johon heteronormatiivisuus – siis instituutiot, ymmärtämisen rakenteet ja käytännöt, jotka saavat heteroseksuaalisuuden näyttämään paitsi johdonmukaiselta ja luonnolliselta myös etuoikeutetulta – käytännössä ja konkreettisesti ihmisiä taivuttaa (Berlant & Warner 1998, 548; Jokinen 2005, 141). Se näkyy arkisissa käytännöissä, joissa institutionaaliset normit ja rakenteelliset pakot materiaalistuvat teoiksi, toiminnaksi ja elämänrytmiksi. Heterotapaisuus on habituksen keskeinen jäsentäjä silloin, kun mies- ja naistapaisuuksista muodostuu luonnollistumia, tottumuksia ja hyveitä. (Mts. 50, 141.)

Sukupuolitapaisuudet kuvastavat doksan hiljaista traditiota (Bourdieu 1977, 167). Jokisen (2005, 47) mukaan feministit pyrkivät tekemään siitä äänekkästä. Myös Bourdieu sanoo, että alistetut ovat kiinnostuneita paljastamaan doksan itsestäänselvyyden sattumanvaraisuuden. Valta-asemassa olevat sen sijaan haluavat puolustaa doksan koskemattomuutta tai korvata sen ortodoksialla eli pitää sen ainakin parempana vaihtoehtona jos ei ainoana. (Bourdieu 1977, 169.) Feministit eivät Jokisen (2005, 47) mukaan ole onnistuneet murtamaan käytäntöjä, jota peittävät alistamisen ja hyödyttävät hallitsevia ryhmiä.

Naisten ja miesten erilaisten habitusten lisäksi kotityönjako on vakiintunut sukupuolisopimusten seurauksena. Sukupuolisopimusten muovaama sukupuolijärjestys on habitukselle tuttu miljöö, jota on hankalaa muuttaa. Esittelen seuraavaksi Yvonne Hirdmanin teorian sukupuolisopimuksesta, -järjestelmästä sekä -konfliktista. Konkreettisemmän, arkisemman sopimisen teoreettiseksi viitekehyykseksi valitsen tutkielmaani implisiittinen ja eksplisiittisen sopimisen käsitteet, jotka esittelen seuraavan alaluvun lopuksi.

3.3 Metakotitöistä sopiminen: sukupuolisopimus sekä implisiittinen ja eksplisiittinen sopiminen

Sukupuolisopimukset ovat tapa abstrahoida ja analysoida naisten ja miesten välistä tilaa ja ideoita sekä sääntöjä ja normeja, joita tämä tila tuottaa suhteessa naisten ja miesten paikkoihin, tehtäviin ja ominaisuuksiin yhteiskunnassa (Hirdman 1991, 190–191). Sopimukset luovat sosiaaliseen sukupuoleen perustuvan sosiaalisen mallin, sukupuolijärjestelmän (Hirdman 1990, 44, 78 & 1991, 191). Se on sukupuolen dynaaminen järjestämisrakenne: prosessien, ilmiöiden, näkemysten ja odotusten verkosto, joka luo malleja ja säännönmukaisuuksia (Hirdman 1988, 51). Hirdman jäsentää sukupuolijärjestelmää ja -sopimuksia Jürgen Habermasin elämismaailman kehikkoon (mts. 53). Habermasin mukaan elämismaailma rakentuu kulttuurista, yhteiskunnasta ja persoonallisuudesta. Ne ilmenevät uusintamisprosesseina: kulttuurisena uusintamisena, yhteiskunnallisena integraationa ja sosialisena. (Habermas 1984.) Sukupuolisopimus ilmenee näillä kolmella tasolla. Kulttuurinen uusintaminen tarkoittaa ajattelutapoja, sosiaalinen integraatio instituutioita, tuotoksia sekä sukupuolten välistä työnjakoa ja sosialisatio sukupuoleen liittyvää suoraa asioiden sisäistämistä. (Hirdman 1988, 53.)

Sukupuolisysteemitheoria korostaa sukupuolten välisiä valtasuhteita (Hirdman 1991, 190). Peruslogiikkana on sukupuolten erillisuus ja miehinen normi. Tämä johtaa hierarkiaan sukupuolten välillä: miehen näkemiseen positiivisena ja naisen negatiivisena. (Hirdman 1988, 51–52.) Miehinen normi on usein näkymätön (Hirdman 1990, 79). Taustalla on de Beauvoirin ajatus siitä, ettei voi olla mies alistamatta naista (de Beauvoir ym. 2011). Miehen ei oikein sovi tehdä naiseuteen kuuluvia asioita, mutta naisen on hyväksyttävämpää mennä miesten alueelle juurikin siksi, että mies nähdään normina (Rantalaiho 1994, 12).

Hirdman käy läpi sukupuolisopimusten historiaa Ruotsissa ja toteaa, että tasa-arvokehitystä on 1900-luvun kuluessa tapahtunut. Silti sopimukset määräävät naisen paikan kotiin. Niin kutsuttu kotiäitisopimus oli ennen standardisopimus, ainakin naapurimaa Ruotsissa. (Hirdman 1990, 101 & 1991, 202.) Rantalaihon mukaan kotiäiti-instituutio ei ehtinyt vakiintua Suomeen, koska sotien aikaan ja niiden jälkeen naisia

tarvittiin työelämässä. Silti kotiäitiydellä on ollut ideologisesti vahva asema. (Rantalaiho 1994, 21–22.) Hirdmanin mukaan Ruotsissa syntyi 1960-luvulla tasa-arvosopimus, ja Julkusen mukaan samantyylinen sopimus syntyi ”jatketulla 60-luvulla” eli noin vuosina 1966–1975 myös Suomessa. (Hirdman 1990, 89–94; Julkunen 1994, 190–192). Tämän *samanlaisuussopimuksen* ytimessä oli palkkatyösopimus: naisten yksilöiminen omiksi elättäjikseen ja palkkatyön normalisointi. Lisäksi sopimus määritteli mahdollisuuden yhdistää työ ja perhe, naisten seksuaalisuuden vapauttamisen ja reproduktiokontrollin, naisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden sekä uuden miesroolin. (Julkunen 1994, 190–192.) Tasa-arvokehitys ei ole kuitenkaan onnistunut tuomaan täyttä tasa-arvoa (Hirdman 1990, Julkunen 1994). Palkkatyöäitiyden takaa pilkistää vieläkin kotiäitisopimuksen ideologia jäänneitä; suomalaisnaisilla on yhä päävastuu lapsista ja kodista. Korhonen puhuu piilevästä sukupuolittuneesta ”avunantosopimuksesta”, jossa äidillä on päävastuu kotitöistä ja isällä avustava rooli (Korhonen 2004, 261). Tämä sopimus pitää Korhosen mukaan tehdä näkyväksi, jotta tiedetään, millaisen sopimuksen varassa toimitaan. Se mahdollistaa neuvottelun vastuiden ja velvollisuuksien jakamisesta ja uudenslaiset toimintatavat. (Mts. 261–262; Dienhart 1998, 188.)

Joka yhteiskunnasta ja ajasta löytyy sopimus, joka myös periytyy eteenpäin. Sopimusta eivät tee tasavahvat kumppanit vaan se, joka määrittelee toisen, siis mies (Hirdman 1988, 54.) ”Neuvotteluja” käydään asetelmissa, jotka kytkeytyvät perhepiiriä laajempiin yhteyksiin: yhteiskuntapoliittiset ratkaisut, jotka eivät ole varsinaista perhepolitiikkaa, säätelevät perheiden elämää (Korhonen 2004, 265). Muutokset yhteiskunnan sukupuolijärjestelmässä määrittelevät osaltaan, millaiseksi naisten ja miesten roolit, oikeudet ja velvollisuudet kunakin aikana muotoutuvat ja millaisissa ”olomuodoissa” mieheys ja naiseus voivat ylipäättään elää ja toteutua (Tiihonen 2000, 27–29; ref. Korhonen 2004, 265). Sukupuolijärjestelmä sekä luo että olettaa erilaisia toiminnan edellytyksiä sukupuolille. Esimerkiksi perhevapaiden jakamisen ongelmat ja naisten työelämässä lasten tai niiden saamisen mahdollisuuden vuoksi kokema syrjintä vaikuttavat perhe-elämään ja kotitöiden tekemiseen (Salmi 1996, 212–214). Sukupuolijärjestelmä on ponnahduslauta naisten strategioille, mutta myös miesten vastustus kumpuaa siitä (Hirdman 1991, 191). Hirdmanin (1988, 51) mukaan sukupuolijärjestelmä on edellytys muille sosiaalisille, taloudellisille ja poliittisille järjestyksille. Vallitseva sukupuolisopimus voi ajan mittaan lakata pätemästä. Silloin se

täytyy ”neuvotella uudelleen”. Kyseessä ei kuitenkaan useimmiten ole avoin neuvottelu, vaan useiden yksilöllisten valintojen kokonaisuus voi tuottaa rakenteellisia muutoksia, joita sovitellaan yhteen erillisten osittaisratkaisujen kautta. (Rantalaiho 1994, 24.)

Sopimuksen käsite ei tarkoita vain tilanteista sopimista vaan myös vakiintuneita, mahdollisesti erheellisesti luonnollisena pidettyjä toimintatapoja (Anttila 2012, 294). Tämä on analyysini punainen lanka. Sukupuolijärjestelmä luo kiistämättömien asioiden joukon (Hirdman 1991, 91). Se määrittelee itsestäänselvyyksiä siitä, miten asiat ”ovat”. Tällaisena järjestelmä uhkaa haastajiaan. (Mt.) Sitä vastaan kapinoiminen on vaikeaa (Hirdman 1990, 79). Kun naiset ja miehet koettavat kummatkin venyttää sopimuksen rajoja, syntyy sukupuolikonflikteja (Hirdman 1988, 54). Konfliktien historia ylittää modernin ajan kynnykselle. Kapitalistinen järjestelmä alkoi suosia halpaa työvoimaa – siis kenties naisia – ja demokratian kehitys peräänkuulutti tasa-arvoa. Silloinen sukupuolijärjestelmä ei sopinut yhteen tämän kanssa. Järjestelmän säilyttämiseksi miesten asemaa yhteiskunnassa kasvatettiin ja naisten kutistettiin tekemällä jakoa työn ja julkisen elämän sekä kodin ja yksityisen elämän välillä. Modernin tunnetuksi piirteeksi on muodostunut krooninen konflikti, joka vaatii uusia sukupuolisopimuksia ja muokkaa yhteiskuntaa. (Hirdman 1991, 191–192.)

Sukupuolikonfliktilla on kaksi muotoa. Samuuden konflikti merkitsee sitä, että naiset siirtyvät miesten dominoimille alueille, mikä uhkaa miehistä normia. Erojen konfliktissa on kyse siitä, että integraatio paljastaa erot ja miehisen normin. Konfliktia pidetään naisten syynä, naiskysymyksenä. (Hirdman 1990, 82–83.) Esimerkiksi Helsingin Sanomissa puitiin tammikuussa 2016 ja 2017 sitä, miten naiset ovat ”tiikerihaita”, jotka ”marsuttavat” miehiään; he alkavat helposti ”päsmäröidä” kodinhoidossa ja lasten kasvattamisessa ja siten alistavat miehiään (Helsingin Sanomat 2016). Tällainen ajattelutapa ei ota huomioon kotityönjaon takana olevia naisia alistavia rakenteita vaan tekee alistetusta asemastaan huomauttavasta naisesta itsestään alistajan.

Sukupuolijärjestelmän luontoon kuuluu, että konflikteja ”ei voi” syntyä. Niinpä kulloinenkin muutetaan käsiteltävään muotoon: siitä tehdään valta- tai demokratia-asia, joka sopii järjestelmän sääntöihin ja hyödyttää sitä. (Hirdman 1991, 194.) Hirdmanin mukaan esimerkiksi hyvinvointivaltion purkaminen johtunee osittain siitä, että laaja julkinen sektori hyödyttää naisia ja ottaa miesten etuoikeuksia pois. Tämä uhkaa

miesten keskinäistä solidaarisuutta eikä siten sovi sukupuolijärjestelmään. (Mts. 199.) Rantalaihon mukaan yhteiskunnallisen äitiyden sopimus ”neuvoteltiin” 1800-luvun lopulla sukupuolieron pohjalle. Sopimus erittelee naisten ja miesten toiminta-alueita yhteiskunnassa. Sukupuolihierarkiaa ei kyseenalaistettu, ja Rantalaihon mukaan naiset halusivat itse ylläpitää sukupuolieroa. Sukupuolikonfliktia siis välteltiin. (Rantalaiho 1994, 22–24.) Mielestäni on tarpeen kyseenalaistaa naisten oma halu ylläpitää hierarkiaa. Juuri esittelemäni teorian valossa lienee oletettavaa, että sopimusta eivät tehneet tasavahvat kumppanit ja että naisilla ei ollut resursseja tehdä muunlaista päätöstä. Kotitöistäkin puhutaan arkipuheen tasolla yksityisasiana, josta jokainen sopii perhepiirissä. Tällainen diskurssi piilottaa kotityönjakoon liittyvän sukupuolikonfliktin.

Yhteiskunnan muuttuminen tasa-arvoisemmaksi ei ole suinkaan vähentänyt sukupuolikonfliktien määrää. Kun naisten integraation määrä kasvaa, segregaatien määrä kasvaa myös. (Hirdman 1990, 94–95.) Nykyään on mahdollista vertailla naisten ja miesten mahdollisuuksia, taloutta, valintoja ja vapauksia. Tällöin segregatio muuttuu hienovaraisemmaksi. (Hirdman 1991, 198.) Myös samuuden ja erojen konfliktit muuttuvat jyrkemmiksi: mitä onnistuneempia samuuteen perustuvat reformit ovat, sitä ongelmallisemmiksi eroihin perustuvat konfliktit – etenkin valinta hankkia tai olla hankkimatta lapsia – muodostuvat (Hirdman 1990, 96). Kotitöiden osalta tilanne näyttää siltä, että miesten osallistuessa yhä enemmän konkreettisiin kotitöihin heidän osallistumattomuutensa metakotitöihin tulee yhä selkeämmin esiin.

Sukupuolisopimus toimii tutkielmani analyysiosiossa metakotityönjaon suurien linjojen selittäjänä. Konkreettisempaa metakotitöiden jakamista ja niistä sopimista arjessa taas tarkastelen implisiittisen ja eksplisiittisen sopimisen käsitteiden avulla.

Wiesmann ja kumppanit ovat tutkineet pariskuntien päätöksentekoa palkka- ja kotitöiden jaosta. He määrittelevät päätöksenteon jatkuvana dynaamisena prosessina, jossa pariskunnat, joilla on samanlaisia tai erilaisia preferenssejä, päätyvät joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti tiettyihin lopputuloksiin. (Wiesmann ym. 2008, 343.) Implisiittistä ja eksplisiittistä päätöksentekoa on tutkittu yleisestikin eikä vain kotitöihin liittyen (esim. Engel & Singer 2008).

Eksplisiittinen päätöksenteko on järjestelmällistä, harkitsevan strategista ja ennakoivaa. Tällöin asioista päätetään tietoisesti, niitä suunnitellaan ennakoidusti ja ongelmia ei

vältellä vaan niistä neuvotellaan ja niitä ratkaistaan rakentavasti. Implisiittinen päätöksenteko taas on epäsuoraa, refleктоimatonta ja impulsiivista. Siihen liittyvät päätösten tiedostaminen takautuvasti, tilapäiset ja vähittäiset päätökset, konfliktin välttäminen ja hiljaiset sopimukset eli keskustelematta saavutettu tai spontaani yhteisymmärrys. (Sillars & Kalbflesch 1989; ref. Wiesmann ym. 2008, 343).
Päätöksenteko pariskuntien kesken on enimmäkseen implisiittistä (Wiesmann ym. 2008).

4 Tutkielman toteutus

4.1 Aineisto ja tutkimusmenetelmä: pariskunnan teemahaastattelu

Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, sillä tarvitsin aineistokseni ihmisten näkemyksiä ja mielipiteitä. Tutkin aihetta, josta ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta. Epäilen, että myös arkitieto aiheesta voi olla jäsentymätöntä, koska metakotityöllä ei ole ollut hyvää nimeä. Haastattelemalla pääsin kaivelemaan ihmisten tietoja ilmiöstä, josta heillä on kokemusta mutta jota ei yleensä systemaattisesti analysoida. Tekstiaineisto, esimerkiksi kerätyt tarinat, eivät olisi mielestäni toimineet aineistona yhtä hyvin; halusin läsnäolollani varmistaa, että haastateltavat ymmärtävät, mitä haen. Pystyin ohjaamaan keskustelua koskemaan nimenomaan metakotityötä, kun se lipsui toistuvasti haastateltaville tutumpaa konkreettiseen kotityöhön. Etenkin toisen tutkimuskysymykseni, jakamisnäkökulman, vuoksi haastatteleminen oli mielestäni ideaali tapa kerätä aineisto.

Tein puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Puolistrukturoituja haastatteluja – lomake- ja strukturoimattoman haastattelun välimuotoja – on erilaisia, mutta niitä yhdistää se, että jokin haastattelun näkökulma on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat (mts. 48). Haastattelurunkoni (liite 2) teemat olivat taustatiedot, kotitöiden tekeminen edellisenä päivänä, viime aikoina ja yleensä, tasa-arvo ja sukupuoliroolit parisuhteessa, metakotityön sisältö, työnjako sekä neuvottelemisen ja sopimisen. Kokemattomana haastattelijana olin luonnostellut teemojen alle aika tarkkojakin kysymyksen aiheita, joita otin esille vaihtelevassa järjestyksessä. Olin koonnut listan kotitöistä, joihin liittyy metakotitöitä; valitsin kullekin pariskunnalle muutaman aiheen ja kysyin esimerkiksi, mitä kaikkea liittyy perheen ruokahuoltoon tai piha- ja huoltotöihin. Valitsin samoja esimerkkejä useammassa haastattelussa, jotta sain enemmän kuin yhden näkökulman, mutta en kokenut tarpeelliseksi kysyä kaikista osa-alueista jokaiselta haastateltavalta. Kysymällä muutaman esimerkin kultakin pariskunnalta sain aikaiseksi pitkän listan metakotitöitä, mihin aika ei olisi riittänyt yhdessä haastattelussa.

Usein haastateltavat ottivat esille aiheita, jotka olivat haastattelurungossani vasta myöhemmässä vaiheessa, jolloin aiheiden järjestys muokkautui luontevasti. Teemahaastattelu antaa myös haastateltaville mahdollisuuden tarkentaa aihetta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 66–67). Hirsjärvi ja Hurme (mt.) tähdentävät esihaastattelujen tärkeyttä. Tein helmikuussa 2017 haastattelumetodikurssin tiimoilta graduaiheestani yhden parihaastattelun, josta oli paljon apua lopullisen haastattelurungon muodostamisessa. Tein ensimmäisen haastattelun hyvissä ajoin ennen toista, jotta ehdin litteroida sen kokonaan ja pohtia, pitääkö haastattelurunkoa vielä muokata ja mitä voisin tehdä paremmin. Tämän ansiosta lisäsin kysymyksen lapsuudenkodissa opituista tavoista ja tarkensin monia kysymyksiäni saadakseni konkreettisempia vastauksia. Haastattelurunko eli hiukan haastattelujen välissä, ja lisäsin muutaman kysymyksen myös prosessin loppupuolella huomattessani, että monet haastateltavat ottivat itsenäisesti esille kiinnostavia asioita, joita en itse ollut tajunnut kysyä. Tämän vuoksi lähetin osalle alkupään haastateltavista vielä haastattelujen jälkeen sähköpostilla yhdestä kahteen lyhyttä kysymystä. Vaikka haastateltavat tarttuivat metakotityöaiheeseen hyvin ja osasivat eritellä nimenomaan metakotitöitä, välillä he puhuivat pitkäänkin konkreettisista kotitöistä. Haastattelujen edetessä opin ohjaamaan keskustelua näissä tilanteissa takaisin nimenomaan metakotityöhön esittämällä tarkentavia kysymyksiä.

Ensin suunnittelin tekeväni sekä yksilö- että parihaastatteluja. Ryhmähaastattelussa jokin osapuoli voi jäädä hiljaiseksi, vaikka yksilöhaastattelussa hänellä olisi paljonkin sanottavaa (Michel 1999, 37). Yksilöhaastatteluissa haastateltavat pääsevät puhumaan ilman puolison läsnäolon tuomaa mahdollista kontrollia (Känsälä 2012, 248). Arvelin, että etenkin miehille saattaisi olla haastavaa puhua mahdollisesti maskuliinisuutta uhkaavasta aiheesta puolisonsa läsnä ollessa. Olisi ollut myös kiinnostavaa nähdä, millaisia eroja yksilö- ja parihaastattelujen välillä olisi ollut. Päädyin kuitenkin siihen, että pelkissä parihaastatteluissakin puolisoitten eriävät mielipiteet ja mahdollinen oman osuuden liioittelu sekä puolison osuuden vähättely tulisivat esiin. Suunnitellessani yksilö- ja parihaastattelua näytti siltä, että kahden haastattelumuodon yhdistämisen lisäarvo olisi jäänyt vähäiseksi ja joko yksilö- tai parihaastattelun olisi ollut vaarana jäädä tynkämäiseksi. Koska tiesin pelkän parihaastattelun riskit etenkin miehen mielipiteiden kannalta, kiinnitin sukupuoleen erityistä huomiota haastatellessani, kuten kerron seuraavassa alaluvussa.

Parihaastattelu on perhetutkimuksessa käyttökelpoinen metodi, kun tutkitaan pariskunnan molempia osapuolia koskevaa asiaa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61). Sulkusen (1990, 265) mukaan ryhmähaastattelu sopii faktuaalisen informaation hankkimisen lisäksi yhteisten normien ja ihanteiden tutkimiseen. Mielestäni tämä kuvaa hyvin metakotityötä. Etenkin toisen tutkimuskysymyksen eli metakotitöiden jakautumisen kannalta oli keskeistä nähdä, miten pariskunnat puhuvat metakotityöstä keskenään.

Haastattelin kahdeksan pariskuntaa. Haastateltavien iät vaihtelivat 34 ja 48 vuoden välillä ja perheiden koot kaksilapsisesta nelilapsiseen. Mukana oli yksi uusperhe. Sattumoisin haastateltaviksi valikoitui pareja, jotka yhtä lukuun ottamatta olivat olleet yhdessä varsin pitkään, 13–22 vuotta. Aineistoni on pieni harkinnanvarainen näyte. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 59) mukaan näyte on paikallaan silloin, kun pyritään saamaan syvällisempää ymmärrystä tutkittavasta aiheesta tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia. Minä syvennyn hyvin vähän tutkittuun metakotityön aiheeseen ja pyrin tuomaan aiemmin lähinnä arkitiedon valossa tunnettuun ilmiöön teoreettisen näkökulman.

Löysin haastateltavat tuttavien kautta osittain lumipallo-otannalla. Pääsin alkuun mainitsemalla aiheestani eräälle perheelliselle tuttavalleni. Hän tarjoutui mainostamaan tutkielmaani muutamille tuttavilleen eri tuttavapiireissään, mitä kautta sain useampia haastateltavia. Muutama muu tuttava johdatti minut kukin yhden haastateltavan jäljille. Osa haastateltavista levitti sanaa eteenpäin, mikä johti useampaan yhteydenottoon ja lopulta yhteen haastatteluun. Lähetin haastateltaville sähköpostitse tiedot tutkielmastani ja sen eettisistä näkökannoista (liite 3). Kerroin olevani kiinnostunut näkymättömästä kotityöstä: suunnittelemisesta, organisoinnista, laadunvalvonnasta ja vastuunkannosta. Esimerkkeinä mainitsin listojen tekemisen, ajanvarauksen, työnjaon puolisoiden kesken ja siisteyskriteerit.

Lähetin haastateltaville etukäteen luettavaksi Lehtisen metatyökolumnin auttamaan heitä virittäytymään aiheeseen, josta heillä ei välttämättä ollut etukäteen paljoakaan tietoa. Korostin, että kolumni ei ole tyhjentävä katsaus metakotityöstä ja että se keskittyy pelkästään lapsiin toisin kuin minun tutkielmani. Lisäksi pyysin haastateltavia

haastattelua edeltävänä päivänä tai jonain muuna päivänä hiukan ennen haastattelua kiinnittämään erityistä huomiota siihen, mitä metakotitöinä pitämiään asioita he tekevät, ja kirjaamaan niitä ylös. Suunnittelemani ”ennakkotehtävä” epäonnistui osittain. Läheskään kaikki haastateltavat eivät olleet listanneet yhden päivän metakotitöitä. Monen parin kohdalla nainen oli tehnyt listan mutta mies ei. Lehtisen kolumnin olivat lukeneet – tai nainen oli lukenut ja mies kuunnellut – kaikki paitsi yksi pariskunta, joka ei internet-ongelmien vuoksi päässyt lukemaan kolumnia. Heille referoin kirjoituksen keskeisen sisällön ennen haastattelun alkua. Alkuun pääseminen haastattelussa ja metakotitöiden erottaminen muista kotitöistä oli haastavampaa niiden haastateltavien kohdalla, jotka eivät olleet pitäneet kirjaa metakotitöistä.

Viidessä pariskunnista ensimmäinen yhteydenotto ja suostumus haastatteluun tapahtui naisen ja kolmessa miehen kautta. Olisi voinut olla ongelmallista, jos pariskunnissa lähinnä naiset olisivat ilmaisseet kiinnostustaan tutkielmaani kohtaan. Riskinä olisi voinut olla, että miehet eivät ehkä olisi olleet aidosti kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen, vaan naiset olisivat aloittaneet haastattelun ”dominoimisen” jo valitessaan, että siihen pitäisi osallistua. Aineistoni kuitenkin osoitti, että myös miehet olivat kiinnostuneita lähtemään mukaan haastatteluihin.

Tein haastattelut huhti-toukokuussa 2017. Yksi haastattelu tehtiin videopuheluohjelma Skypen välityksellä videoyhteydellä haastateltavien pyynnöstä, muut haastateltavien kotona. Toivoin haastattelujen tekemistä ensisijaisesti haastateltavien kotona, sillä ajattelin, että koti voisi kotitöitä tutkittaessa toimia virikkeellisenä ympäristönä. Niin kävikin. Kasvokkain haastattelu oli myös vuorovaikutuksen kannalta Skypen välityksellä haastattelemista helpompaa, koska pystyin tulkitsemaan haastateltavien eleitä ja ilmeitä paremmin ja huomaamaan helpommin esimerkiksi, jos jokin kysymys aiheutti haastateltavalle epämukavan olon. Nauhoitin haastattelut varmuuden vuoksi sekä puhelimellani että kannettavalla tietokoneellani.

Kotityöt ovat asia, joista kaikilla aikuisilla ihmisillä lienee kokemusta. Siksi minulla ei ollut syytä rajata haastateltavia kovin tarkkaan. Omista resursseistani johtuen etsin haastateltavat Helsingin seudulta. Analyysin kannalta rajasin haastateltaviksi heteropariskuntia, joista kumpikin käy ainakin lähes kokopäiväisesti töissä ja joilla on ainakin yksi päiväkodissa tai peruskoulussa käyvä lapsi.

Kotitöitä tekevät eniten pienten lasten vanhemmat, ja kotityönjako naisten ja miesten välillä on epätasaisinta perheissä, joissa on pieniä lapsia (Miettinen 2008, 43, 55). Epäilen, että vauvaperheitä ja perhevapaita viettäviä vanhempia tutkittaessa huomio olisi kiinnittynyt vauva-ajan erikoisuuksiin kotitöiden suhteen, ennen muuta siihen, että kotona oleva vanhempi tekee valtaosan lastenhoidosta ja muista kotitöistä puolisonsa työpäivän aikana. Jos toinen puoliso on syystä tai toisesta kotona eikä töissä, hän saattaa muutenkin tehdä suuren osan kotitöistä joko siksi, että hänellä on enemmän aikaa tai siksi, että hän ei tienaa juurikaan. Tästä syystä rajasin myös opiskelijat aineistoni ulkopuolelle. Toki monissa ammateissakin aikataulu on joustava ja työtä tehdään paljon kotoa käsin, mutta en halunnut tehdä töiden suhteen liian tiukkaa rajanvetoa. Ensin mietin, pitäisikö minun rajata aineistoni ulkopuolelle esimerkiksi yrittäjät, freelancerit tai tutkijat, jos joku sellainen olisi kiinnostunut tutkimuksestani. Tulin siihen tulokseen, että ”epätyypillisiä” työaikoja on niin monessa ammatissa, että aineiston saamisen kannalta olisi ollut hankalaa eikä välttämättä edes tarkoituksenmukaista haastatella vaikkapa pelkkiä kahdeksasta neljään päivätyötä tekeviä henkilöitä.

Toivoin saavani haastateltavia, joiden asumismuodot olisivat vaihtelevia. Omakotitaloasuminen lisää kotitöiden määrää sekä miehillä että naisilla (Miettinen 2008, 48). Asumismuodon voidaan olettaa heijastuvan erityisesti miesten osallistumiseen; esimerkiksi omakotitaloasuminen lisää puutarha- ja pihatöitä sekä erilaisia korjaus- ja huoltotöitä kotitaloudessa (mts. 44). Haastateltavieni joukossa olikin sekä kerros-, omakoti-, rivi- että paritaloasujia. En asettanut haastateltaville koulutustasokriteereitä. Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Miettinen 2008, 48) on havaittu, että mitä korkeammin koulutetuista henkilöistä on kyse, sitä tasaisemmin kotityöt jakautuvat perheessä, mutta erot ovat hyvin pieniä.

Huomioin aineistoa kerätessäni, että haastateltaviksi saattaisi valikoitua pariskuntia, jotka reflektoivat kotitöiden tekoa tavallista enemmän, ovat tutustuneet metatyön käsitteeseen aiemmin tai jakavat kotityöt keskimääräistä tasa-arvoisemmin. Ajattelin, että sellaisia henkilöitä graduni tyylinen tutkimus ehkä kiinnostaisi muita enemmän. Näin ei kuitenkaan näyttänyt käyvän, vaan haastateltavien joukosta löytyi niin tasaisesti kuin epätasaisesti kotitöitä jakavia, eikä suurin osa reflektoinut kotityöjakoa kovin paljoa. Termi metatyö oli outo lähes kaikille – mikä ei yllättänyt minua, onhan kyse

lähinnä yhdestä kolumnista ja keskustelusta sosiaalisessa mediassa – vaikkakin sen tapaiset asiat tunnistettiin arjessa.

4.2 Haastattelijan refleksiivisyyden tärkeys ja eettiset kysymykset

Kaikenlaisissa haastatteluissa haastateltavat saattavat luonnollisesti kaunistella sanomisiaan (Pietilä 2010, 225). Pidän mahdollisena, että kotitöistä puhuttaessa oman perheen tilanteesta pyritään kenties esittämään tasa-arvoisempaa kuvaa kuin on todellista ja että kotityöaihe voi jäädä Matti Korteisen (1982, 297–299) *onnellisuusmuuriksi* nimeämän rakenteen taakse; se on yksityisasia, jota puolustetaan, koska sitä ei haluta paljastaa vieraille. Toivoin, että parihaastattelussa myös metakotityöhön liittyvät eriävät mielipiteet ja ristiriidat tulisivat ilmi. Ryhmähaastattelu onkin oivallinen keino tutkia, miten ryhmä päätyy lopputulokseen erilaisista, joskus vastakkaisista mielipiteistä neuvotellessaan (Barbour 2007, 31). Osa pariskunnista toi metakotityöhön liittyviä ristiriitojaan avoimesti esiin haastattelussa. Voi hyvin olla, että haastateltavat jättivät monia yksityisasioitaan kertomatta. Monien parien kohdalla tilanne vaikutti mielestäni kuitenkin siltä, että metakotitöiden tekemisestä ja jakamisesta on eriäviä mielipiteitä, mutta tilanne on niin vakiintunut, ettei sen eteen haluta enää nähdä vaivaa eikä siksi myöskään valittaa epäkohdista kovin paljoa.

Siinä, missä yksilöhaastatteluissa tutkija on varsinainen haastattelija, ryhmähaastatteluissa tutkijan rooli on usein olla enemmänkin keskustelun rakentaja, ohjailija, rohkaisija tai moderaattori (Pietilä 2010, 213). Itse tein kuitenkin parihaastatteluja, jotka olivat lähempänä yksilöhaastatteluita kuin ryhmäkeskusteluja. Ryhmäkeskusteluissa tutkijan rooli on usein lähinnä sujuvoittaa keskustelua ja päästää tutkittavien välinen vuorovaikutus keskiöön (mts. 216). Minä valitsin perinteisemmän haastattelumuodon, jossa kysyin kysymyksiä haastateltavilta enimmäkseen yhteisesti ja välillä myös vuorotellen.

Haastattelijalta on perinteisesti odotettu oman osansa minimoimista ja neutraalia käytöstä, mikä on laadullisessa haastattelussa kuitenkin vaikeaa ellei mahdotonta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 97). Objektiivisuus tutkimuksen teossa syntyy oman subjektiivisuutensa tai subjektiivisuksiensa tunnistamisesta (Eskola & Suoranta 1999,

17). Reflektoimalla omaa rooliani aineistossa pyrin tunnistamaan sen vaikutukset tutkielmalleni. Olin haastattelijana osana vuorovaikutusprosessia, jossa aineistoa luodaan (Ruusu vuori & Tiittula 2005). Pohdin paljon, miten oma sukupuoli vaikuttaisi haastattelutilanteeseen.

Ihmiset esiintyvät ja esittävät itseään haastattelutilanteessa tiettyjen normien mukaan, mikä näkyy myös sukupuolen suhteen (Jokinen 2005, 40). Vallitseva sukupuolijärjestelmä edellyttää, että pystymme ikään kuin omistamaan performatiivisen, tulkinnan kautta syntyneen sukupuolitetun minuuden, joka oikeuttaa paikkamme tietyssä kategoriassa. Esimerkiksi miehet voivat korostaa maskuliinisuuttaan antaakseen itsestään kuvan uskottavana miehenä. (Schwalbe & Wolkomir 2002, 206.) Käsälän mukaan miehet voivat pyrkiä käyttämään valtaa naishaastattelijaan ohjaamalla haastattelun kulkua (Käsälä 2012, 250). Heidän on mahdollista esimerkiksi minimoida vastauksiaan tai osoittaa valta-asemaansa haastattelijaa kohtaan suojellakseen maskuliinisuuttaan ja kontrolloidakseen haastattelua (Schwalbe & Wolkomir 2001). Jokisen (2005, 35–36) mukaan kotityön aihe saattaa nimittäin hirvittää miehiä eivätkä he ehkä halua joutua pohtimaan mahdollista riittämättömyyttään. Ryhmää ei välttämättä hallitse se, joka puhuu eniten, vaan myös vaikenija voi dominoida; hiljaisuus ei ole neutraali vaihtoehto (Valtonen 2005, 236). Käsälä havaitsi väitöskirjaansa tehdessään, että miehet pyrkivät haastatteluissa luomaan harmonista kuvaa kotitöistä siinä missä naiset nostivat esiin jännitteitä. Miehet olivat usein myös halukkaita sanomaan, että tahtovat siirtyä seuraavaan aiheeseen. (Käsälä 2012, 250.)

Pidin mahdollisena, että miehet pitäisivät minua uhkana, joka arvostelee heidän työpanostaan, ja ennakoisin, että mieshaastateltavista olisi kenties hankalampaa saada tietoa irti. Miehet eivät tosin mielestäni vaikuttaneet pitävän minua uhkana, osoittavan minkäänlaista valta-asemaa minua kohtaan tai haluavan lopettaa keskustelua jostain aiheesta lyhyeen. Muutama mies tosin vitsaili paljon, mikä vaikutti minusta ajoittain oman vähäisemmän metakotityön tekemisen nolostelemiselta tai oikeuttamiselta. Tilanteissa, joissa nainen oli puhunut pitkään ja selittänyt omaa näkemystään, pyrin rohkaisemaan miestä osallistumaan entistä enemmän osoittamalla kysymyksiä enemmän juuri hänelle (vrt. Valtonen 2005, 236). Koetin kysymyksenasetteluillani antaa miehen ymmärtää, että asiaan voi olla monta näkökulmaa ja vaikka nainen kertoi

minulle jo yhden, olen kiinnostunut miehen mielipiteestä ja se on yhtä lailla oikea. Useinkaan miehillä ei ollut juuri lisättävää aiheeseen, vaan puolison vastaus koettiin tyhjentäväksi.

Parisuhteen ja perheen tutkimusta on kritisoitu ainakin aiemmin siitä, että siinä on keskitytty liiaksi vain naisten tutkimiseen ja oletettu, että pariskunnalla on yhteiset näkemykset (Safilios-Rothschild 1969). Ryhmähaastattelun valtahierarkia voi tuoda haasteita haastattelulle, jos yksi henkilö dominoi ryhmässä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 63). Käsälä (2012) tulkitsee, että naisella on suurempi mahdollisuus samaistua haastattelijaan ja kritisoida siten miestään haastattelussa. Schwalben ja Wolkomirin (2001, 98–99) mukaan haastateltava voi myös liittoutua haastattelijan kanssa esimerkiksi yhteisen identiteetin perusteella. Parihaastattelussa saatoinkin tarkastella puolisoitten välisiä valtasuhteita. Pidän mahdollisena, että joku nainen saattaisi ottaa ohjat liiaksi käsiinsä ja vastaila molempien puolesta. Käsälä (2012, 249) huomasi haastatteluissaan, että naisen suurempi vastuu tai valta pariskunnan sosiaalisesta vuorovaikutuksesta näkyy myös parihaastattelussa.

Haastatteluissani naiset olivatkin selkeästi miehiään enemmän äänessä. He tarttuivat esittämiini kysymyksiin usein ensin, ja miehet myöntelivät usein ”mmm”-äännähdyksillä puolisoitensa sanomisia. Jotkut naiset selittivät myös miestensä mielipiteitä ja tekemisiä miehen kuunnellessa hiljaa vierestä tilanteissa, joissa minun mielestäni olisi ollut luontevampaa antaa miehen kertoa asia itse. Käsitin kuitenkin, että ainakin osittain naisten pidemmät vastaukset ja nopeampi kysymyksiin tarttuminen johtuivat siitä, että he refleктоivat kotitöiden tekoa miehiään enemmän. Moni nainen epäili, tietääkö mies, mitä kaikkea metakotityötä kotona tehdään. Samoin moni mies myönsi, että ei tiedä. En huomannut, että naiset olisivat yrittäneet saada minusta liittolaista.

Etenkin siksi, että tein valinnan olla tekemättä yksilöhaastatteluja, pyrin yllä mainittujen syiden vuoksi kiinnittämään sukupuoleen erityistä huomiota haastatteluissani ja varmistamaan, etteivät miehet jää paitsioon. Oli mielestäni tosin oletettavaakin, että naistapaisesta metakotityöstä puhuttaessa naisella on asiasta enemmän tietämystä ja sanottavaa. En kuitenkaan kokenut haastatteluja niin haastaviksi kuin sukupuolen merkityksellisyyteen keskittyneet haastatteluoppaat antoivat ymmärtää.

Tutkielmani käsittelee mahdollisesti arkana paikkoja pidettäviä parisuhteen ja kodin piirin yksityisasioita. Korostin haastateltaville lähettämässäni informaatiolomakkeessa, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja että osallistumisensa voi perua koska tahansa ennen haastattelua tai sen aikana. Kerroin myös, että käsittelen aineistoa luottamuksellisesti ja että saatan säästää sen mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Haastattelun aikana pyrin välttämään haastateltaville aiheutuvaa henkistä haittaa olemalla valppaana merkeille siitä, onko jokin keskustelunaihe liian yksityinen tai muuten epämiellyttävä. Näin kävi muutaman kerran, jolloin vaihdoin hienotunteisesti aihetta. Kirjoitusvaiheessa jouduin välillä olemaan tarkkana sen kanssa, etten kirjoittaisi yksipuolisen normatiivisesti tai liian negatiiviseen sävyyn.

Pyrin anonymisoimaan aineistoni huolellisesti. Olisi voinut olla kiinnostavaa muodostaa pariskunnista profiileita, joissa olisi käynyt ilmi kunkin parin metakotityönteon kokonaiskuva. Silloin haastateltavien anonymiteetti olisi kuitenkin todennäköisesti kärsinyt. Päädyin käsittelemään metakotitöitä työtehtävistä enkä erityyppisistä tekijöistä käsin, enkä läheskään aina mainitse, mitkä mielipiteet ovat saman henkilön. Samasta syystä en puhu haastateltavista keksityillä nimillä tai numeroilla eikä tutkielman mukana ole liitetty haastateltavista taustatietoaineistoa.

4.3 Analyysi

Tein abduktiivista eli teoriaohjaavaa laadullista sisällönanalyysia. Abduktiivisessa päättelyssä tutkijalla on valmiina joitain teoreettisia johtoideoita, joita pyritään todentamaan aineiston avulla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 136). En kuitenkaan edennyt täysin teoriavetoisesti vaan ruodin, miten aineistoa voisi lukea pitäen taustalla kotityönjakoa selittäviä tekijöitä. Tieteentekijät eivät ole yksimielisiä siitä, onko abduktiivinen päättely lähempänä induktiivista tai deduktiivista lähestymistapaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Tuomen ja Sarajärven metodioppaassa se yhdistetään enemmän aineistolähtöiseen päättelyyn. Teoriaohjaava analyysi perustuu induktiiviseen päättelyyn, johon tuodaan teoria ohjaamaan lopputulosta. Tämän voi itse asiassa nähdä ratkaisuna pelkän aineistolähtöisyyden ongelmiin. (Mts. 100.)

Aineistosta ei koskaan itsestään nouse mitään eikä se puhu, vaan tutkimuskysymys ja tutkijan lukemisen tapa, tulkinnat ja valinnat ohjaavat ja jäsentävät aineiston käsittelyä (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15). Näin ollen puhdas aineistolähtöisyys on käytännössä mahdotonta: teoreettiset valinnat ja tulkinnat ovat läsnä jo aineistoa kerätessä ja sen alustavassakin jäsentelyssä ja järjestelyssä (mts. 19–20). Esimerkiksi etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tein siis analyyttisiä valintoja jo haastattelua suunnitellessani. Pysin analyysoimaan aineistoani hermeneuttisesti. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tekoa tapahtuu usein samaan aikaan keruun, tulkinnan ja raportoinnin kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 136.) Luokittelun, analysoinnin ja tulkinnan välille ei ole tarpeellista tai mahdollistakaan tehdä eroa, vaan päättelyprosessista muodostuu hermeneuttinen kehä (Hirsjärvi & Hurme 2008; Eskola & Suoranta 1999, 151).

Teorian ohjaava vaikutus vaihteli analyysini eri vaiheissa. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni *Mitä metakotityö on ja mitä se sisältää?* vastatessani aiemmat näkymättömän kotityön luokittelut ohjasivat käsitystäni metakotityön osa-alueista vahvasti. Tutkiessani, miten heteropariskunnat jakavat metakotityötä, lähdin liikkeelle selkeämmin aineistosta käsin, vaikka pidin samalla mielessä, millä eri tavoin jakamista voisi selittää.

Pienessä opinnäytetyöaineistossa en kokenut määrällistä sisällön erittelyä kovinkaan tarpeelliseksi. Nostin aineistosta keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä esille enimmäkseen käyttämällä määreitä kuten ”suurin osa” tai ”melkein puolet”. Välillä koin tarpeelliseksi kertoa tarkemmin, mitä esimerkiksi kaikki paitsi yksi tai kaksi miestä sanoivat painottaakseni, että kyseessä olivat vaikkapa kaikki vain vähän metakotitöitä tekevät henkilöt.

Sisällönanalyysia kritisoidaan keskeneräisyydestä. Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkija saattaa kuvata tutkimuksensa analyysivaihetta hyvinkin tarkasti kykenemättä silti tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä. Tällöin hän esittelee järjestetyn aineiston ikään kuin tuloksena. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Aineiston luokittelu ei toki ole muissakaan analyysimetoodeissa valmis lopputulos vaan johtopäätökset syntyvät aineiston ja teorian vuoropuhelussa, joten en itse näe tätä ongelmallisena.

Litteroin haastattelut itse. Koodasin litteroitua aineistoani ATLAS.ti-ohjelmalla. Aluksi koodasin aineistoa karkeasti koodeilla suunnittelu, organisointi, laadunvalvonta, kokonaisvastuunkanto, jakaminen, sopiminen ja ajautuminen. Muistiinpanoissani osasta näistä yhdistyi tai limittyi myöhemmin, esimerkiksi ajautuminen implisiittiseksi sopimiseksi ja suunnittelu sekä organisointi osin yhteen. Ensimmäisen tutkimuskysymykseni osalta analyysiin tarvittiin lähinnä teemoittelua esimerkiksi Tuomen ja Sarajärven (2009) kritiikistä huolimatta; se oli nähdäkseni sopiva tapa antaa vastaus yksinkertaiseen kysymykseen siitä, mitä metakotityö on. Jakamisnäkökulman suhteen pidin analyysin alusta lähtien mielessäni myös teorioita peilaten niitä havaintoihini.

5 Mitä metakotityö on?

Metakotityöt ovat kotitöitä, joille ei aikaisemmin ole oikein ollut nimeä. Miettinen (2008) on maininnut, menemättä aiheeseen sen syvemmälle, että kotitöihin liittyy paljon suunnittelua, organisointia, standardeja ja vastuunkantoa. Lähden metakotityön käsitteen määrittelyssä liikkeelle näistä tehtävistä. Muutamia muut tutkijat ovat paneutuneet niihin erikseen enemmän, joskaan heidän eivät kovin kattavasti. Aiemmalle tutkimukselle on tyypillistä, että se nimeää metakotityömäisiä asioita muttei avaa tai avaa hyvin vähän, mitä tällainen työ käytännössä on. Esimerkiksi Jokinen (2005) on nostanut esiin kotitöihin liittyvää suunnittelua ja organisointia. Korhoselta (2003) saan kokonaisvastuun käsitteen. Neljäntenä tarkastelen kotitöihin liittyviä standardeja (Magnusson 2005, Esmail 2010) ja nimeän niistä huolehtimisen laadunvalvonnaksi, koska se on mielestäni laajempi käsite kuvaamaan kaikkea sitä työtä, jolla määritetään, miten kotityöt pitäisi tehdä. Metakotityötä voi olla muunkinlaista, mutta ainakin nämä neljä muotoa on selkeästi havaittavissa aiemmassa tutkimuksessa, vaikka niistä puhutaan eri nimillä. Metakotityön jakamisen tavat tai siitä keskustelu puolisoiden välillä jää aiemmassa tutkimuksessa oikeastaan kokonaan hämärän peittoon.

Näiden teorioiden ja tekemieni haastattelujen perusteella esitän, että metakotityö on näkymätöntä, valmistelemaa kotityötä, joka sisältää ainakin kotitöiden suunnittelua ja organisointia, kotitöihin liittyvää laadunvalvontaa sekä kokonaisvastuunkantoa kotitöistä.

Kysyin haastateltaviltani, ovatko he huomanneet tekevänsä metakotityötä tai sen kaltaisia töitä – riippumatta siitä, millä nimellä niitä kutsuu – ennen kuin kuulivat aiheesta minulta. Kaikki haastateltavat tunnistivat suunnittelu-, organisointi-, laadunvalvonta- sekä kokonaisvastuunkantotyön omassa elämässään. Kaikki eivät tosin olleet pohtineet metakotitöitä aiemmin kovinkaan paljoa. Ennen kuin kerron, mitä kaikkea metakotityö voi sisältää, perustelen haastateltavieni näkemysten tuella sitä, että metakotityö todella luetaan työksi.

Haastateltavani pitävät metakotityötä yksiselitteisesti työnä siinä missä konkreettisia kotitöitäkin. Esimerkiksi eräs nainen määrittelee metakotityön työnä vastakohtana vapaa-ajan viettämiselle korostamalla, että esimerkiksi lasten vaatetarpeiden ennakkointiin kuluva aika ei ole hänen ”omaa aikaansa”:

Eihän se ole mun aikaa, jos menen Prismaan etsimään hanskoja ja hattuja lapselle, vaikka säkin [puoliso] voisit kuvitella, et nyt se lähtee taas kauppakeskukseen shoppailemaan. Mut siis nehän on lasten asioita eikä mun. Siihen menee mun omaa aikaa tavallaan.

Metakotityö voi siis näyttää vapaa-ajalta tai omalta ajalta vaikkei sitä ole. Silti metakotityön ja vapaa-ajan raja on usein häilyvä. Eräs nainen sanoo, että siinä, missä hänen miehensä viettää vapaa-aikansa rentoutuen ja harrastusten parissa, hän itse miettii ja tekee kotitöitä paljon myös vapaa-ajallaan, siis silloin, kun ei ole ansiotyössä. Metakotityötä tehdään myös työpaikalla, kun kotiasiat pyörivät mielessä tai koulusta tulee viesti kesken työpäivän. Jos ihminen katsoo puolisonsa viettävän vapaa-aikaa silloinkin, kun tämä käyttää sitä metakotitöiden tekemiseen, työn todellinen määrä jää huomaamatta.

Erimielisyyksiä metakotityöstä työnä syntyy siitä, miten paljon sitä pitäisi tehdä ja miten tarpeellisena työnä metakotityö nähdään. Useimmissa aineistoni perheissä metakotityötä tehdään paljon, mutta joillakuilla kotityöt vaikuttavat sujuvan melko vähällä metakotityön määrällä. Lukuun ottamatta yhtä pariskuntaa metakotityö on aineistossani vahvasti naistapainen kotityö, mitä avaan enemmän luvuissa 6.1 sekä 8. Useat haastateltavat – etenkin naiset – sanovat tekevänsä metakotitöitä, jotta kotitöiden tekeminen sujuisi mahdollisimman jouhevasti. Toisaalta monien – lähinnä miesten – mielestä osa metakotitöistä on liiallista ja turhaa työtä, siis kaikkea muuta kuin sujuvaa. Sen tekeminen ja jakaminen aiheuttavat myös riitoja.

Metakotityö on muistamista ja asioiden mielessä pitämistä, mikä voi olla työlästä. Jokin asia täytyy pitää mielessä niin pitkään, että sen saa hoidettua. Kuten eräs nainen kertoo, joskus asioita täytyy koettaa muistaa rasittavan kauan:

Tässä on se ongelma, että mä muistan ja ikään kuin mietin niitä asioita lähes päivittäin, ja sitten mä en ehdi hoitaa niitä. Että mä muistan, ja jos ei sitä voi hoitaa sillä hetkellä, niin kuin se yleensä on, ja sitten mä mietin sitä joka päivä. Ja se on ehkä se, mikä tekee tästä rasittavinta, on se, että niitä asioita ei saa tehtyä.

Metakotityönteko väsyttää ja tuntuu monista haastateltavistani epäreilulta. Siinä, miten raskaalta metakotityön tekeminen tuntuu, on haastateltavakohtaisia eroja. Useimmat naiset kokevat metakotityön ainakin ajoittain raskaaksi. Suurin osa aineistoni miehistä ei tee niin paljon metakotitöitä, että kokisi ne raskaiksi. ”Totta kai joskus väsyttää, mutta eihän sille voi mitään, se kuuluu kaikkien ihmisten arkeen”, miettii toinen miehistä, jotka tekevät paljon metakotitöitä. Eräs toinen mies tekee kaiken perheen autoon liittyvän metakotityön mutta ei itse asiassa koe tekevänsä paljoakaan metakotityötä.

No ei siihen nyt... Se on niinku tyyliin yhtenä päivänä vuodessa sen sitten hoitaa, että eihän siihen... Ainoa, mikä liittyy, aina välillä katselee, kuinka paljon on ajettu taas, että milloin pitää sinne huoltoon viedä. Sitten sitä auton pesemistä kautta muuta, mutta eihän sekään ole muuta kuin että katsoo vaan, että nyt se on niin likainen, että kai se pitäisi sitten pestä.

Useampi haastattelemani mies kertoo samaan tyyliin, ettei pidä jotain metakotityötä kovin työläänä. Syynä voisi mielestäni olla se, että miesten metakotityöt painottuvat yksittäisiin projekteihin (vrt. Tigerstedt 1994) ja harvemmin tehtäviin töihin, kun taas naiset tekevät enemmän jatkuvasti toistuviin kotitöihin liittyvää, päivittäistä metakotityötä. Kiinnostava ajatus – jonka syvällisempään pohtimiseen aineistoni ei anna mahdollisuutta – on myös se, pitävätkö miehet metakotityötä vähemmän kuormittavana kuin naiset. Voihan olla, että esimerkiksi löysemmät standardit vaikuttavat metakotityön työläyden kokemukseen.

Seuraavissa alaluvuissa erittelen, mitä suunnittelu, organisointi, laadunvalvonta ja kokonaisvastuunkanto konkreettisesti pitävät sisällään. Kaikki käyttämäni esimerkit ovat peräisin haastateltavieni kuvauksista omasta arjestaan.

5.1 Suunnittelu ja organisointi

Kuhunkin kotityöhön liittyy metakotityötä. Esimerkiksi ruuanlaiton ja ruokakaupassa käymisen lisäksi perheen ruokahuoltoon liittyy paljon metakotityötä. Täytyy miettiä, mitä syödään. Monessa perheessä mietitään viikon tai muun pidemmän ajan ruokia kerralla. Ruokalistaan halutaan vaihtelua; eräässä perheessä kalenterissa on oma sarake ruokalistan suunnittelulle ja dokumentoinnille. Monien mielestä kauppaan lähtemistä helpottaa ostoslistan laatiminen, ja sen tekijä kyselee muiden perheenjäsenten

ruokatoiveita. Uusia reseptejä etsitään. Ruoanlaittoa suunnitellessa on hyvä tietää, mitä kaapeista jo löytyy ja missä järjestyksessä kotona olevat ruuat vanhenevat, sillä se vaikuttaa siihen, mitä milloinkin syödään. Samoin monet haluavat huolehtia, että ruokakaapissa on aina perustarvikkeita, joista laittaa ruokaa. Ruokaostoksiin vaikuttaa myös se, paljonko syöjiä milloinkin on kotona ja paljonko kotona on säilytystilaa. Esimerkiksi eräs perhe ei voi tehdä kovin suuria ruokaostoksia kerralla, koska heidän jääkaappinsa on pieni.

Myös se, milloin syödään, vaatii monenlaista metakotityötä. Monilla lapsiperheillä aikataulu on kiireinen, jolloin pitää miettiä, missä vaiheessa päivää ehditään syömään. Jos lapsella on kiire harrastamaan, hänelle saatetaan varata kaappiin helposti itse valmistettavaa ruokaa, jos vanhemmat eivät ole vielä kotona. Ruuanlaittoa pitää ennakoida niin, että ruoka on pöydässä ajoissa ja mielellään ennen kuin lapsilla on kova nälkä. Tällöin on vaatinut metakotityötä miettiä, millaista ruokaa milloinkin ehtii valmistaa, pitäisikö ruoka tehdä edellisenä iltana tai tehdä niin suuri annos ruokaa, että siitä riittää useammaksi päiväksi, vai pitäisikö syödä ulkona tai valmistaa eväät. Lapset pitää usein myös pyytää tai käskeä syömään. Metakotityötä on myös päättää, kuka tekee ruokaostokset ja valmistaa ruuan. Yksi mahdollisuus on ulkoistaa kaupassakäynti tilaamalla ruuat kotiinkuljetuspalvelusta. Myös ruokalajien miettiminen jää pois, jos tilaa ruuat palvelusta, josta saa mukana myös reseptit. Aineistossani kaksi perhettä kertoo käyttävänsä ruuan kotiinkuljetuspalveluita.

Jos kotona remontoidaan, metakotitöitä ovat ainakin remonttitarpeen päättäminen, tarjouksien etsiminen ja pyytäminen ja sen suunnittelu, milloin ehtisi suunnitella. Pitää myös päättää, millaista halutaan, milloin ehtisi tehdä ja mikä pitäisi tehdä missäkin järjestyksessä. Esimerkiksi keittiöremontin suunnittelu keittiöohjelmalla on myös metakotityötä.

Omakoti-, rivi- ja paritaloissa riittää piha- ja huoltotöitä, joita pitää suunnitella ja organisoida. Pitää miettiä, milloin nurmikko olisi hyvä leikata, rikkakasvit myrkyttää tai tie lanata. Pitää miettiä, milloin ja millaista huoltamista kodin järjestelmät vaativat: pitääkö puhdistaa esimerkiksi vesikourut, viemäri, putkistot tai likakaivo tai tilata ammattilainen tekemään työ. Sähkömittaria pitää muistaa lukea ja sähkönkulutus ilmoittaa sähköyhtiöön säännöllisin väliajoin, samoin pitää silmällä, että sadevesikaivot

eivät mene tukkoon. Jos kodinkone menee rikki, pitää suunnitella, millainen ja mistä hankitaan uusi tilalle sekä raivata sen tulolle tilaa. Sää ja vuodenaajat vaikuttavat pihan metakotitöihin: Sääennustusta täytyy pitää silmällä lumitöiden, talon lämmittämisen ja uima-altaan laittamisen tai pois ottamisen vuoksi. Polttopuiden teko pitää aikatauluttaa hyvissä ajoin kesälle tai syksyille. Samoin pitää miettiä, milloin kasveja voi istuttaa tai koska niitä pitää suojata. Puutarhanhoitoa ja istutuksia pitää ylipäätään suunnitella: pitääkö lannoittaa tai leikata pensaita ja milloin, millaisia suunnitelmia puutarhan varalle on ja miten niitä voisi toteuttaa.

Kulkuneuvoista ja työkoneista täytyy pitää huolta. Auton sekä mahdollisten moottoripyörän, ruohonleikkurin tai mönkijän huollon, katsastuksen ja renkaiden vaihdon tarve pitää huomata ja työ aikatauluttaa ja suunnitella. Ainakin lasten polkupyörien kumien pumppaustarvetta on hyvä seurata. Esimerkiksi lapsen harrastukseen vaadittavan moottoripyörän huoltamisessa pitää ottaa huomioon, koska sen voi viedä huoltoon, jotta pyörä on valmis ennen seuraavaa käyttötarvetta. Samoin pitää miettiä, koska huolletun pyörän pääsisi parhaiten noutamaan. Huoltoväliä taas aikataulutetaan seuraamalla pyörän kunnon lisäksi sitä, milloin on ajettu niin paljon, että on taas huollon aika.

Siivoaminen on kotityö, johon moni haastateltava sanoi liittyvän varsin vähän suunnittelua ja organisointia. Tämä ei tarkoita, ettei siivoamiseen liittyisi metakotityötä, sillä kuten selitän seuraavassa alaluvussa, siihen kuuluu paljon laadunvalvontaa. Monessa aineistoni perheessä ei ole varsinaista siivouspäivää, vaan kotia siivotaan silloin, kun se alkaa näyttää tarpeeksi likaiselta, tai silloin, kun sattuu ehtimään. Yhdessä perheessä siivoaminen painottuu viikonloppuihin, koska ”peruskotityö” eli esimerkiksi ruoka- ja pyykkihuolto vie niin paljon aikaa arkisin. Monessa aineistoni perheessä ei myöskään ole selkeitä jakoja siitä, kuka siivoaa mitään. Sen sijaan siivoustöihin tarttuu se, joka ehtii, tai milloin kukakin.

Siivoamiseen voi kuitenkin liittyä monenlaista suunnittelua ja organisointia. Siivoustarpeen silmällä pitäminen on metakotityötä. Monet haastateltavani myös suunnittelevat, mitä pitäisi siivota seuraavaksi. Harvemmin tehtävät siivoustyöt, kuten ikkunoiden, terassin tai sohvan päällisten pesu, pitää muistaa, ja täytyy suunnitella, koska ne tehdään. Osassa perheistä siivoustöiden jako on organisoitu tarkemmin kuin

toisissa: kuka tekee mitäkin ja mitkä ovat esimerkiksi lasten tehtäviä. Siivoamisen voi myös ulkoistaa: yhdessä aineistoni perheessä käy ja toisessa on aiemmin käynyt siivoaja. Tällöin pitää miettiä, pitäisikö hankkia siivoaja, kuinka usein siivouspalvelua halutaan tai pitäisikö hankkia kertaluontoista palvelua, kuten ikkunoiden pesu.

Perheen vaatehuolto on paljon muutakin kuin pyykinpesua ja ostoksia. Eräs haastateltava nainen selittää mielestäni tyhjentävästi pyykinpesuun liittyvän suunnittelun ja organisoinnin monipuolisuutta näin:

Mulla surisee koko ajan päässä, mitä mä pesen, minkä väristä seuraavaksi, ja mietin, missä välissä kerkeää pesemään koneellisen. Mietin jo etukäteen, että perjantaina päiväkodilta pitää ottaa lapsen kurvaatteet, että mulla on sit niiden kanssa pyykkikoneellinen yleensä perjantaina, että mä saan ne heti pestyä. Tai pitää saada jotkut tietyt vaatteet eka pestyä, ja sit jotkut seuraavanväriset vaatteet on vähemmän tärkeitä. Vaikka, että lapselta loppuu farkut tai mulla ei ole pelishortseja itsellä. Ja sit pitää vähän miettiä sitäkin, mitkä pitää laittaa kuivausrumpuun, että moneltako se kuivausrumpu on valmis, ettei se häiritse naapureita, ja mitkä koneelliset voi pestä myöhemmin, että ne voi vaan ripustaa kuivumaan. Eli sit se vika koneellinen pyörii siinä, kun se kuivausrumpu pyörii vielä. Sitten mun perustelut sille, mitkä menee kuivausrumpuun, on jotain epämääräisiä, et ne ei ole välttämättä se lapun merkintä, vaan se on aika uusi pusero niin laitetaan se mieluummin tänne kuivumaan eikä rumpuun.

Vanhempien – tai ainakin toisen – pitää olla selvillä siitä, koska lapsi tarvitsee uusia vaatteita, esimerkiksi kun vanhat käyvät pieniksi tai menevät rikki. Ennen vaateostoksille lähtemistä pitää ehkä kaivaa varastosta vanhemman lapsen tai edellisvuoden vaatteet ja sovittaa, mahtuvatko ne. Jos tahtoo tehdä edullisia vaatelöytöjä, tarpeet kannattaa ennakoida. Monet haastateltavat ostavat lapsilleen vaatteita sesongin ulkopuolella alennusmyynneistä tai kiertelevät kirpputoreilla ja ostavat lapselle ennakkoon vaatteita sitä mukaa kuin löytävät sopivia esimerkiksi seuraavaa talvea varten. Säästää voi myös tekemällä hintavertailuja verkkokaupoissa. Sama pätee lasten harrastus- ja liikuntavälineisiin. Entä mitä tehdä lapsen vanhoille vaatteille? Niiden myyminen tai lahjoittaminen vaatii suunnittelua.

Lasten vaatteiden päättämisessä tulee ottaa huomioon, että ne ovat tilanteen- ja säänmukaisia. Eräs haastattelemani nainen pyrkii laittamaan iltaisin sekä lapsilleen että itselleen vaatteet valmiiksi aamua varten. Toisessa perheessä ostetaan vain vaatteita, joita ei tarvitse silittää, jotta vaatehuolto helpottuisi.

Perheen talousasioiden ja rahankäytön suunnitteluun ja organisointiin liittyy esimerkiksi budjetointia ja tilien summien tarkkailua. Laskut pitää muistaa maksaa ajallaan. Monet

etsivät ruoka- ja vaateostoksilla tarjoustuotteita. Osa kodin hankinnoista vaatii taustatyötä ja suunnittelua. Pitää miettiä, onko tarvetta uudelle tavaralle, millainen hankitaan ja mistä. Halutaan ehkä tehdä hintavertailua tai kilpailuttaa. Esimerkiksi huonekalujen hakeminen saattaa vaatia organisointia logistiikan kannalta. Eräässä perheessä IKEA-tavaratalossa käyminen on nopeaa sitä edeltävän metakotityön ansiosta: kaupan verkkosivuilta katsotaan etukäteen, mitä halutaan ostaa ja kuinka paljon. Samalla laitetaan muistiin tuotteiden hyllypaikat, ja verkossa näkee myös tuotteiden loppusumman. Näillä tiedoilla itse ostosreissu sujuu nopeasti. Lainojen ja vakuutusten ottaminen vaatii tarpeiden ja niiden muutosten kartoitusta, kilpailuttamista ja yhteydenpitoa pankkiin tai vakuutusyhtiöön. Muutama aineistoni pariskunta on miettinyt, pitäisikö jokin vakuutus siirtää toisen nimistä molempien nimiin. Metakotityötä on niin ikään puolison lähettäminen ostoksille tai asioille sekä kaupasta puolisolle soittaminen ja kysyminen, tarvitseeko ostaa vielä jotain muuta. Yhdessä perheessä lasten kaverien syntymäpäivälahjojen organisointi on viety pitkälle: heillä on kotona varalahjakätkö, ettei lahjoja tarvitse lähteä ostamaan viime hetkellä.

Juhlat, lomat, matkat ja vierailut vaikuttavat metakotitöiden tekemiseen. Juhlapyhiä ja juhlia varten esimerkiksi siivotaan ja tehdään hankintoja. Ainakin Bourdieun (2001, 97) mukaan myös sukulaissuhteiden ylläpito on kotityötä. Siihen liittyviä metakotitöitä ovat esimerkiksi sukulaisten kutsuminen juhliin sekä joulukorttien ja juhlien kutsukorttien hankkiminen tai tekemisen suunnittelu. Vieraiden tuloon varaudutaan aikatauluttamalla vierailuja ja informoimalla perhettä vierailuista sekä suunnittelemalla, pitäisikö siivota tai hankkia kahvileipää ennen vieraiden tuloa. Loma-ajat ja juhlat vaikuttavat perheen aikataulujen suunnitteluun. Koulujen loma-ajat täytyy suhteuttaa vanhempien lomiin ja mahdolliset matkat lasten harrastusaikatauluihin. Jos lähdetään lomamatkalle, pitää ehkä kysellä, minne kukin tahtoisi mennä. Matka ja majoitus täytyy suunnitella, valita ja kilpailuttaa.

Muutamalla haastateltavallani on lemmikki tai lemmikkejä. Niiden pitämiseen liittyvää metakotityötä ovat ulkoilutuksen organisointi, ruuan ostamisen tarpeen tarkkailu, eläinlääkärissä käymisen tarpeen miettiminen ja aikatauluttaminen sekä sen miettiminen, mihin lemmikin saa hoitoon esimerkiksi matkan ajaksi. Eräs perhe tosin korostaa, että koiran hoito sujuu arjessa ”siinä sivussa”.

Paitsi, että pystyn erottelemaan aineistostani eri kotitöihin liittyviä metakotitöitä, löydän sieltä kotitöiden sujuvoittamiseen pyrkivää metakotityötä, aikatauluttamista ja kommunikointia.

Ajatus metakotitöiden takana on tehdä työnteosta sujuvampaa. Suunnittelun ja organisoinnin avulla pyritään välttämään epäonnistumisia ja ikäviä yllätyksiä. Näitä metakotitöitä tarvitaan, jotta kaikki tarvittavat kotityöt saadaan tehtyä ja jotta ne tulevat valmiiksi ajallaan ja tehdyiksi hyvin. Joitakin kotitöitä voi tehdä tekemättä juurikaan metakotitöitä, ja mielipiteet siitä, missä määrin metakotityöt sujuvoittavat kotitöidentekoa ja missä määrin ne ovat turhaa työtä, vaihtelevat haastateltavieni kesken. Aineistostani on kuitenkin nähtävissä, että metakotityötä (vapaaehtoisesti) tekevä uskoo sen helpottavan kotitöiden tekoa.

Tehtäessä kotitöitä useamman hengen kesken niistä täytyy kommunikoida. Kaikki aineistoni parit keskustelevat kotitöiden tekemisestä jatkuvasti. Iltaisin käydään läpi seuraavan päivän tekemisiä ja menoja. Puolisoa ja muuta perhettä pyydetään tekemään jokin kotityö, kuten viemään roskat tai käymään kaupassa, tai heitä informoidaan siitä, mitä on tehnyt tai aikoo tehdä itse. Kotitöitä jaetaan ja delegoidaan kommunikoimalla. Lapsia patistetaan tekemään osansa. Merkittävän osan kommunikoinnista muodostaa haastateltavieni mukaan muistuttelu. Puolisolta varmistellaan, onhan kaikki mukana matkalle, onko hän maksanut jonkin laskun tai muistaahan hän hakea lapsen päiväkodista. Myös lapsia muistutellaan. Uusperheessä joistain kotitöistä, kuten lasten hankinnoista ja kyydeistä, kommunikoidaan entisen puolison kanssa. Ylipäättään vanhemmat keskustelevat paljon lasten kyydeistä, harrastuksista ja muista menoista. Kumpi pääsee lapsen kanssa lääkäriin, kumpi ilmoittaa kesäloma-ajat päiväkotiin? Lapsilta kysellään, onko koulussa tapahtumassa mitään erityistä, kuten retkiä, jotta niihin osataan varautua. Siivouspäivästä sovitaan. Aikataulumuutoksista ilmoitetaan puolisolalle. Kommunikointia on myös (meta)kotitöistä neuvottelemisen, johon syvennyn luvussa seitsemän.

Useat haastateltavat mainitsevat käyttävänsä tekstiviestejä ja esimerkiksi Facebookin viestisovellusta kommunikoidakseen kotitöistä. Useammalla on käytössä yhteinen sähköinen kalenteri. Eräs pariskunta hyödyntää puhelinsovelluksia kotitöitä helpottamaan enemmänkin. Heillä on esimerkiksi yhteinen sähköinen tehtävälista,

johon kumpikin voi lisätä tehtäviä ja yliviivata niitä sitä mukaan kuin tekee niitä. Yksi nainen haaveilee kotityövihkosesta, jossa olisi ylhäällä kaikki hoidettavat asiat. Toinen miettii, pitäisikö perheessä ottaa tavaksi sunnuntai-illan viikkopalaveri, jossa keskusteltaisiin tulevan viikon tekemisistä ja aikatauluista. Pari haastateltavaa pariskuntaa kertoo, että kotitöidenteosta keskustellaan enemmänkin elämän solmukohdissa. Muuton yhteydessä saatetaan miettiä, miten kotityöt tehtäisiin uudessa kodissa. Muita solmukohtia ovat esimerkiksi ensimmäisen lapsen syntymä, perhevapaalle jääminen, työtilanteen muuttuminen sekä lasten kasvaminen tarpeeksi vanhoiksi ottamaan enemmän vastuuta kotitöistä. Eräs nainen kertoo, että ilmoittaa puolisolleen siinä vaiheessa, kun kotityötaakka tuntuu liialliselta. Silloin mies ja lapset pohtivat, miten äidin työtaakkaa voisi keventää, tai nainen saattaa jäädä pois lasten harrastusreissulta, jotta ehtii tehdä rästissä olevia kotitöitä.

Kommunikointiin kuuluvat myös monenlaiset varaukset ja kyselyt. Näitä ovat esimerkiksi ajanvaraukset, pankkiin tai autohuoltoon soittaminen, sähköpostiviestit päiväkotiin, pöytävarauksen tekeminen ja auton vuokraaminen.

Metakotitöissä onkin aika usein kyse aikatauluttamisesta. Kotitöiden tekoa suunniteltaessa ja organisoidessa pohditaan, milloin mitäkin pitäisi tai ehtisi tekemään. Eräällä naisella on sähköinen kalenteri omia ja työasioitaan varten sekä paperikalenteri, johon mahtuu kirjoittamaan monisanaisemmin lasten asioista. Eräs toinen nainen selittää, että jos hän päättää ottaa jonkin kotityön hoitaakseen itse, hän merkitsee sen omaan kalenteriinsa. Jos vielä ei ole päätetty, kuka työn hoitaa, se kirjataan yhteiseen kalenteriin. Kotitöiden aikatauluttaminen on töiden, koulujen, päiväkodin, harrastusten ja muiden menojen välillä luovimista. Onko kiireellisempää imuroida vai saada koneellinen pyykkiä pestyä? Ehtiikö työpäivän ja lapsen harrastukseen kuljettamisen välissä käydä suurilla ruokaostoksilla perhemarketissa, vai pitäisikö käydä hakemassa vain välttämättömät tavarat lähikaupasta ja lykätä suuria ostoksia? Useat haastateltavat korostavat perhearjen olevan kiireistä, ehkä etenkin lasten harrastusten vuoksi. Hektisten päivien aikatauluttaminen voi olla aikamoista sovittelua. Poikkeusaikataulut, kuten lapsen sairastuminen, kisapäivä tai koulun juhla keskellä päivää, vaativat enemmän metakotityötä kuin rutiiniaikataulussa pysyminen. Jos pienten lasten vanhemmilla on päällekkäisiä menoja, pitää pohtia, kumpi voi lähteä milloinkin, tai pohtia lastenvahdin hankintaa. Tietyissä metakotitöissä määräaika muokkaa aikataulua:

kotia pitää raivata ennen siivoojan saapumista, ja jos sähköasentajan tuloon ei ole ehtinyt tai saanut aikaiseksi valmistautua aiemmin, edellisenä iltana on pakko.

5.2 Laadunvalvonta

Erilaiset kotitöihin liittyvät standardit ovat metakotityön osa, jossa suurimmassa osassa aineistoni pariskuntia on erimielisyyksiä. Laadunvalvontaan kuuluvat kotitöihin omien standardien tunnistaminen ja kodin standardien luominen sekä niiden toteutumisen seuraaminen. Laadunvalvontaan voi liittyä paljon neuvottelua puolison kanssa. Standardit määrittelevät, miten ja kuinka usein jokin kotityö pitäisi tehdä: milloin on niin likaista, että pitää siivota, miten sohvatyyny asetellaan, kuinka usein lakanat pitää vaihtaa. Standardien pohjalla on kokemukseen perustuvaa tietoa, sietokykyä sekä mieltymyksiä.

Suurella osalla aineistoni pariskunnista kotitöihin liittyvät standardit eroavat merkittävästi toisistaan. Näillä pariskunnilla naisen standardit ovat miestä korkeampia ja kynnyks tarttua toimeen matalampi, mikä on tyypillistä myös aiemman tutkimuksen valossa (vrt. Magnusson 2005, 157). Monilla heistä kuitenkin yksittäisiä kotitöitä, joissa miehen standardit ovat tiukemmat: aineistossani osa miehistä on puolisoitaan tarkempia esimerkiksi nurmikon leikkaamisen, lasten kotitöihin komentamisen, tiskiröykkiöiden tai keittiön siisteyden suhteen. Erään pariskunnan kesken standardit jakautuvat niin, että heidän siisteyskäsitöksensä on suunnilleen sama, mutta kumpaakin häiritsevät erilaiset sotkut. Kuitenkin heilläkin naisen standardit ovat lopulta korkeammat kuin miehen. Kaksi pariskuntaa taas kertoo, että heidän standardinsa ovat samantasoisia, eikä kotitöiden laadusta tule sanomista puolin eikä toisin. Heille on tyypillistä, että kotitöitä tehdään tilanteen mukaan, silloin, kun huomaa tarpeen, ja että toisen työnjälkeen pystyy luottamaan. Nämä ovat aineistossani myös ne pariskunnat, jotka jakavat metakotityöt tasaisimmin. Hekään eivät kuitenkaan juuri sovi tai neuvottele niistä, eli tasainen tai suhteellinen tasainen jako ei ole eksplisiittisen sopimisen tulosta.

Eräällä naisella jopa hänen omat standardinsa eroavat hänen toimintatavoistaan. Hän tahtois, että kotona olisi siistimpää, mutta ei jostain syystä yllä omaan standardiinsa. Tämän perheen arki on nykyisin kiireistä, mutta siistiä ei ollut silloinkaan, kun

pariskunta oli vielä lapseton ja siivoamiselle olisi ollut enemmän aikaa. Osa muistakaan haastateltavistani ei aina yllä omiin standardeihinsa – ”Täytyy mennä sovittelevasti ja sieltä, mistä aita on matalin kuitenkin niinä päivinä, kun on muutenkin kiireistä.” – mutta tämä yksi nainen on poikkeus siinä, että hänellä standardit ja käytännön toiminta ovat jatkuvasti ristiriidassa keskenään.

Laadunvalvontaan kuuluu miettiä, miten siistiä kotona pitää olla. Yksi ei voi sietää pöydille kerääntyviä tavarakasoja tai suurta määrää likaisia tiskejä tiskipöydällä, toista ne eivät haittaa lainkaan. Jotakuta ei haittaa, jos lattialle ja sohvalle kertyy vaatekasoja, toista ne häiritsevät suuresti. Eräs mies kerryttäisi enemmän kierrätystavaraa autotalliin ennen niiden viemistä kierrätykseen, mutta vaimon kynnyksellä ylittyy aiemmin, joten vaimo vie ne pienemmissä erissä. Parin haastateltavan mielestä sängyn petaaminen aamuisin ei ole lainkaan pakollista, heidän puolisoitensa mielestä on. Erään naisen mielestä imuroida pitää useammin kuin hänen miehensä mielestä. Kuitenkin naiselle riittää suurpiirteinen imurointi, mutta jos mies alkaa imuroida, hän siivoaa hyvin tarkasti, myös esimerkiksi sohvanalusen, mikä ei olisi naisen mielestä tarpeellista. Toisessa perheessä siivouspäivän eteneminen aiheuttaa erimielisyyttä. Naisen mielestä urakka pitäisi hoitaa kerralla: alkaa siivota ja siivota niin kauan, kunnes on valmista. Miehellä kävisi hyvin siivota pikkuhiljaa päivän aikana niin, että välillä imuroi, sitten muutaman tunnin päästä moppaa, ja iltaan mennessä olisi siistiä. Naisen mielestä tämä toimintatapa olisi kauhea: silloin ei olisi koskaan siistiä, sillä joku ehtii alkaa sotkea toisesta päästä ennen kuin on siistiä. Miehen mielestä se on luonnollista eikä haittaa häntä.

Ylipäätään kotitöihin liittyvissä standardeissa on aineistossani havaittavissa jako siihen, että joko ”jos tehdään niin tehdään kunnolla” tai tehdään ”ihan hyvin”. Jotakuta ei haittaa kulkea hieman ryppyisissä vaatteissa tai nukkua lakanoissa, jotka ovat pölyiset siksi, ettei sänkyä yleensä pedata päivisin. Eräs mies leikkaa nurmikon hyvin tarkasti, jollekin toiselle riittää, että nurmi on suhteellisen lyhyttä. Eräs pari suunnittelee keittiöremonttia. Nainen suunnittelee uutta keittiötä tietokoneohjelmalla ja vertailee valikoimia ja hintoja tarkkaan. Mies on sitä mieltä, että tarpeellista olisi yksinkertaisesti vain selvittää budjetti ja valita siihen sopiva, ”kivan näköinen” keittiö. Naisen mielestä keittiötä ei voi ostaa sellaisella tavalla, kun taas mies pitää naisen suunnittelua

vatvomisena ja päättämättömyytenä. Muutaman parin kesken on erimielisyyttä siitä, mitä keittiön siivoaminen sisältää.

N: Kyllähän tuo tiskien laitto on sellainen, että kun sä olet laittanut tiskit, niin mä olen silleen, et mutkun miksi tässä on sitten vielä nämä jäänyt, et ole pyyhkinyt tiskipöytää, ja et siihen liittyvät. Mulla se on semmoinen, että keittiön pitäisi näyttää kokonaan siistiltä, kun tiskit on laitettu koneeseen. Ja sit se, että mieluummin silleen, et se on vähän vajaa tai sit mä katson, että no pestäänpä vielä kahvipannu, kun se ei tullut ihan täyteen, niin mieluummin laitan sen heti sit, et se pyörittää, kuin että se jotenkin jää sinne haisemaan seuraavaan päivään ne tiskit tai jotain.

Kun siivoamiseen liittyvät standardit ovat erilaiset, toisen mielestä ”tiskien laittaminen tiskikoneeseen” sisältää myös tiskipöydän pyyhkimisen, sen tarkistamisen, olisiko mitään muuta pesua kaipaavaa, joka ei vielä ollut tiskien joukossa, sekä tiskikoneen käynnistämisen. Oikeastaan ”tiskien laitto” voi siis olla synonyymi koko keittiön siivoamiselle. Samaan aikaan puoliso on tulkinut ”tiskien laiton” yksinkertaisesti likaisten astioiden laittamisena tiskikoneeseen.

Toisen parin kohdalla standardiero näkyy niin, että mies kokee ”hoitavansa koko keittiön”, mutta koska työn jälki ei miellytä puolisoa, tämä ei ole edes huomannut, että mies olisi ottanut asiakseen hoitaa keittiön siisteyden ylläpidon kokonaisuudessaan.

M: Samoin on se, että koska mä teen ruuan ja käyn kaupassa, mä pikkuisen enemmän koen, että mieluusti hoidan keittiön, koko keittiön myös.

N: Okei, no sit sä voit hoitaa sen paremmin. Koska mä en oo kokenut yhtään, että sä hoitaisit keittiön. Se on se standardierojuttu, että mun mielestä keittiö on hirveän usein hänen jäljiltään tosi sotkuinen, ja sit hän kokee siivonneensa sen.

Osa laadunvalvonnasta liittyy aikatauluihin ja suunnitelmallisuuteen. Usean pariskunnan kesken on eroja siinä, miten aikaisin jokin kotityö pitää kunkin mielestä tehdä tai suunnitella. Jos pariskunnan käsitys asiasta ei ole sama, aineistossani nainen on tyypillisesti se, joka tahtoo tehdä asiat aiemmin. Erään pariskunnan aikataulerimielisyydet ilmenevät juhlavalmisteluissa näin:

N: Sekin, kun joululähestyy, mä en kestä sitä, että jos lahjat on viimeisellä viikolla ostamatta. Sä kestät sen. Sulle ei ole mikään ongelma mennä aatonaattona katselemaan, mitä ostaisi joululahjaksi.

M: Tai sillä viimeisellä viikolla.

N: Mä en taas halua enää silloin. Sitten siinä on ehkä käynyt niin, että mä olen hankkinut ne lahjat ennen sitä.

M: Ja joulukortit lähettänyt.

N: Sulla on aika monissa asioissa se, että joo, sä hoidat asiat, mutta ne ehkä hoituu ihan viime tingassa. Ja mä taas pelaan aina vähän varman päälle, ja se on ehkä sitten se suurin syy, miksi sitten ottaa sen roolin ja vastuun.

H: Joo. Miksi sulle on mieluisaa hoitaa tuolla tavalla niin kuin sä tekisit tai teet?

M: En mä tiedä, onko se, ei se välttämättä ole mieluisaa jättää sitä viime hetkelle, mutta se vain...
Mañana-fiilis varmaankin. Voi sen tehdä huomennakin.

Eräs mies alkaisi pestä pyykkiä siinä vaiheessa, kun sukat loppuvat, tai tehdä ruokaa, kun lapsilla on jo nälkä. Hänen vaimonsa mielestä esimerkiksi ruoanlaitto olisi hyvä suunnitella niin, että ruoka on pöydässä ennen kuin lapset ovat hurjan nälkäisiä. Toinen mies jättäisi kesälomasuunnitelmien tekemisen niin myöhäiseen ajankohtaan, että suunnitellulle matkalle ei ehkä päästäkään lähtemään, koska matkat on jo varattu loppuun. Tästä syystä nainen alkaa tehdä matkasuunnitelmia jo aiemmin. Näissä tilanteissa nainen tarttuu toimeen, koska ei uskalla jäädä odottamaan ja katsomaan, tekeekö mies työn lopulta ajoissa – vaikka sitten viime tingassa – vai ei. Joskus kyse on asioista, joita ei saa hoidettua, ellei niihin ryhdy tarpeeksi aikaisin. Toisinaan taas on kysymys mieltymyksistä, ja työ tulisi hoidettua yhtä hyvin myös viime hetkellä. Ne naiset, jotka ennakoivat ja suunnittelevat kotitöitä miehiään enemmän, ehtivät usein tehdä jonkin asian ennen kuin mies edes ehtii ajatella tekevänsä sen.

Jotkin standardit ovat lähinnä mieltymyskysymyksiä. Jonkun mielestä jokin kotityö on välttämätön tai ainakin suositeltava, toisen mielestä vapaaehtoinen pikkuseikka.

Useampi mies sanoo, ettei kotiin tarvitsisi vaihtaa erillisiä jouluverhoja. Se, miten lakanat viikataan tai matkalaukku pakataan, on monien haastateltavieni mielestä niin ikään mielipidekysymys. Eräs mies tahtoo, että pöytä katetaan ja ruuat laitetaan esille kauniisti ja huolellisesti. Eräs nainen haluaa vaihtaa huonekalujen järjestystä silloin tällöin. Toinen mies ei tee ostoslistaa lähtiessään kauppaan, eikä häntä haittaa käydä lähikaupassa useita kertoja päivässä, jos hän ei muistanut tai huomannut ostaa kerralla kaikkea tarvittavaa. Hänen vaimonsa taas tekisi kauppalistan, jotta yksi kauppamatka riittäisi. Toki useat kauppamatkat kuluttavat aikaa ja polttoainetta, mutta jos miestä ei haittaa käydä kaupassa ”vaikka joka aterialle”, työn tulos on sama kuin yhden, suunnitelmallisemman kauppareissun.

Puolisoiden välisten standardierojen välillä luoviminen vaatii metakotityötä. Jos standardit ovat samanlaisia, niiden toteuttamiseen tarvitaan vähemmän metakotityötä. Standardeista neuvotellaan, ja eräs pari on keskustellut standardieroistaan aineistoni mittakaavassa poikkeavan perusteellisesti:

N: Kyllä me silleen justiin keskustellaan tavallaan. Ja ollaan tuotu sitä omaa näkemystä, että miksi mä teen näin. Tai että ymmärtäisi, miksi toinen tekee noin tai miksi toista ei ärsytä. Tai sellainen, että oppinut ymmärtämään, että se ei oikeasti haittaa, tuollainen pino tuossa.

M: Kyllä mä muistan, että me ollaan joskus puhuttu tavallaan tästä, miten erilaisesti me reagoidaan asioihin. Kyllä mä muistan, sellaisiakin keskusteluja joskus ollaan käyty, miksi toinen tekee näin ja toinen näin.

Tämän parin mukaan puolison erilaisten standardien ymmärtäminen helpottuu, kun yhdessä keskustellaan siitä, mistä erot johtuvat. Myös oman pään sisällä tulee mietittyä, miten eroja voisi sietää tai mistä voisi antaa periksi. Välillä standardeista syntyy riitaakin. Eräällä naisella ja miehellä on erimielisyyksiä siitä, kuinka pyykki tulee ripustaa kuivumaan. Mies on ottanut tavakseen sanoa: ”Tää on ihan hyvä näin.” muistuttaakseen vaimoaan, että hänenkin tavallaan syntyy hyvä lopputulos. Toinen pariskunta ei juuri valmista ruokaa, ripusta pyykkejä tai täytä tiskikonetta yhdessä, koska heidän tapansa olisivat niin erilaiset. Muutama haastattelemani nainen sanoo, että on hankalaa antaa miehen tehdä joitain kotitöitä yksin, koska työn laatu huolettaa. Tällöin saatetaan kulkea miehen perässä korjaten jälkiä ja kommentoida laatua. Metakotityötä onkin opetella antamaan toiselle tilaa ja muistuttaa itselleen, että antaa toisen tehdä työn omalla tavallaan; kyse on omien standardien muuttamisesta ja kokonaisvastuun jakamisesta. Joskus naisen väliintulolle on toki oikea tarve: Pari miestä sanoo, että jos he lähtevät yksin lasten kanssa matkalle tai asioille, jotain tärkeää jää usein puuttumaan. Eräässä perheessä pyykki todennäköisesti värjäytyisivät tai kutistuisivat pilalle, jos mies pesisi pyykkiä itsekseen. Se, mitä pyykkejä voi pestä sekaisin tai mitkä vaatteet voi laittaa kuivausrumpuun, ei nimittäin ole mieltymyskysymys vaan perustuu tietoon siitä, millaista pesua kukin vaate kestää. (Suikkanen 2011, 76, 83)

5.3 Kokonaisvastuunkanto

Korhonen (2004) käyttää kokonaisvastuun käsitettä puhuessaan kaikista metakotityönomaisista asioista. Esittelemäni Lambin (1986) käsitys vastuullisuudesta taas näyttyy osin samana kuin suunnittelun ja organisoinnin osa-alue minun metakotityöjaottelussani. Itse käytän kokonaisvastuukannon käsitettä kuvaamaan aineistostani löytyvää metakotityötä, joka ylittää suunnittelu, organisoinnin ja laadunvalvonnan.

Haastateltavani kuvaavat kokonaisvastuunkantoa kokonaiskuvaksi, isoksi kuvaksi, punaisen langan hahmottamiseksi sekä lankojen käsissä pitelemiseksi.

Kokonaisvastuunkanto tarkoittaa, että on vastuussa siitä, että kotona kaikki hoituu. Pitää olla tietoinen aikatauluista ja niiden muutoksista, tehtävän työn tarpeesta ja siitä, milloin ja miten se pitäisi tehdä. Kokonaisvastuuta kantava on aloitteellinen kotitöiden suhteen: Hän aikatauluttaa ja suunnittelee kotitöitä pitkällekin tulevaisuuteen ja joko ryhtyy työhön tai ottaa muiden kanssa esille, mikä tilanne on ja miten se hoidettaisiin. Hän katsoo, että työt tulevat tehdyiksi paitsi tekemällä itse myös muistutteleamalla ja neuvomalla. Hän ylläpitää jatkuvaa keskustelua ja neuvottelua niin kokonaiskuvasta, pienistä askareista kuin aikatauluistakin sekä muistuttaa puolisoaan ja lapsiaan kotitöistä. Kokonaisvastuussa olevalla on päätösvaltaa siihen, kuka kotitöitä tekee ja miten niitä tehdään.

Kokonaisvastuunkantoon kuuluu haastateltavieni mukaan kotitöiden jatkuva silmällä pitäminen ja pyörittely mielessä. Ei tosin riitä, että kotitöitä vain ajattelee, vaan ajatuksensa on hyvä sanoa ääneen myös puolisolalle, ja niille täytyy tehdä jotain. Kokonaisvastuunkantaja ennakoi kotitöiden tarvetta ja ottaa huomioon erilaisia mahdollisia tapahtumia: Jos lapsi sairastuu, kumpi pystyy viemään hänet lääkäriin kesken työpäivän? Kokonaisvastuuta kantava muistaa ja huomaa harvemminkin tehtävien kotitöiden tarpeen: likaiset ikkunat, pesulaan vientiä kaipaavat matot, verhojen vaihtamisen sesonkien mukaan, sohvan päällysten pesun ja terassin öljyämisen. Vähemmän kokonaisvastuuta kantavalta nämä saattavat unohtua. Kotoa lähtiessä kokonaisvastuunkantaja huolehtii, että kaikki tarvittava on mukana, ja saattaa haluta jäädä viimeiseksi yksin sisälle, jotta voi rauhassa tarkistaa, että kaikki on kotonakin kunnossa ja miettiä, pitikö vielä muistaa jotain. Kokonaisvastuunkannossa näyttää aineistoni perusteella olevan kyse myös kasvojen säilyttämisestä. Eräs nainen esimerkiksi muistuttelee puolisoaan hoitamaan asioita, jotta muut eivät syyllistäisi häntä (naista) tekemättömistä asioista:

Minua häiritsee se, jos on luvattu hoitaa jotain jonkun muun suuntaan, eikä hoideta. Sit mä kyllä muistuttelen. Tai kun en halua, että mä joudun, en halua, että mulle huomautetaan, että miehesi ei ole tätäkään taas hoitanut.

Kokonaisvastuunkannon tuloksena syntyy oman kodin kotitöiden kaavoja ja rutiineja. Haastateltavani jaottelevat kokonaisvastuunkannon kaikkiin kotitöihin liittyvään kokonaiskuvaan sekä kokonaisvastuuseen joistakin kotityön osa-alueista. Jälkimmäiset ovat tapauksia, joissa esimerkiksi autoon liittyvät kotityöt, kaikki tietotekniikka tai lastenvaatteiden hankinta on pelkästään toisen puolison vastuulla, eikä toinen välttämättä osaa tehdä niitä eikä hänen tarvitse tietääkään niistä juuri mitään.

Kokonaisvastuunkantoon kuuluu puolison ottaminen mukaan kotityöhön sekä tämän mielipiteen kysyminen jostain kotityöstä. Joskus mielipiteitä ja myös osallistumista joutuu suorastaan nyhtämään puolisosta, jolloin yritys jakaa vastuuta puolisolle epäonnistuu ja kaikki vastuu jää omille harteille. Metakotityötä on myös puolison kyselyihin vastaaminen ja hänen neuvomisensa ja opettamisensa kotitöiden teossa. Itselle vieraiden metakotitöiden ja standardien opettelu ja huomion kiinnittäminen niiden onnistumiseen taas lisää mahdollisuutta kantaa kokonaisvastuuta.

Kokonaisvastuunkanto vaikuttaa menevän liiallisuuksiin silloin, kun tekee metatyöt itse usein niin, ettei anna puolisolle edes mahdollisuutta järjestää jotain asiaa itse.

Kokonaisvastuunkantoon kuuluukin myös pois opetteleminen siitä, että pitäisi itse tehdä kaikelle jotain. Vastaavasti vähemmän kokonaisvastuuta kantava puoliso saattaa huolehtia puolisonsa jaksamisesta eli tavallaan kantaa siitä kokonaisvastuuta.

Minulla ei ole lapsia, ja vaikka tiedän lastenhoidon olevan aikaa vievää, yllätyin haastatteluissa siitä, miten paljon haastateltavat puhuivat lapsistaan ja näiden hoitamisesta puhuessaan metakotitöistä. Luvun päätteeksi tarkastelenkin, miten lapset nousevat aineistossani hyvin keskeisiksi metakotityön määrään ja laatuun vaikuttajiksi.

5.4 Metakotityö ja lapset

Valitsin haastateltavikseni lapsiperheiden vanhempia, koska kotitöitä tekevät eniten pienten lasten vanhemmat, ja kotityönjako naisten ja miesten välillä on epätasaisinta perheissä, joissa on pieniä lapsia (Miettinen 2008, 43). Haastatteluiden aikana kävikin ilmi, että suuri osa metakotitöistä liittyy lapsiin. Useimpien haastateltavien elämää rytmittää paljonkin pienten lasten hoito tai vähän vanhempien tiivis harrastusaikataulu. Yhdessä perheessä erityislapsen tarpeiden huomioiminen lisää myös metakotityön

määrää, ja toisessa oman lisänsä metakotitöihin tuo uusperhe-elämään kuuluva kommunikointi ja organisointi entisten puolisoitten kanssa. Tässä alaluvussa pohdin, miksi lapsilla on keskeinen rooli metakotitöiden teossa.

Haastateltavat ovat yksimielisiä siitä, että ennen lasten saantia metakotitöitä oli vähemmän. Osa kertoo, ettei metakotityötä samalla tavalla tunnistanut tekevänsä ennen lapsia tai että sitä ei ajatellut juuri ollenkaan. Moni korostaa, että kahden aikuisen yhteiselo oli aika itseohjautuvaa ja että toisen aikuisen tähän itseensä liittyviin tekemisiin ei tarvinnut puuttua. Toiset taas kertovat, että metakotityötä on toki tehnyt, mutta vähemmän; haastateltavat mainitsevat esimerkiksi ruokahuollon organisoinnin, lemmikistä huolehtimisen ja erilaisten työaikataulujen vaatiman suunnittelun. Ennen lapsia elettiin rennommin ja oli enemmän omaa aikaa. Itse tunnistan omassa lapsettomassa arjessani monenlaista metakotityötä ja ihmettelen, voiko oikeastaan kaikkien haastateltavien mielipide olla, että ennen lapsia metakotitöitä ei juuri ajatellut tekevänsä. Kyllähän yksin asuvankin pitää miettiä vaikkapa, milloin pesisi pyykkiä tai kävisikö kaupassa tänään vai huomenna. Mahdollisen vastauksen tarjoaa eräs mies, joka arvelee, että oma suhtautuminen metakotityön tarpeeseen on muuttunut lasten myötä:

Silloin, kun ei ollut skidejä, niin ihan varmasti on miettinyt asioita, mutta ne on niitä, mitkä ei enää ylitä sitä kipukynnystä, voisi sanoa. Siis en mä tiedä oikein [mitä metakotitöitä oli ennen lapsia]. Kaiken järjen mukaan totta kai niitä on oltava, muttei vaan enää tule mieleen.

Metakotityötä vähensi myös se, että monien mielestä ennen lapsia saattoi elää joustavammin ja vähemmän suunnitelmallisesti: syödä, kun oli nälkä, tai korvata päivällisen leivällä, jos ei jaksanut valmistaa ruokaa. Lasten ruokailu ja esimerkiksi nukkumaanmeno ovat aikataulutetumpia. Muutkin aikataulut, kuten työajat, olivat lapsettomana joustavampia:

Jos on kaks aikuista ja lähdet töistä tunnin myöhässä niin sillä ei ole kauheasti väliä. Mutta kun on kaksi pientä lasta niin sitten tuollainen vaikuttaa kaikkeen, pitää heti infota toista, että mä pääsenkin vasta viideltä, nyt pitäis tehdä sitä, tätä ja tuota, eli sellaista varmistelua siihen, lapsiin liittyen.

Osa haastateltavista sanoo, että lasten myötä joistain omista standardeista on joutunut tinkimään. Toisaalta moni haastateltava on alkanut suhtautua kotitöihin tarkemmin ja tehdä enemmän metakotitöitä lapsia saatuaan myös siksi, että lapsille halutaan näyttää mallia ja opettaa kotitöiden tekoa. Eräs nainen korostaa, ettei metakotitöiden teko suinkaan käy häneltä luonnostaan, vaan hän on opetellut sitä eritoten näyttääkseen

lapsilleen hyvää esimerkkiä: kertoakseen, miten asiat *kuuluu tehdä*, ja kasvattaakseen näitä luontaisemmin siisteiksi kuin mitä hän itse on. Hän kuvaa tilannetta näin:

Mä olin lapsena sen tyyppinen, että mulla oli ihan hirveä sotku. Tavallaan se pääsee sitten, jos ei sitä koko ajan ylläpidä niin en mäkään oo oppinut siihen, että se tulisi luontaisesti. Joudun edelleen kiinnittämään siihen, joutunut oppimaan aikuisena sen. Mulla hirveän paljon vaikuttaa se, että haluaisin, että lapset oppisivat tekemään sen sitten luontaisemmin kuin mitä itse, sitä on joutunut opettelemaan.

Tässä kun miettii, että on lapsia, niin kyllähän siinä kohdassa jollain lailla haluaa myös opettaa lapsille sellaista tiettyä tapaa hoitaa asiat. Periaatteessa siirtää hiljaista tietoa. Sitten taas mietin tällaista, mikä liittyy metatietoihin, tällaiset harvinaisemmat siisteyteen liittyvät jutut, vaikka hammasharjan vaihtaminen, joka pitäisi tehdä kuukausittain, tai lakanoiden vaihtaminen, joka pitäisi vähintäänkin tehdä kuukausittain. Taas sama juttu, jos me oltaisiin kahdestaan, se ei olisi ehkä niin tarkkaa. Mutta sitten kun on lapset, haluaa eri lailla ottaa sen vastuun ja opettaa lapsia, että nämä asiat kuuluu tehdä näin. Siihen kiinnittää enemmän huomiota nyt, kun on lapsia.

Mitä pienempi lapsi on, sitä vähemmän hän hoitaa omia asioitaan. Lasten syntymä tuo hoidettavaksi ”kokonaisten lisäihmisten” asiat, erään haastateltavan mielestä enemmän kuin kaksinkertaistaa työn määrän. Lapsiin liittyvä metakotityö liittyy ainakin siihen, mitä kaikkea pitää tehdä, jotta lapset ovat terveitä, hyvinvoivia, puhtaita, kylläisiä, oikeassa paikassa oikeaan aikaan oikein varustettuina sekä sopivasti mukana kotitöissä. Lasten kasvaessa metakotityötä liittyy lapsiin liittyvien muutosten suunnitteluun, esimerkiksi siihen, tehdäänkö jokin asia eri tavalla tänä vuonna. Vanhempien kokonaisvastuu lasten asioista on lasten ollessa vauvoja täydellinen ja pienenee pikku hiljaa. Moni aineistoni nainen kertoo tehneensä vielä nykyistä enemmän metakotitöitä silloin, kun lapset olivat vauvoja, ja ottaneensa vastuuta vauvaan liittyvistä asioista paljon miestänsä enemmän.

Kouluun ja päiväkotiin liittyy paljon metakotityötä. Aamutoimiin kuuluu lasten saaminen kouluvalmiiksi ja hätyytteleminen lähtemään ajoissa. Täytyy varmistaa, että lapsi on tehnyt läksynsä ja että hänellä on mukana tarvittavat kirjat ja muut välineet. Kun koululiikunnassa alkaa luistelukausi, täytyy tutkia, mahtuvatko edellisvuotiset tai sisaruksen vanhat luistimet lapsen jalkaan. Jos eivät, täytyy miettiä, mistä ja milloin hankkia uudet. Erityismenot koulussa lisäävät metakotityön määrää. Lupalomakkeita pitää muistaa allekirjoittaa määräaikaan mennessä, ja täytyy miettiä, mitä syötävää hankkii tai valmistaa koulun myyjäisiin. Lapselle pitää mahdollisesti ostaa juhla- tai naamiaisvaatteita, ja lukuvuoden päätteeksi pitäisi ehkä muistaa hankkia jokin lahja opettajalle. Jos lapsi kulkee kouluun koulukyydillä, se pitää muistaa peruuttaa, jos kyytiä ei jonain päivänä tarvitsekaan. Moni haastateltava korostaa, että kouluikäiset

lapset hoitavat asioitaan paljon myös itse. Päiväkoti-ikäiselle pitäisi varata hoitopaikkaan mukaan tarpeeksi varavaatetta. Kuravaatteet pitää muistaa tuoda viikonloppuna pesuun ja ksylitolipurkkia täyttää. Eräs nainen pyysi lasten ollessa nuorempia miestään, joka yleensä vei lapset päiväkotiin, ottamaan kuvan päiväkodin viikko-ohjelmasta, jotta molemmat pysyvät tapahtumista kärryillä. Koululaisten vanhemmat lukevat koulusta tulevia verkkoviestejä ja yrittävät muistaa reagoida niihin. Ylipäättään puolisoa pitää informoida päiväkodin ja koulun asioista, jos on kuullut niistä ensin itse. Jos lapsi on sairas tai päiväkoti suljettu, pitää suunnitella, kumpi jää hoitamaan lasta kotiin, tai hankkia lastenvahti. Entä kuka hakee lapsen kesken päivän olevalle hammaslääkärikäynnille ja huolehtii toipilaasta sen jälkeen?

Ainakin puolella haastattelemistani perheistä lasten harrastukset määrittelevät viikon aikataulua merkittävästi. Jos lapsia on kaksi tai enemmän ja harrastuskertoja useampi viikossa, harrastuksiin liittyvää metakotityötä riittää. Vanhemmat huolehtivat lasten harrastusvälineiden hankinnasta ja kunnosta – kuten siitä, koska viulu pitäisi vaihtaa isompaan ja miten pieneksi jäänyt myydään – ja yhdessä katsotaan, milloin treenit ovat ja millä linja-autolla sinne pääsee. Vaihtoehtoisesti vanhemmilla kuluu paljon aikaa lasten kuljettamiseen harrastuksiin ja kuljetusten suunnitteluun. Se, kuka milloinkin vie ja hakee lapsen, on puheenaihe, josta useat aineistoni pariskunnista keskustelevalt lähes joka ilta. Eräässä perheessä suurikokoisen soittimen kuljettaminen harrastuspaikalle oli lapsen ollessa pieni perheen isän tehtävä, koska hän työskenteli usein kotoa käsin ja ehti kuljettamaan soitinta. Lapset pitää myös muistaa ilmoittaa esimerkiksi kilpailuihin ajoissa. Jos kaksi lapsen harrastusta menee päällekkäin kausien vaihtuessa, pitää priorisoida, milloin mihinkin harjoituksiin mennään. Eräässä perheessä lapset harrastavat moottoriturheilulajia, joka vie paljon etenkin isän aikaa. Jotta ajamaan voi lähteä, pyörien pitää olla huollettuina ja katsastettuina, lisenssien ja vakuutusten kunnossa sekä varusteiden puhtaita. Ajamaan lähdetään silloin, kun isä pääsee mukaan kuljettamaan ja huoltamaan pyöriä.

Vanhemmat huolehtivat lastensa vaatehuollosta ja pienten lasten tavaroiden pakkaamisesta sekä miettivät, tarvitseeko lasta käyttää jonkin vaivan takia lääkarissä. Lapsen säännöllinen lääkitys vaatii vanhemmilta tilanteen jatkuvaa seuraamista: mihin asti lääkkeet riittävät, pitää muistaa soittaa lääkärille ja tilata lisää sekä hakea lääkkeet. Välillä pitää järjestää kyyti kaverin luokse tai organisoida virpomisretki. Tuoreet

vanhemmat joutuvat opettelemaan esimerkiksi, mitä minkäkin ikäinen vauva ja pieni lapsi voi syödä.

Lapset osallistuvat itsekin kotitöiden tekemiseen enemmän tai vähemmän. Vanhemmat voivat sopia keskenään ja lasten kanssa, mitkä ovat lasten vastuulla olevia kotitöitä. Lapsille pitää opettaa, miten kyseiset tehtävät tehdään ja milloin ne pitäisi tehdä. Välillä vanhempi on apuna. Lapsia joutuu myös muistuttelemaan ja patistamaan työhön. Lasten tekemiin kotitöihin, tai siisteyskasvatukseen, kuten eräs haastateltava sitä kutsuu, liittyy siis paljon metakotityötä. Lasten kotitöidentekoon liittyy myös laadunvalvontaa. Vanhemmat valvovat lasten työn jälkeä. Voi myös olla, että toinen vanhempi patistaa lapsia tekemään kotitöitä enemmän kuin toinen vanhempi vaatisi. Se saattaa aiheuttaa vanhempien välille erimielisyyttä standardeista. Eräs vanhempi taas huolehtii, valittaako hän lapsille liikaa kotitöiden teosta.

Luvussa kuusi tarkastelen metakotitöiden jakautumista ja jakamista. Selitän, miten metakotityöt jakautuvat pariskuntien kesken, mitä syitä jaon takana on sekä miltä jako voi tuntua. Erityisesti paneudun sukupuolen merkitykseen metakotityönjaossa.

6 Metakotitöiden jakautuminen

6.1 Enimmäkseen naisten vastuulla, yksittäisten tehtävien jako vaihtelee

Tässä luvussa selitän, millainen työnjako haastateltavillani on metakotitöiden suhteen sekä mistä se johtuu. Työnjaon taustalla on useita eri syitä, joista osa on tietoisien jakamisen, osa taas tiedostamattoman jakautumisen tulosta.

Metakotityö näyttäytyy aineistoni perusteella naistapaisena kotityönä. Seitsemässä aineistoni pariskunnassa nainen tekee suurimman osan metakotityöstä. Toki heidän miehensäkin tekevät jonkin verran metakotityötä. Osalla pariskunnista työnjaon epätasaisuus on kuitenkin niin suurta, että nainen tuntee tekevänsä lähes kaiken metakotityön. Vain yhden pariskunnan kesken metakotityö jakautuu tasaisesti niin, että mies tekee metakotitöitä siinä missä puolisonsakin. Kyseinen mies elää uusperheessä ja jakaa lastensa huoltajuuden entisen puolisonsa kanssa. Ennen nykyistä parisuhdettaan

hän eli keskenään lastensa kanssa niin, että lapset asuivat hänen luonaan puolet ajasta. En tiedä, millainen metakotityöntekijä mies oli aikaisemmassa parisuhteessaan, mutta yksin lasten kanssa eläminen vaikuttaa olevan osasyynä miehen metakotityötaitoihin: ”Sä kuitenkin olit useamman tai jonkun vuoden yksin niin on osannut sitä kotia sitten laittaa, ettei ole aina ollut se puoliso, joka on laittanut”, hänen puolisonsa nimittäin sanoo. Yhdessä perheessä mies kertoo tekevänsä vaimoan enemmän konkreettisia kotitöitä vastapainoksi vaimonsa metakotityömäärälle. Tyypillisempää aineistossani on, että naiset kertovat tekevänsä paitsi enemmän metakotityötä myös paljon konkreettista kotityötä.

Kaikissa paitsi yhdessä aineistoni pariskunnista kokonaisvastuu kotitöistä on hyvin pitkälti naisella. Toisella pariskunnalla, joista molemmat sanovan osallistuvansa todella paljon metakotitöihin, ”iso kuva” on kuitenkin naisella: hän huolehtii siitä, että mies on aina tietoinen siitä, mitä pitää tehdä. Naiset pitelevät kotitöihin liittyviä lankoja käsissään ja hahmottavat kokonaiskuvan miehiään paremmin. Useat naiset epäilevät, etteivät heidän miehensä tiedä, mitä kaikkea metakotityötä täytyy ja on tarpeellista tehdä. Yksi mies myöntää tämän itsekin. Tyypillistä on kuitenkin, että keskusteluyhteyden kautta miehetkin ovat tietoisia kotitöiden kokonaiskuvasta ja tietävät – ainakin suunnilleen – missä mennään. Eräs mies sanoo, että hänellä ja hänen vaimollaan on molemmilla kokonaiskuva kotitöistä ja langat käsissään, mutta sitten käy ilmi, että kokonaisvastuu on kuitenkin enemmän naisella:

Mä sanoisin, että ehkä se [kokonaiskuva] jakautuu aika tasan. Mutta jos jommallekummalle pitäisi heittää siitä se, että kumpi on enempi vastuussa, niin ehkä saattaisi tipahtaa sulle se rooli kuitenkin. Just sillä tapaa, että sä enempi suunnittelet.

Toisella miehellä langat eivät vaimon mielestä pysy käsissä, mutta hän itse on tyytyväinen omaan toimintatapaansa:

Sä pyrit pitämään niitä [lankoja] käsissä ja mä taas annan niiden olla siellä lattialla mut yritän muistaa, mikä lanka oli mikäkin, ja sit nykäisen siitä oikeasta tarvittaessa. Välillä osuu oikeaan ja välillä ei.

Eräs mies sanoo ajattelevansa kotitöiden tarvetta ja tekevänsä metakotityötä ajatuksen tasolla muttei vaimonsa mukaan kommunikoi sitä puolisolleen tai tee asialle useinkaan mitään. Mies on siis tietoinen kokonaiskuvasta mutta ei vie metakotityötä sen pidemmälle. Joissain asioissa toinen puolisoista kantaa selkeästi kaiken kokonaisvastuun, mutta usein tapahtuu niinkin, että vaikka toinen tekee aloitteen tai

taustatyötä jonkin kotityön suhteen, asiasta keskustellaan tai sovitaan sen jälkeen pitkälti yhdessä. Tällöin työtä jää paljon yhdessä tehtäväksi, eikä asia ole pelkästään yhden henkilön vastuulla.

Aineistoni pariskunnille on tyypillistä, että nainen pyörittelee perheen aikatauluja mielessään enemmän kuin mies. Vaatehuolto on useimmilla enimmäkseen naisten vastuulla. Naiset huolehtivat lasten vaatetarpeista, ostavat vaatteet ja pesevät pyykkiä miehiään useammin. Pakkaaminen ja huolehtiminen siitä, että kaikki tarvittava on mukana lähtiessä, on enimmäkseen naisten vastuulla. Naiset huolehtivat paitsi lastensa, joskus myös miestensä tavaroiden pakkaamisesta ja mukanaolosta. Niissä perheissä, joilta kysyin juhla- tai matkavalmisteluista, ne ovat pitkälti naisen vastuualueita. Naiset muistuttelevat miehiään usein kotitöiden teosta. Yksikään mies ei nosta esiin muistuttelevansa vaimoaan samalla tavalla. Tämä johtunee siitä, että nämä naiset ovat kokonaisvastuussa metakotitöistä. Vain yksi nainen ei koe tarpeelliseksi muistuttaa miestänsä; kyseessä on pari, jossa mies tekee yhtä paljon metakotitöitä. Useammin miesten vastuulla olevia metakotitöitä ovat autoon, tekniikkaan ja huoltotöihin liittyvät työt sekä talousasiat.

Lasten vaatteiden hankinta on ainoa metakotityö, jonka kaikki paitsi kaksi metakotityötä varsin tasaisesti jakavaa pariskuntaa mainitsevat olevan naisen vastuulla. Muuten työnjaot vaihtelevat, ja aineistostani löytyy niin perheen pyykkihuollosta vastaava mies, tietotekniikasta tai talouden suurista linjoista vastaava nainen kuin kaupassa käynnistä ja ruuanlaitosta vastuussa oleva mieskin. Ruokahuolto on monella pariskunnalla yhteinen metakotityö. Yhteistä metakotityötä ovat myös kotitöistä keskustelu ja viestittely sekä yhteisen kalenterin tai tehtävälistan käyttäminen. Lomamatkan suunnittelu sujuu yhdessä perheessä niin, että nainen tekee yleensä matkoihin ja mies majoitukseen liittyvän taustatyön. Lasten harrastuksista huolehditaan joko yhdessä, jompikumpi yksin tai nainen yhdestä ja mies toisesta harrastuksesta. Eräässä perheessä molemmat hoitavat arkiasioita mutta arjesta poikkeavat asiat, kuten jouluvalmistelut, jäävät naisen vastuulle. Toisessa perheessä taas nainen ottaa enemmän vastuuta kotitöistä arkisin ja mies viikonloppuisin, koska mies ei töidensä vuoksi ehdi arkisin tekemään yhtä paljon kotitöitä kuin vaimonsa. Monessa perheessä ostosten teolle on tyypillistä, että naiset ennakoivat ostostarpeita ja tekevät löytöjä kirpputoreilla ja

nettikirpputoreilla siinä missä miehet menevät kauppaan ja ostavat tavarana uutena siinä vaiheessa, kun akuutti tarve ilmenee.

Alaluvuissa 6.2, 6.3 ja 6.4 esittelen, millä tekijöillä haastateltavani perustelevat metakotityönjakoaan.

6.2 Omien taipumusten, taustan ja ajankäytön merkitys metakotityönjaossa

Haastateltavani perustelevat metakotityönjakoa jonkin verran omilla taipumuksillaan. Luonne ja luonne-erot vaikuttavat metakotityönjakoon. Aineistoni naiset ovat pääosin miehiään suunnitelmallisempia ja ennakoivampia ja enemmän ajoissa kotitöiden teossa siinä, missä useat miehet korostavat viime tingassa olemista, epäsuunnitelmallisuutta, hetkessä elämistä tai taiteilijaluonnettaan. Yksi mies jopa kutsuu itseään oman elämänsä vapaamatkustajaksi. Tosin samalla hän kertoo olevansa tarkka joistain kotitöistä – kuten pyykinpesuaineen määrästä – koska on insinööri. Eräs nainen taas kertoo, että järjestäminen ja organisoiminen ovat hänelle vahvuuksia jo ansiotyön puolesta. Lisäksi hän tahtoo pitää lankoja käsissä ja pyöritellä aikataulua päässään, koska se antaa hänelle elämönhallinnan tunnetta. Hän kuvailee itseään *pomotyyppiksi*. Hänen mielestään on pitkälti myös persoonakysymys, miten roolia ottaa. Toinen nainen kuvailee olevansa *kanaemotyylinen*, kolmas sanoo, että hänellä on projektinhallintatyyppinen ominaisuus. Vastakkaisen, mielestäni huomionarvoisen mielipiteen luonteen vaikutuksesta metakotityöntekoon antaa aiemmin esittelemäni nainen, joka olisi luonnostaan sotkuinen mutta on opetellut järjestelmällisemmäksi metakotitöissä, jotta lapset oppisivat tekemään niitä luontaisesti.

Metakotityöt jakautuvat jonkin verran myös sen mukaan, mikä on kullekin mieluisaa. Esimerkiksi lasten vaatehankinnoista ja vaatteiden tekemisestä huolehtiminen, aterioiden suunnittelu, talouden hoitaminen, tekniikkaan liittyvistä asioista huolehtiminen, puutarhaan liittyvä suunnittelu ja kulkuneuvojen kunnossapitoon liittyvät työt ovat mieluisia töitä osalle haastateltavistani. Eräs nainen kertoo saavansa ”kiksejä” siitä, että kaikki on järjestyksessä.

Sillä, miten omassa lapsuudenkodissa on tehty metakotitöitä, ei aineistoni perusteella vaikuta olevan välttämättä merkitystä oman perheen kotitöihin, vaikka esimerkiksi Aallon (1991) mukaan lapsuudenkodin antama malli vaikuttaa ainakin siivoustottumuksiin. Aineistossani on perhe, jossa miehen lapsuudenkotona kotitöihin ei ole panostettu ja naisen kotona taas on, ja kyseinen mies tekee hyvin vähän metakotitöitä ja pitää monia niistä tarpeettomina kun taas nainen tekee paljon metakotitöitä. Toisaalta metakotityöt tasaisimmin jakava pariskunta taas on saanut lapsuudenkodeistaan paljon perinteisemmän mallin sukupuolten väliseen työnjakoon. Aineistoni miehistä useampi kasvoi yksinhuoltajaäidin kanssa ja kertoi nähneensä, miten äiti pystyi kaikkiin kotitöihin, myös ”miesten töihin.” Äidiltä saatu malli ei kuitenkaan näytä johtaneen ainakaan siihen, että nämä miehet ottaisivat paljon vastuuta kotitöistä tai ”naisten töistä”. Kolme miehistä on ollut myös muutamista kuukausista vuoteen perhevapaalla. ”Silloin oli pakko ottaa sitä roolia”, yksi miehistä kertoo. ”Ja silloin oli pakko myös itse luopua joistain rooleista”, hänen vaimonsa jatkaa. Silti perhevapailla ei vaikuta aineistoni mittakaavassa olevan merkittävää vaikutusta myöhempään metakotityöosaamiseen, sillä myös vapaita pitäneet miehet tekevät ainakin nykyään paljon vaimojaan vähemmän metakotitöitä, eivät useinkaan vaikuta huomaavan niiden tarvetta ja yksi mies suhtautuu niihin usein turhana työnä.

Eräs pariskunta selittää, että metakotityöt jakautuvat tavalla, joka toimii arjessa käytännön tasolla sillä hetkellä, vaikka jako ei olisi tasainen tai vaikka työnjaosta ei olisi aktiivisesti sovittu. Työnjako myös muokkautuu käytännön mukaan. Standardeilla on merkittävä osuus työnjaossa: metakotitöitä tekee enemmän se, kumpaa sotku tai asioiden hoitamattomuus haittaa enemmän, yleensä nainen. Naiset alkavat työhön myöskin, että moni mies hoitaisi asian naisen mielestä liian myöhään. Eräs nainen perustelee toimeen ryhtymistään näin: ”Mä taas pelaan aina vähän varman päälle, ja se on ehkä sitten se suurin syy, miksi sitten ottaa sen roolin ja vastuun.” Eräs nainen pitää kotia ja perhettä tärkeimpänä prioriteettinaan ja kokee, että hänen miehensä priorisoi ansiotyötään liikaa, jolloin kotityöt jäävät sen varjoon. Jotkut naiset tarttuvat toimeen itse kertomatta asiasta puolisolleen tai antamatta tälle mahdollisuutta tehdä jokin metakotityö. He kokevat, että työhön kuluu vähemmän energiaa, jos sen tekee itse, jos puoliso kerran ei osaa tehdä sitä.

Epäilin luvussa 2.1, että käytettävissä olevan ajan teoria ei välttämättä sovi metakotityön tutkimiseen, sillä metakotityö on ajatustyötä, jota tehdään muiden töiden ohella ja jota on hankalaa mitata. Haastateltavat kuitenkin perustelevat metakotityönjakoaan myös ajankäytöllään. Useat miehet kertovat, että heillä on aikaa vieviä harrastuksia tai luottamustehtäviä, joten kotitöiden miettimiselle ei jää niin paljon aikaa. Samoin muutama mies vetoaa pitkiin työpäiviin ja työmatkoihin. Ansiotyötään priorisoiva mies sanoo, ettei metakotitöille jää ansiotyön vuoksi yhtä paljon aikaa kuin naisella ja ettei hän pysty ajattelemaan kotitöitä töissä. Hänen vaimonsa kuitenkin kertoo tekevnsä paljonkin kotitöihin liittyvää ajatustyötä työaikanaan. Eräs mies työskentelee paljon kotoa käsin ja tekee samalla joitain kotitöitä. Pääosin hän kuitenkin pystyy jättämään kotityöt huomiotta ja siirtämään ne iltaan. Hänen vaimonsa epäilee, ettei pystyisi samaan, vaan kotitöiden tarpeen huomaaminen häiritsisi työntekoa. Heidän lapsensa ilmoittavat esimerkiksi pyykkitarpeistaan äidilleen, vaikka isällä olisi kotoa käsin työskentelevänä enemmän aikaa hoitaa asia. Erään miehen mukaan kyse ei ole pelkästään ansiotyön määrästä vaan myös sen laadusta. Hän epäilee, että abstrakti ajatustyö päivittäin työpaikalla vie jaksamista metakotitöiden tekemiseltä:

Mun duuni on tosi abstraktia ja sellaista, missä joutuu miettimään aamusta iltaan koko ajan kaikkea. Oon joskus miettinyt, että onko tavallaan niin, että kun pääsee duunista himaan, niin aivot narikkaan ja sitten on se vapaamatkustaja.

Naiset korostavat tehneensä paljon metakotitöitä ollessaan perhevapailta, ja perhevapaita pitäneet kolme miestäkin vaikuttavat tehneen vapaiden aikana enemmän metakotitöitä. Miesten osalta tilanne ei tosin ole juuri jatkunut töihin paluun jälkeen. Eräs nainen pohtii kotityönjaon olevan tasaisempaa, kun molemmat ovat ansiotyössä; hän epäilee, ettei kotiin jäädessään ”varsinkaan tekisi muuta kuin niitä kotitöitä”. Erilaiset työajat muokkaavat metakotityönjakoa esimerkiksi niin, että yötyötä tekevä huolehtii päivällisen valmiiksi tai myöhemmin töihin lähtevä – useammassa perheessä mies – huolehtii lasten aamutoimista ja niihin liittyvästä metakotityöstä. Osa metakotitöistä vaikuttaa järkevältä jakaa ajankäytön mukaan; jos perheen isä asuu toisessa kaupungissa, hänen ei liene järkevää lukea koulusta tulevia viestejä ja muistuttaa lastaan pakkaamaan seuraavana päivänä uimapuku mukaan. Monet naiset kuitenkin tekevät metakotitöitä myös työmatkoilla ja töissä, joten miksi heidän miehensä väittävät, ettei heillä ole aikaa metakotitöille?

Useat parit korostavat, että vaikka metakotityöt jakautuvat heillä tietyllä tavalla, pakon edessä kummaltakin luultavasti hoituisi mikä hyvänsä työ. Toinen puoliso tekisi työn eri tavalla tai työn hallitseminen vaatisi opettelua mutta onnistuisi kuitenkin. Monet miehet kertovat tekevänsä paljon ansiotyöhönsä liittyvää metatyötä, joten he uskovat, että metakotityökyvytkin olisivat opittavissa. Eräs mies kuvailee, että hänen huoliensa summa on vakio: jos nainen ei pystyisi tekemään metakotitöitä, mies alkaisi huolehtia niistä. Niin kauan kuin nainen huolehtii niistä, metakotitöille ei kuitenkaan miehen mielestä tarvitse olla tilaa hänen päässään. ”Mutta nyt tilanne on se, että sä hoidat kaikki tuosta noin. Sä olet tehnyt niitä, ja sulla on sitten tavallaan kokemusta siitä”, hän perustelee. Yksi pariskunta on havainnut, että kotitöiden tekeminen on helpompaa yksin, puolison ollessa esimerkiksi matkoilla. Silloin merkittävä osa metakotityöstä jää pois, kun työnteosta ei tarvitse neuvotella kenenkään kanssa, vaan toimeen on pakko tarttua itse.

6.3 Sukupuolen merkitys metakotityönjaossa

Sukupuoli tulee aineistossani esiin yhtenä merkittävimmistä perustoista metakotityönjaolle. Yli puolet pariskunnista sanoo, ettei heillä tehdä jakoa ”naisten ja miesten töihin”. Silti monella parilla sukupuoli näyttää vaikuttavan kotityöntekoon. Suurin osa haastateltavista ei ole reflektoinut parisuhteensa sukupuolirooleja sen kummemmin. Yksi pariskunta sanoo miettineensä sukupuoliroolejaan ja todennut ne hyvin epäperinteisiksi. He ”sekoittavat pakkaa hirveästi” ja ovat sitä mieltä, ettei ole olemassa naisten ja miesten töitä. Mies kokee ”semmoisen machokulttuurin” hyvin vieraaksi itselleen, ja nainen esimerkiksi tekee miestään enemmän remonttitöitä muttei juuri koskaan valmista ruokaa. ”Poikkeavan aika tasa-arvoisesti hoidetaan hommia ja yhdessä oikeasti päätetään asioita”, he pohtivat. Metakotityöt, etenkin kokonaisvastuunkanto, jäävät tällä pariskunnalla kuitenkin enimmäkseen naisen harteille, mikä tuntuu naisesta epäoikeudenmukaiselta. Mielestäni sukupuoliroolien sekoittaminen näyttää rajoittuvan heillä pitkälti konkreettisiin kotitöihin.

Toinenkin pariskunta huomaa ristiriidan arvojensa ja käytännön metatyönjakonsa välillä. He eivät kuitenkaan osaa sanoa, miksi toteuttavat perinteisiä sukupuolirooleja,

vaikka ovat sitä mieltä, että metakotityönjako voisi olla hyväkin hoitaa toisin. He kuvaavat tilannetta näin:

Joskus ehkä vähän huvittuneenakin nauretti sitä, että miten me kuitenkin ollaan molemmat, koetaan olevamme kauhean avarakatseisia, suvaitsevaisia ja liberaaleja, mitä näihin tulee, ja sitten me ollaan huomattu, että me toteutetaan justiin niitä perinteisiä rooleja. Mistä se sitten johtuu, en tiedä, koska mä koen, että mun lapsuudenperhekään ei oo mikään ihan semmoinen, missä olisi ollut hirveän tiukat sukupuoliroolit. Mutta ehkä vähän samalla tavalla kuin meillä, että on aina puhuttu, ettei ole naisten ja miesten töitä, mut sitten kuitenkin vähän niin kuin on.

Joskus on ajateltu, että miehen ei kuulu esimerkiksi siivota tai tehdä ruokaa tai että ei ole miehelle sopivaa tehdä kotitöitä. Minun aineistossani tällaista ei näy. Syy siihen, miksi miehet tekevät vain vähän metakotityötä, ei vaikuta olevan se, että se nähtäisiin naisten työnä, jota mies ei kehtaa tai hänen ei tarvitse tehdä nimenomaan sen vuoksi, että hän on mies.

Naisten ja miesten töihin jakamisen sijaan työnjaolle on aineistossani tyypillisempää, että molemmat puoliset osallistuvat useisiin kotitöihin mutta nainen tekee useista töistä kustakin suurimman osan. Huomionarvoista on, että aineistoni miehet tekevät tai ainakin osaavat tehdä oikeastaan kaikenlaisia kotitöitä, mutta moni nainen sanoo, ettei tee moniakaan miestapaisia kotitöitä. Monessa perheessä kaikki autoon liittyvä, tietotekniikka ja talon huoltotyöt – myös niihin liittyvä metakotityö – ovat täysin miehen vastuulla. Osa naisista kertoo, että ajatus naisten ja miesten kotitöistä ohjaa kotityönjakoa. Erään parin kohdalla on kyse siitä, että nainen ei tee tiettyjä ”miesten töitä”, toinen nainen erittelee myös ”naisten töitä”, jotka ovat hänen vastuullaan:

Kuitenkin olen ajatellut niin, että ihan oikeasti vähän niinku miesten kotityö. Jos lavaari menee tukkoon, en todellakaan aio avata sitä. Kaikki tällaiset, tai jos patterit loppuu palohälytyksestä, tai joku laite, vaikka pesukone, menee rikki, niin kyllähän sä tutkit ja mietit, mikä ostetaan ja näin. Tosi tuolla tavalla, että kaikki, mikä on teknistä oikeastaan, tai ällöttävää, niin mies hoitaa. Sitten mikä on siivous, ruoka, lastenvaatteet, mä hoidan ne.

”On jotenkin tosi stereotyyppiset nämä roolit tässä”, hän lisää. Moni haastateltava taas korostaa, että metakotitöiden sukupuolistuneelta vaikuttavassa jaossa ei heidän mielestään välttämättä sinänsä ole kyse sukupuolesta. Sen sijaan työnjako perustuu osaamiseen tai kiinnostukseen. Eräs nainen toteaa, ettei osaa huoltaa autoa, mutta että kyllähän naisenkin voisi sen opetella. Muutama mies kertoo huolehtivansa monista ”miesten töistä” siksi, että on tehnyt niitä pienestä pitäen ja siksi hallitsee ne, eikä siksi,

että sattuu olemaan mies. Yksi mies selittää vaimonsa kanssa sukupuolen ja osaamisen vaikutuksen eroa metakotityönjakoon näin:

N: Meillä juuri lämmityskattila tarvitsi korjausta, niin en oleta, en ajattelekaan, että mä rupeaisin sitä hitsaamaan. Tai koiran juoksulanka irtosi, en ajattelekaan, että rupeaisin sitä kiinnittämään. Kyllä sellaisia ns. miesten töitä on, joista sitten sanon miehelleni, että tällainen tapahtui.

M: Se taas johtuu siitä, siihen on ihan selkeä syy, mä oon ikäni tehnyt ja rakentanut, se käy multa luonnostaan. Ei tarvitse ruveta miettimään. Se on itsestäänselvyysasia, ei sen takia, että mä oon mies tai muuta, vaan siksi, että sen pystyy tekemään ilman ylimääräistä miettimistä, mä vaan teen sen.

Itse näen, että miestapaisista kotitöistä on tullut ajan kuluessa osa miehen habitusta.

Taustalla voi hyvin olla lapsuudenkodin, median ja laajemminkin yhteiskunnan ajatuksia siitä, millaisia töitä pojille opetetaan ja teknisen käsityön valitseminen tai sinne automaattisesti meneminen koulussa tekstiilityön sijaan. Huolto- ja remonttistöiden osaaminen on tullut niin luonnolliseksi osaksi miehen kykyjä, ettei hän itse tiedosta, että ne hyvin mahdollisesti johtuvat muustakin kuin vain omasta kiinnostuksesta. Saman uskon pätevän moniin muihinkin metakotitöihin, joita jompikumpi tekee siksi, että ”sattuu osaamaan” sen paremmin. Samoin omien mieltymysten takia tehtävät kotityöt jakautuvat aineistossani melko paljon ”naisten” ja ”miesten” töihin, jolloin omien mieltymysten lisäksi taustalla voi olla opittuja sukupuolirooleja. Seuraavaksi tarkastelen, miten metakotityötä ei ainakaan koeta miesten työnä.

6.4 Miesten haluttomuus tehdä metakotitöitä

Miesten vähäinen metakotityön tekeminen vaikuttaa monen pariskunnan kohdalla perustuvan siihen, että koska nainen osaa tehdä metakotitöitä niin hyvin, mies kokee, ettei hänen tarvitse tai kannata puuttua asiaan. Näkisin, että kyse voi olla siitä, että mies kokee kaiken sujuvan hyvin naisen johdolla joko luonnostaan tai siksi, että tämä ottaa johtajan roolia, eikä siksi pidä tarpeellisena sekaantua asiaan. Toisaalta kyse voi olla siitäkin, että nainen ei anna miehelle tilaa osallistua ja kritisoi tämän panosta, jolloin mies kokee helpommaksi vetäytyä metakotitöistä. Monet miehet siis suhtautuvat naisen mallivaltaan vetäytymällä metakotitöistä, koska huomaa naisen osaavan ne paremmin, vaikka samalla tiedostaa, että hänenkin ehkä pitäisi tehdä näitä töitä (vrt. Tigerstedt 1994). Eräs mies ei koe mielekkääksi pohtia metakotitöiden jakoa oikeudenmukaisuuden kannalta, koska hänen mielestään on suurelta osin kyse siitä, että hänen vaimolleen ne ”tulevat luonnostaan”. Kiinnostavaa on, että kyseessä on aiemmin

mainitsemani nainen, joka ei omasta mielestään todellakaan ole metatyötaitaja luonnostaan vaan on tietoisesti opetellut tekemään niitä ja joutuu kiinnittämään niihin jatkuvasti huomiota. Toinen mies tiedostaa, että vaimon metakotityötaidot ovat harjoittelun tulosta, mutta pitää sitäkin syynä vetäytyä itse töiden teosta. Hän perustelee asiaa näin:

Mun mielestä sä oot ehkä enemmän ollut valmis tai halukas tekemään niitä, jolloin mä oon ollut, että... Mun on helpompi vetäytyä taaksepäin. Ja sitten, kun sä hoida ne niin hyvin, niin suotta mä olen siinä sähläämässä mukana.

Yksi nainen on sitä mieltä, että on toimivinta, että hän tekee metakotityöt, jotta ne tulevat tehdyksi oikealla tavalla. ”Kannattaako sitä nyt ruveta miettimään, se joka tapauksessa ajatellaan lopulta minun puolesta”, hänen miehensä miettii. En saa selville, onko järjestely kuitenkin miehenkin mieleen vai tahtoisiko hän tehdä kotitöitä enemmän omalla tavallaan. Moni mies sanoo, että hän tekisi jonkin kotityön omalla tavallaan, mutta jos hänestä ei ole kovin tärkeää tehdä työ tietyllä tavalla kun taas naisen mielestä on, hän voi hyvin seurata naisen mielipidettä. Useat naiset toivovat painokkaasti, että mies tekisi enemmän metakotitöitä. Poikkeuksiakin on. Eräs nainen tekee miestään enemmän metakotitöitä muttei koe tilannetta kaikilta osin kovin raskaaksi tai epäreiluksi. ”Oman elämänsä vapaamatkustajan” vaimo taas vaikuttaa siltä, että metakotityöt tuntuvat hänestä raskailta, mutta hän käyttää epäoikeudenmukaisuuden ilmaisemisesta mielestäni omia tuntemuksiaan vähätteleviä ilmaisuja. Omien sanojensa mukaan hän nimittäin ”mussuttaa”, ”rutkuttaa”, ”pihisee”, ”puhisee”, ”jurputtaa” ja ”juputtaa” metakotitöiden jaon epätasaisuudesta. Hän korostaa, miten valittaa paljon turhaankin, ja että hänen vain täytyy saada tunteensa purettua, minkä jälkeen metakotityönteko jatkuu. Minä taas saan sen kuvan, että tilanne helpottuisi, jos hän saisi jaettua metakotityötaakkaansa miehensä kanssa.

Useat naiset myöntävät, että metakotitöiden siirtäminen miehen vastuulle olisi vaikeaa, koska he epäilevät, ettei mies hoitaisi töitä yhtä hyvin kuin he itse. ”Sitä helposti ehkä ottaakin semmoisen kontrolloivan roolin siihen työhön”, eräs heistä pohtii. Yksi nainen sanoo, että hänen mielestään metakotityötaakasta ei pidä valittaa, ellei sitä ole valmis jakamaan. Jos työt haluaa tehdyksi tietyllä tavalla eikä toisen jälki kelpaa, niitä päätyy helposti tekemään yksin. ”Ehkä mä olen itse luonut itselleni tällaisen kuopan tähän näin, mistä mä sitten pesen ne pyykki ja siivoan kaiken sotkun”, eräs nainen miettii

pariskunnan standardierojen vaikutusta siihen, että metakotityö jää hänen vastuulleen. Osa metakotitöistä on näiden naisten mielestä sellaisia, jotka hoituisivat miehen tavalla hyvin ja että naiset voisivat laskea standardejaan näiden asioiden suhteen. Osittain vaikuttaa kuitenkin olevan kyse metakotitöistä, joita mies ei osaa tai olisi halukas opettelemaan niin, etteivät he tekisi perheen elämää haittaavia virheitä. Aineistoni naiset pelkäävät, että jos he eivät tekisi joitain metakotitöitä itse, perheellä esimerkiksi kuluisi paljon enemmän rahaa hankintoihin, lomamatkalle ei päästäisi, koska mies ei varaisi sitä tarpeeksi ajoissa, lapsilla ei olisi päällä säänmukaisia vaatteita, lapsen lääkkeet saattaisivat loppua kesken tai huonekalut ja tekstiilit kuluisivat huonokuntoisiksi nopeammin liian harvojen puhdistusvälien vuoksi.

Kaikki ne aineistoni miehet, jotka eivät tee läheskään yhtä paljon metakotitöitä kuin puolisonsa, kertovat osasyiksi vähäiseen metakotityön määräänsä sen, että he pitävät monia metakotitöitä tarpeettomina ja turhana työnä. Useat miehet sanovat, että kotitöitä ei tarvitsisi ennakoida niin paljon kuin nainen tekee, ja että niiden suunnittelu myöhemminkin riittäisi. Muutama epäilee, että naisella on kontrollin kaipuuta. Osa naisista myöntää ottavansa kontrolloivan roolin metakotitöihin, mutta toiset taas tähdentävät, etteivät haluaisi joutua kontrolloimaan niitä yksin, mutta jonkun on pakko. Eräs mies on sitä mieltä, ettei asioita ylipäätään voi kontrolloida kovin paljoa, joten miksi yrittää. Miehet mainitsevat turhana työnä osaksi metakotitöitä, jotka eivät ole välttämättömiä – esimerkiksi lasten seuraavan päivän vaatteiden valitseminen jo edellisiltana tai jouluverhojen vaihtaminen – ja joita heidän puolisonsakaan eivät pidä pakollisina mutta kylläkin tarpeellisina. Toisaalta monet miehet pitävät turhana työnä myös monia metakotitöitä, jotka ovat heidän puolisonsensa mielestä tuiki tarpeellisia ja joiden laiminlyönti voisi johtaa esimerkiksi edeltävässä kappaleessa mainitsemiini seurauksiin.

Luvun lopuksi käsittelen metakotityönjakoa oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden näkökulmista. Mielenkiintoinen havainto on, että epätasainenkin metakotityönjako voidaan kokea tasa-arvoiseksi, vaikka se samaan aikaan tuntuisi epäreilulta.

6.5 Tasa-arvoista vai epäoikeudenmukaista – joskus tuntuu molemmilta

Kaikki haastateltavani kokevat parisuhteensa tasa-arvoiseksi. Kotityönjaon kokee tasa-arvoiseksi lähes puolet pareista; näistä yhdellä sekä meta- että muut kotityöt jakautuvat tasaisesti, toisella kokonaisvastuu on naisella, joka myös organisoii kotitöitä enemmän, mutta työnjako muuten tasainen, ja kolmannella nainen tekee enemmän metakotitöitä mutta mies osallistuu konkreettisiin kotitöihin paljon ja hahmottaa myös kokonaiskuvaa hyvin. Yksi pariskunnista kuvaa suhdettaan tasa-arvoiseen työnjakoon näin:

N: ”Me ei tietoisesti millään lailla pyritä siihen [tasa-arvoon] koko ajan, vaan se on enempi ehkä se, että molemmat haluaa tukea toinen toistaan sillä tekemisellä. Et ei ole mitään sellaista, et olisi pakko tehdä tasa-arvoisesti, vaan molemmat haluaa osallistua ja auttaa, ottaa vastuuta.”

M: ”Kyllä. Et ei se mun tekeminen ole sitä, että vaimoni nalkuttaa ja minä teen, vaan teen kyllä mielellään vapaaehtoisesti sitä.”

Myös pariskunta, jossa nainen tekee paljon miestä enemmän metakotitöitä eikä mies haluakaan lisätä metakotityöpanostaan, koska kokee sen riittävänä ja monet naisen standardeista liiallisina, kertoo pyrkivänsä puolin ja toisin tasa-arvoiseen työnjakoon. Vaikka heillä ei vallitse tasajako, jako tuntuu heistä kuitenkin aika pitkälti tasa-arvoiselta ja vähintäänkin käytäntöön sopivalta.

Tämä mielipide tuntuu etenkin naisen taholta yllättävältä sen jälkeen, kun hän on aiemmin haastattelussa kertonut tekevänsä merkittävästi miestä enemmän metakotityötä ja pitävänsä sitä raskaana ja välillä hyvin epäoikeudenmukaisena järjestelynä. Useat muutkin naiset pitävät epäoikeudenmukaisena sitä, että joutuvat tekemään miestä enemmän metakotitöitä. Heidän puolisoistaan vain yksi mieltii, että hänen pitäisi tehdä enemmän metakotitöitä. Monet miehet taas pitää naisen vaatimustasoa liian kovana eivätkä tahtoisi tehdä enempää metakotitöitä. Useat miehet taas pitävät metakotitöissä epäoikeudenmukaisina sitä, että ne pitäisi tehdä puolison standardien mukaan. Aineistoni perheissä kotitöitä tehdään enimmäkseen tiukempistandardisen puolison maun mukaan, joskin usein tehdään kompromisseja eikä yllätä standardeihin, vaikka haluttaisiin.

Metakotityönjaosta saatetaan tuntea epäoikeudenmukaisuutta mutta sanoa hetkeä myöhemmin haastattelussa, että työnjako on tasa-arvoinen. Muutaman naisen mielestä osa epäoikeudenmukaisuuden tunteesta johtuu siitä, että omastakin mielestään huolehtii

liikaa ja väsy siksi. Tällöin he erottavat oman epäoikeudenmukaisuuden tunteensa siitä, että ”oikeasti”, jos he laskisivat standardejaan, työnjako ei ole niin epäreilu. Selväksi tulee kuitenkin, että yleensä pelkkä naisen standardien laskeminen ei silti tekisi työnjaosta lähellekään tasaista. Työnjako voi myös tuntua epäoikeudenmukaiselta mutta olla silti molempien mielestä toimiva tai tarkoituksenmukainen. Osa niistäkin pareista, jotka eivät jaa metakotitöitä tasan, sanoo, ettei asian suhteen ole jouduttu ”törmäyskurssille”. Mielestäni vaikuttaa siltä, että naiset sietävät metakotitöiden epätasaista jakoa ”pienempänä pahana”, jos arki on sen ansiosta toimivaa.

Puolisoaan vähemmän metakotitöitä tekevät miehet ovat tilanteeseen tyytyväisiä, vaikka nainen kokisi tilanteen epämieluisaksi. Vain yksi aineistoni miehistä, jotka eivät vielä tee läheskään yhtä paljon metakotitöitä kuin puolisonsa, sanoo, että tahtoisi tehdä niitä enemmän. Toinen taas kompensoi osallistumattomuuttaan metakotitöihin tekemällä vaimoaan enemmän konkreettisia kotitöitä, mikä sopii myös vaimolle, joka haluaakin tehdä metakotityöt itse. Kolmas perustelee osallistumattomuuttaan ansiotöidensä määrällä, mutta tämä jako ei miellytä vaimoa, joka ei pidä ansiotyöhön keskittymistä yhtä keskeisenä prioriteettina kuin kodin hoitamista ja perhettä. Moni mies epäilee, että vaikka he koettaisivat ottaa vastuuta metakotitöistä, työn jälki ei kelpaisi puolisolalle. Metakotityöpanoksensa lisäämistä pohtiva mies sanookin, että jos hän ottaisi lisää metakotityövastuuta, hänen pitäisi luoda standardit, jotka sopivat myös puolisolalle.

Seuraavaksi analysoin haastateltavieni tapoja sopia metakotitöistä. Suurimman osan mielestä metakotitöistä voi sopia – ainakin osittain. Osa taas pitää sopimista mahdollisena mutta tarpeettomana. Jäsennän metakotitöistä sopimista eksplisiittisen ja implisiittisen sopimisen käsitteiden kautta ja väitän, että metakotitöistä sovitaan enimmäkseen implisiittisesti.

7 Metakotitöistä sopiminen

7.1 Pystyykö metakotitöistä sopimaan?

Haastateltavani ovat montaa eri mieltä siitä, pystyykö metakotitöiden tekemisestä ja jakamisesta sopimaan ja neuvottelemaan. Mielipiteet vaihtelevat sopimisen mahdollisuudesta sen mahdottomuuteen.

Yksi haastateltava on selkeästi sitä mieltä, että metakotitöistä ei pysty sopimaan. Hän perustelee kantansa näin:

En usko, että siitä pystyy, kun se on pääasiassa sellaista, että tehdään ajatuksen tasolla. Millä sä voit sopia, mitä ihmiset ajattelee? Mun on vaikea nähdä sitä niin, että me voitaisiin jakaa se jotenkin toisiin ilman, että se jakamisprosessi ja siitä päätöksestä kiinnipitäminen stressaisi sitä toista osapuolta tai molempia ihan yhtä lailla. Mä en yhtään näe, että tällaista pystyisi päättämään kauhean pysyvällä tavalla.

Miehen puolison mielestä metakotitöistä pystyisi sopimaan, ja hän on yrittänytkin sitä aika ajoin. Koska miehen mielestä metakotitöistä taas ei pysty sopimaan, neuvottelut ovat kariutuneet erimielisyyksiin. Nainen kokisi sopimisen työtaakkaansa helpottavana tekijänä, miehen mukaan se taas lisäisi kotityötaakkaa.

N: ”Kyllä mä olen yrittänyt tavallaan tehdä sitä jakoa.”

M: ”Sä yrität sitä joskus. Nimenomaan näitä, että pitäisi laittaa jotain, että nämä asiat suoritetaan niin ja niin usein ja näistä vastaa tämä henkilö, ja mun mielestä se on vastenmielinen ajatus ja tuomittu epäonnistumaan. Mun mielestä pitää olla niin paljon joustoa noissa noin. Niitä on joskus yritetty...”

N: ”Ne ehkä epäonnistuu, kun sä et sitoudu.”

M: ”Meinasin just sanoa, kaatuuko ne siihen, että mun mielestä se on mahdoton ajatus vai siihen, että mä oon oikeassa...”

N: Me ei olla päästy tässä neuvottelussa läpi tai loppuun siitä, että miten se tehtäisiin, koska meillä on näkemuseroja siitä, että mieheni ei oikein haluaisi sitoutua sellaiseen ja sitten taas mua helpottaisi se, koska sitten mä koen, että mä kuitenkin koko ajan mietin sitä, että mitä pitää tehdä.”

Mies siis pohtii, ettei siitä, mitä ihmiset ajattelevat, voi sopia. Mielestäni hänen puheestaan kuultaa kuitenkin läpi, että metakotitöistä sopiminen ei ole sinänsä täysin mahdotonta vaikkakin hänen mielestään vastenmielistä, stressaavaa ja vaikeaa. Hänellä on omakohtaista kokemusta siitä, miten puoliso on yrittänyt sopia metakotitöistä.

Vaikka miehen mielestä kokeilut ovat kariutuneet, koska ovat tuomittuja epäonnistumaan, naisen mielestä epäonnistumisen syy on pikemminkin miehen haluttomuus sitoutua kokeiluihin. Mietin, mitä tapahtuisi, jos mies sitoutuisi jonkinlaiseen sopimukseen; muuttaisiko hän mielipidettään siihen suuntaan, että vaikka

sopiminen vähentäisi hänen kaipaamaansa joustoa, se olisi sentään teoriassa mahdollista?

Eräs toinen mies sanoo, että hänen mielestään metakotityöt jakautuvat niin tasaisesti kuin niitä pystyy jakamaan. Hänen vaimonsa tekee paljon enemmän metakotitöitä ja pitää sitä epäoikeudenmukaisena. Miehen mielestä on oikein ja tarkoituksenmukaista, että nainen tekee enemmän metakotitöitä, koska tämän standardit ovat paljon korkeammat. Nainenkin myöntääkin, että voisi vähän ”höllätä”, ja tulos olisi siltikin ihan hyvä. Tosin mies vaikuttaa niputtavan lapsen lääkehankintojen ennakoinnin ja koristyyntyjen asennosta päättämisen yhtä lailla asioiksi, joista nainen huolehtii liikaa.

Mielestäni huomionarvoista on, että näissä pariskunnissa naiset tekevät paljon enemmän metakotitöitä ja heidän standardinsa ovat korkeammat. Miehet pitävät suurta osaa vaimojensa metakotityöpanoksesta ja standardeista turhana työnä; heidän mielestään vähemmälläkin pärjättäisiin. Ensimmäisen esimerkkiparin naisen mielestä esimerkiksi lankojen käsissä pitäminen kotitöiden suhteen ”ei ole sulla yhtään hanskassa, ihan oikeasti”. Voi toki olla, että näiden kahden miehen puoliset tekevät ylimääräistä metakotityötä ja että vähemmälläkin pärjättäisiin. Saan kuitenkin haastatteluista sellaisen kuvan, että valtaosa näiden naisten tekemästä metakotityöstä on tarpeellista ja että heidän miestensä tavalla tehtyinä kotityöt eivät sujuisi lainkaan yhtä sujuvasti. Yllä olevat sitaatit ovat peräisin miehiltä, jotka tekevät hyvin vähän metakotitöitä. Voiko kyse olla siitä, että he sanovat metakotitöistä sopimisen olevan mahdotonta tai tarpeetonta, jottei heidän tarvitsisi myöntää, etteivät he tee niitä tarpeeksi?

Valtaosa haastateltavistani pitää metakotitöistä sopimista mahdollisena. Yksi pariskunta sanoittaa tämän mielestäni hyvin jäsennellysti:

Sopiminen onnistuu mutta edellyttää ensin metatyön tunnistamista. Keskustelun avulla toinenkin osapuoli saadaan tietoiseksi tietyn metatyöosa-alueen olemassaolosta. Kun molemmat ovat tietoisia metakotityökuormasta, voi toinen jakaa kuormaa. Eli työnjaosta sopiminen ei ole niin suoraviivaista kuin ”tavanomaisen” kotityön kohdalla.

Metakotitöistä sopiminen siis onnistuu, mutta se edellyttää, että näkymätön työ tuodaan ensin esille keskustelun kautta. Tämä edeltävä työvaihe tekee metakotitöistä sopimisesta monimutkaisempaa kuin konkreettisista kotitöistä sopiminen. Kuten luvussa 5.2 kävi ilmi, eräs toinen pariskunta on keskustellut paljon erilaisista standardeistaan

ymmärtääkseen toistensa toimintatapoja paremmin. He ovat näin tuoneet metakotityötä näkyväksi ja pureutuneet sen laadunvalvontaosioon yhdessä. Tästä olisi ensin mainitun pariskunnan mukaan mahdollista halutessaan edetä tietoiseen sopimiseen, mitä toinen pari ei tosin ole tehnyt.

Saan aineistostani sellaisen kuvan, että laadunvalvonta on metakotityön osuus, josta olisi periaatteessa hyvin helppoa sopia. Kyse on siitä, miten kukin kotityö pitäisi tehdä. Omia standardejaan olisi sinänsä yksinkertaista muuttaa joko tiukemmiksi tai löysemmiksi. Käytännössä laadunvalvonnasta sopiminen on hankalaa, koska haastateltavani ovat haluttomia luopumaan hyvinä pitämistään standardeista, koska ovat mielestään oikeassa.

Suurin osa haastateltavistani on sitä mieltä, että metakotityön jakautumisesta voi sopia osa-alueittain, työtä kokonaisuuksiin jakaen. On esimerkiksi mahdollista sopia, että nainen hoitaa kaikki lasten yhteen harrastukseen liittyvät ja mies toiseen harrastukseen liittyvät asiat tai että nainen on kokonaisvastuussa pyykkihuollosta ja mies kaikesta autoon liittyvästä.

Tyypillistä on, että metakotitöistä sopiminen nähdään mahdollisena mutta silti siitä ei omalla kohdalla sovita. Pariskunta, joka korostaa läpi haastattelun, että metakotitöitä tehdään tilanteen ja tarpeen mukaan, kertoo, että metakotitöistä pystyisi kyllä sopimaan, mutta heillä ei ole siihen tarvetta, koska asiat kulkevat omalla painollaan tai sen mukaan, kumpi ehtii. Eräs nainen taas on sitä mieltä, että metakotitöistä sinänsä voisi sopia, mutta hänen mielestään se ei toimisi hänen oman perheensä kohdalla. Omassa elämässään hän ei usko sopimisen mahdollisuuteen, koska kokee olevansa ainoa, joka tajuaa, mitä pitäisi tehdä. Hän epäilee, että vaikka metakotityönjaosta sovittaisiinkin, hän kulkisi miehensä perässä ja arvioisi tämän työn jälkeä. Siksi hän kokee helpommaksi hoitaa metakotityönteon itse. Toinen nainen taas kokee, että koska metakotityöt ovat niin paljon hänen vastuullaan tai sitten kotitöitä hoidetaan tarpeen vaatiessa, niistä sopiminen tuskin olisi mielekästä.

Muutama pariskunta pohtii, että metakotitöistä pitäisi sopia enemmänkin. Useat naiset sanovat, että jakaisivat metakotityötaakkaansa mielellään. Heidän mielestään sopiminen helpottaisi ja auttaisi metakotityönteossa. Osa miehistä taas mieltii, että voisivat ottaa

enemmän vastuuta metakotitöistä. Muutamat haastateltavat taas miettivät, että joihinkin kotitöihin, kuten lasten osallistamiseen kotitöihin, voisi lisätä enemmän metakotityötä, jotta ne sujuisivat paremmin. Yhdeksi sopimisen välineeksi ehdotetaan perheen yhteistä viikkopalaveria. Eräs pariskunta pohtii, että tietyissä elämän solmukohdissa tilannetta olisi voinut käyttää enemmänkin hyväkseen metakotitöistä sopimiseen. He kertovat, että kun perheen isä muutti väliaikaisesti toiselle paikkakunnalle töihin, kotityönjaon vastuualueista sovittiin tarkasti, mutta kun hän palasi, yhtä tarkkaa neuvottelua ei käyty. Jälkikäteen he ovat huomanneet, että toinen neuvottelu olisi kannattanut.

Aineistoni perusteella metakotitöistä voi sopia ja neuvotella osittain, ainakin suunnittelun, organisoinnin ja laadunvalvonnan osalta. Eri asia on, sovitaanko niistä siltikään, vai pidetäänkö sopimista liian vaivalloisena tai omaan arkeen sopimattomana. Kokonaisvastuunkanto – paitsi silloin, kun on kyse johonkin pienempään kotitöiden kokonaisuuteen liittyvästä kokonaisvastuusta – näyttäisi kuitenkin jäävän sopimisen ulkopuolelle; ainakaan kukaan haastateltava ei kerro kokonaisvastuunkannosta sopimisesta. Kokonaisvastuunkanto on aineistoni perusteella metakotityön osa-alueista laajin ja monipuolisin. Kokonaisvastuunkanto vaikuttaa aineistoni perusteella tavallaan vielä näkymättömämmältä kuin muut metakotityöt. Sen hallitseminen on pitkällisen harjoittelun ja työnteon tulosta. Monet haastateltavistani eivät osaa selittää, miten on päädytty tilanteeseen, jossa nainen kantaa kokonaisvastuuta ja mies ei välttämättä edes tiedä, mitä kaikkea siihen kuuluu. Vaikka muunlaisia metakotitöitä pyrittäisiin jakamaan, kokonaisvastuun siirtäminen on hankalaa. Nainen voi kertoa miehelleen, mitä kaikkea kokonaisvastuunkantoon kuuluu, ja ottaa hänet mukaan keskusteluihin ja päätöksentekoon. Jos hän silti on se, joka on aloitteellinen, ennakoi ja ottaa muita mukaan kotitöihin, kokonaisvastuu ei siirry minnekään.

Kun metakotitöistä sovitaan ja neuvotellaan, haastateltavani kertovat sopivansa ainakin siitä, mitä pitäisi tehdä ja kuka tekee mitäkin sekä milloin ja miten tietty työ pitäisi tehdä. Samoin neuvotellaan siitä, onko työ tärkeä tai tarpeellinen. Seuraavaksi erittelen metakotitöistä sopimista eksplisiittisen ja implisiittisen sopimisen käsitteiden avulla. Väitän, että suurin osa metakotitöistä sopimisesta on sopimista vain tieteellisen käsitteen tasolla, sillä implisiittinen sopiminen ei vastaa käsitystä tietoisesta sopimisesta sen arkikielisisessä merkityksessä.

7.2 Vain vähän eksplisiittistä sopimista

Kaikkien aineistoni pariskuntien kesken metakotitöistä sovitaan ainakin jakamalla osa niistä selkeiksi kokonaisuuksiksi. Muutamia esimerkkejä niistä olen esitellyt jo aiemmissa luvuissa. On mahdollista päättää, että nainen esimerkiksi hoitaa viestimisen koulun kanssa ja mies vie lapset aina tarvittaessa lääkäriin. Tällöin johonkin konkreettiseen työtehtävään liittyvät metatyöt ovat selkeästi jommankumman puolison vastuulla. On myös mahdollista sopia, että jokin kotityö ulkoistetaan, ja esimerkiksi palkata siivooja.

Muutama pariskunta kertoo, että metakotitöistä on sovittu etenkin suurten muutosten kynnyksellä. Elämän solmukohdat voivat siis jaksottaa metakotitöistä sopimista. Kolme pariskuntaa mainitsee lasten saamisen tällaisena solmukohtana. Lapsi nimittäin tuo mukanaan paljon uusia kotitöitä ja niiden opettelua.

N: Kyllähän lapsiin liittyvissä asioissa pakko on jutella ja pakko on yrittää, että on joku linja.

M: Ei kai niistä mikään pakko ole, mutta me nyt jutellaan.

N: Niin mutta siis silleen, että heti tapahtuu kaikkea ihmeellistä, että meitä viedään eri suuntiin ja toisiamme vastaan jopa, jos me ei olla ehditty etukäteen sopia, et mikä on meidän linja tähän ja tähän asiaan. Et sellaista keskustelua tosi tärkeä käydä.

Eräs mies puhuu mielestäni jopa hieman paheksuvaan sävyyn vaimonsa yrityksestä jakaa lastenhoitoon liittyvää vastuuta. Vaikuttaa siltä, että hänen mielestään vaimo meni liian pitkälle. Hän kuvailee tilannetta näin:

Kun lapsia tuli, niin kyllä mun mielestä silloin sulla [naisella] oli hyvin vahvasti se, että hommat jaetaan mahdollisimman tasan. Silloin sulla oli jotenkin aina, että laskettiin päiviä, että tänään mä oon tehnyt sitä, sä et ole tehnyt tänään sitä.

Eräässä perheessä metakotitöistä ei keskusteltu naisen jäädessä perhevapaalle, mutta miehen jäädessä kotiin hänen jälkeensä kotityönjaosta keskusteltiin näin:

Siinä vaiheessa musta tuntuu, että kyllä me silloin ihan keskusteltiin niistä, että miten tavallaan se roolitus menee. Ehkä se oli kuitenkin myös semmoinen, että silloin avasi ehkä ensimmäistä kertaa itselleenkin silmät, että mitä kaikkea se työ on, mitä tehdään. Ehkä sitä metatyötäkin sieltä, mitä kaikkea se vaatii kotona ollessakin. Tajusi itse, kun meni töihin, että ai nyt se tekee, hoitaa sen ja sen ja sen, niin ehkä silloin.

Mielestäni on kiinnostavaa, että vasta miehen perhevapaa sai pariskunnan havahtumaan kotitöiden sukupuolirooleihin ja siihen, mitä kaikkea kotitöihin kuuluu. Metakotityö tuli näkyväksi vasta silloin, kun työnjako muuttui merkittävästi. Vaikka naisen jääminen perhevapaalle oli elämänmuutos myös, se ei ilmeisesti muuttanut metakotityönjakoa samalla tavalla, koska nainen teki metakotitöitä paljon myös ennestään. Samainen mies muutti myöhemmin muutamaksi vuodeksi töihin toiseen kaupunkiin, jolloin pariskunta keskusteli, mitä kotitöitä voisi hoitaa etänä ja millä taas ei ole järkeä vaivata kaukana asuvaa puolisoa. Mies otti hoitaakseen metakotitöitä, joita naisen olisi hankalampi tehdä kotona, jossa työt keskeytyivät lasten vuoksi jatkuvasti: ”Silloin tuli tehtyä tietoisia työnjakoja.” Palattuaan pääkaupunkiseudulle mies alkoi työskennellä osittain kotoa käsin. Paluun myötä metakotitöistä ja uuden työtilanteen vaikutuksesta niihin keskusteltiin taas jonkin verran, muttei niin paljoa kuin lähtiessä. Aineistoni muut pariskunnat eivät mainitse yhtä monia sopimisen solmukohtia, vaan tämä pariskunta näyttää poikkeuksena.

Kukaan pariskunnista ei muista yhteen muutettuaan käyneensä keskustelua siitä, miten heidän yhteisessä kodissaan tehtäisiin kotitöitä. Yksi pariskunta kuitenkin mainitsee muuttamisen metakotitöistä sopimisen tilaisuutena. Silloin mietitään, miten tässä kodissa tehdään kotitöitä. Muutto vaikuttaa kotityörutiineihin, ja ne saattavat hakea paikkaansa pitkäänkin muuton jälkeen. Jatkuvaa sopimista puolestaan aiheuttaa lasten kasvaminen. Lastenhoito muuttuu pikku hiljaa huoltamisesta esimerkiksi harrastuksista ja koulunkäynnistä huolehtimiseen. Esimerkiksi kouluvuoden alkaessa saatetaan miettiä, tehdäänkö jokin asia eri tavalla tänä vuonna. Kasvaessaan lapset alkavat myös itse osallistua kotitöihin.

7.3 Implisiittinen sopiminen ja ajautuminen

Vaikka haastateltavani kokevat, että metakotitöistä ja niiden jakamisesta ei ole sovittu, jonkinlaista sopimista on kuitenkin täytynyt tapahtua, jotta kotitöiden tekeminen on ylipäättään mahdollista. Haastateltavat puhuvat paljon *ajautumisesta* metakotitöiden tekemisen ja jakautumisen taustalla. Esitän, että keskeisiä metakotitöistä neuvottelemisen muotoja ovat *implisiittinen sopiminen* sekä *hiljaiset sopimukset*.

Useat haastateltavistani kertovat, että kotitöiden tekemisestä ja jakamisesta on neuvoteltu hyvin vähän. Yleistä oli, että aihetta ei ollut koskaan aiemmin ajateltu läheskään yhtä tarkasti kuin haastattelun aikana.

Kaikki aineistoni pariskunnat neuvottelevat metakotitöistä ainakin jollain tasolla. Pienimuotoista, tilapäistä ja refleктоimatonta sopimista metakotitöistä tapahtuu arjessa koko ajan. Pariskunnat pitävät jatkuvasti yllä keskustelua tulevista aikatauluista ja tapahtumista sekä siitä, kuka tekee mitäkin: miten lasten kuljetukset harrastuksiin järjestetään seuraavalla viikolla, milloin pitäisi siivota, millaisia poikkeusjärjestelyjä toisen puolison tuleva työmatka aiheuttaa, mitä seuraavalla viikolla syötäisiin tai miten keittiöremontin eteen pitäisi tehdä. Keskusteluja käydään tarpeen vaatiessa. Joistain asioista sovitaan silloin tällöin: esimerkiksi mietitään, koska ikkunat pitäisi pestä. Eräs pariskunta kuvaa jatkuvaa pienimuotoista sopimistaan näin:

N: ”Kyllä me myös tiiminä mun mielestä toimitaan, että nämä asiat järjestyy, et kuka menee, minne menee, kuka hakee, mistä hakee ja mitä sitten tehdään. Se suunnittelu, vaikka se olisi mun vastuulla, et nyt suunnitellaan, et miten tää pyörii, niin kyllä se silleen jakautuu.”

M: ”Kyllä me aika paljon loppujen lopuksi näistä niinku kuitenkin puhutaan sitten tässä koko ajan matkan varrella. Päivittäin. Sovitaan asioita ja muuta, että se toimii aika mutkattomasti sitten.”

Aloite tällaiseen sopimiseen voi tulla usein naiselta, mutta pariskunnat korostavat, että tämä on yksi metakotityön osa-alueista, johon molemmat osallistuvat aktiivisesti – myös niissä pariskunnissa, joilla metakotityönjako muuten on epätasaista.

Kaikissa asioissa neuvotteluja ei käydä tai ne eivät onnistu. Osa naisista on ottanut kontrolloivan roolin työhön joko omasta halustaan tai siksi, ettei mies ota vastuuta. Moni pari kertoo, että nainen on opettanut miehelle standardeja tai mies on pitänyt helpompana vaihtoehtona hyväksyä naisen standardit kuin väitellä työn laadusta. Monille naisille on hankalaa antaa miehilleen tilaa tehdä kotitöitä omalla tavallaan. Aineistoni perheessä, jossa nainen tekee enemmän metakotitöitä ja mies vaimoan enemmän konkreettisia kotitöitä, neuvottelujen sijaan nainen usein kertoo miehelle, mitä pitää tehdä. Suurin osa haastateltavistani on ajautunut tekemään kotitöitä ilman neuvotteluja. Pari, jossa mies on vahvasti sitä mieltä, että metakotitöistä ei oikeastaan voi sopia, on kuitenkin ajautunut implisiittiseen sopimiseen, koska naisen ehdottamat neuvottelut metakotitöistä ovat epäonnistuneet. Nainen kokee antaneensa periksi:

Olen monesta asiasta ikään kuin tietyllä tavalla vain sitten, tyydyn kohtalooni, että mä nyt ”luonnostaan” teen näitä juttuja. Mutta ei me olla suoraan sovittu mitään [kotitöistä]. Mä yritän.

He ovat riidelleet kotitöistä mutta alkaneet myöhemmin miettiä, ovatko kotityöt riitelyn arvoinen asia. Konfliktin välttäminen onkin tyypillistä implisiittiselle sopimiselle.

Tuloksena on tila, jossa molemmat ovat antaneet jonkin verran periksi. Molemmat ovat työnjakoon jokseenkin tyytymättömiä, mutta metakotitöitä ei tehdä myöskään pelkästään toisen halun mukaan.

Metakotityöntekoon muodostuu myös sopimatta rutiineja, joiden alkuperää voi olla hankalaa erottaa, koska ne muodostuvat hiljalleen. ”Kumpikin tietää, mikä homman nimi on, niin ei tarvitse. Ei siinä ole mitään ihmeellistä”, eräs pari summaa. He pohtivat myös, että rutiineihin on päädytty ”jollakin lailla yhdessä sanattomasti tai sanallisesti sopien” keskustelun kautta. Joskus rutiinin taustalla on jotain muuta kuin ensin luulisi. Eräässä perheessä mies ei laita ruokaa ja epäilee syyksi, etteivät muut pidä hänen tekemistään ruuista. Nainen taas ei alun perin ollut innokas tekemään ruokaa. Myöhemmin käy ilmi, että sille, miksi nainen on nykyään vastuussa ruuanlaitosta, ei ole ainakaan naisen mielestä selkeää syytä:

M: ”Et sekin on jotenkin, mä en tiedä, minkä takia se alun alkaen... Mä tein ruokaa, mutta jotenkin se kääntyi.”

N: ”En tiedä, miksi olen ruvennut kokkaamaan, ei mitään hajua. Ei se nyt ole oikeasti ollut se sun ruoka. Mä en tiedä, mikä se on ollut.”

Haastateltavien puheessa metakotityöt vaikuttavat usein jakautuvan ikään kuin itsestään, asiaa juuri miettimättä. Monien parien kesken osasta töistä on sovittu, useimmista ei. He eivät useinkaan osaa selittää, miten työnjakoon on päädytty. ”Ehkä ne on sitten sellaisia itsestänselvyyksiä, en halua tehdä niistä mitään sellaista isoa juttua”, eräs haastateltava pohtii. Useat haastateltavat sanoittavat metakotityön jakautumista hyvin samalla tavalla. ”Jotenkin ne on vaan sitten tolleen jakautunut”, yksi miettii. ”Jollain tavalla ollaan ajautettu tai omaksuttu tai mitä ikinä”, toinen pohtii. Kolmas selittää, että jokin metakotityö ”jotenkin jää mulle”. Luvussa kahdeksan avaan, miten tässä ”jollain tavalla” jakautumisessa on kyse habituksesta.

Jos yhteisymmärrykseen – tai ainakin jokseenkin toimivaan ratkaisuun – on päädytty keskustelematta tai spontaanisti, kyse on hiljaisesta sopimuksesta. Osa haastateltavista korostaa, että kumpikin kykenisi kaikkiin töihin, mutta työnjako roolittuu käytännössä

niin, että kumpikin tekee aina tietyt työt. Kysyin haastatteluissa, onko kotitöiden teosta keskusteltu tai sovittu yhteen muuttamisen yhteydessä. Kaikki pariskunnat vastasivat kieltävästi ja korostivat ajautumista. Muutama pariskunta miettii, että neuvottelulle ei ole ollut tarvetta, koska kotitöidenjaosta ei ole syntynyt ristiriitoja. Yhdessä asumisen alkuaikoina on saatettu sopia, miten vessa pitäisi pestä tai tiskit huuhdella. Sopimukseksi on saattanut muotoutua, että jonkin kotityön tekee se, jota sen tekemättömyys alkaa ensin ärsyttää. Ehkä on yritetty ripustaa yhdessä pyykkejä kuivumaan ja todettu, että se on eriävien standardien vuoksi toimimaton järjestely. Kyse on kuitenkin varsin pienistä asioista eikä metakotitöiden suurista linjoista.

Monet haastateltavat kertovat, että metakotitöiden jakaminen on toiminut ilman sopimistakin. Implisiittinen sopiminen johtaa kuitenkin myös tilanteisiin, joissa nainen väsyä ja ärtyy tekemänsä metakotityön määrään. Eräs mies vitsailee, että koska hän ei osaa lukea ajatuksia, puolison pitää muistaa kertoa hänelle, että roskat voisi viedä ulos. Naista harmittaa, ettei mies tajua viedä roskia. Yksi nainen taas kertoo, että on tarpeen ilmoittaa puolisolalle, kun metakotityötaakka käy liian suureksi, jotta työhön saisi apua. Näissä tapauksissa miehet eivät siis tee tai tajua tehdä metakotitöitä. Mielestäni roskien viennin tarpeessa ei ole kyse ajatustenluvusta vaan siitä, että mieskin voisi pitää silmällä, milloin roska-astia alkaa olla täysi tai vaikkapa haista. Jos mies tekisi enemmän metakotitöitä, niitä ei jäisi naiselle niin paljon ja toisaalta mies osaisi ehkä arvella, milloin naisella on liikaa työtä.

Ajautumiselle osataan kuitenkin nimetä periksi antamisen lisäksi muitakin syitä. Arki ja elämä muokkaavat metakotityönjakoa käytännön kannalta sopivaksi. Kuten eräs pariskunta kertoo, käytäntö muokkaa metakotityönjakoa sopimuksia enemmän:

N: Ei varmaan mitään kauheen [isoja keskusteluja ole käyty].

M: Ei, kyllä tämä varmaan aika käytännön mukaan aina muokkautuu.

Metakotityöt varsin tasaisesti jakava ja silti niistä hyvin vähän sopiva pari taas korostaa, että metakotitöiden tekeminen on muovautunut vain omiin tarpeisiin sopivaksi:

Eikä me silleen tietoisesti, me on ehkä luotu oma tapa tehdä asioita. Me tehdään oman perheen takia asiat niin kuin tehdään, ettei oo sellaista mitään muuta tarvetta. Oman näköiseksi ja omaan tarpeeseen sopivaksi rakentanut.

Usein metakotityön tekee se, joka osaa. Samoin jos vain toinen puoliso kokee jonkin metakotityön tarpeelliseksi, se jää usein hänen tehtäväkseen. Joskus kumpikaan ei pidä jotain metakotityötä tarpeellisenä: useassa perheessä ei esimerkiksi ole sovittu tiettyä

siivouspäivää, vaan siivoamaan ryhdytään, kun tarve vaatii. Toisinaan on pakko tehdä jokin metakotityö itse siksi, ettei puoliso tekisi sitä kuitenkaan. Äskeisen sitaatin pari korostaa, että metakotitöitä tehdään tilanteen ja tarpeen mukaan. Muutkin haastateltavat tekevät metakotitöitä osin sen perusteella, kumpi sattuu olemaan kätevämmiin käytettävissä. Toinen puolisoista saattaa hoitaa lemmikin asioita, koska lemmikki on alun perin hänen. Työt voivat jakautua myös sen perusteella, mikä on kunkin mielestä mieluista. Yksi nainen tosin epäilee, että hänen miehensä tekee enemmän molempien mielestä mieluisia metakotitöitä siinä, missä naisen vastuulle jää enemmän epämieluisia tehtäviä. Perheessä, jossa metakotitöistä on sovittu miehen hoitovapaan ja työkuvioiden muutosten myötä, elettiin ennen lapsia ”ajautumisen aikaa”, mutta myöhemmin metakotitöistä on alettu sopia enemmän.

Haastateltavat suhtautuvat eri tavoin siihen, jakautuvatko metakotityöt tai tekeekö jompikumpi niitä enemmän ”luonnostaan” vai ei. Osa heistä tiedostaa, että metakotityötaitot ovat harjoittelun tulosta. Esimerkiksi monet miehet korostavat, että pystyisivät tarpeen vaatiessa opettelemaan uusia metakotitöitä. Monet, sekä naiset että miehet, kuitenkin perustelevat epätasaista metakotityönjakoa sillä, että nainen osaa ja tekee niitä luonnostaan. Moni nainen kyllä korostaa olevansa luonteeltaan esimerkiksi järjestelmällisempi, mutta tarkoitan ”luonnostaan” tekemisellä myös sitä, että luonteenpiirteistä huolimatta moni nainen tekee miestänsä enemmän metakotitöitä – jopa vasten tahtoaan – siksi, että hän hallitsee ne puolisoaan paremmin, mikä näyttäytyy luonnollisena.

Metakotityöt jakautuvat siis osin tiedostetusti mutta suurilta osin tiedostamatta ja perinteisten, sosialisointien kautta opittujen sukupuoliroolien mukaan. Seuraavassa luvussa esitän, että tämän ”luonnostaan” tekemisen taustalta löytyy sukupuolisopimus sekä naisten ja miesten erilainen habitus.

8 Habitus ja sukupuolisopimus metakotityönteon ja -jaon selittäjinä

Tässä luvussa esitän, että naiset tekevät miehiä enemmän metakotitöitä siksi, että se sopii paremmin heidän habitukseensa. Kuvaan myös, miten sukupuolisopimukset jäsentävät metakotitöiden tekemistä ja jakamista.

Aineistoni perheissä molemmat vanhemmat käyvät ansiotyössä, mutta naisen työnä on lisäksi koordinoida kotitöiden tekoa. Haastateltavani sanovat usein, etteivät tiedä tai ole miettineet, miksi jakavat metakotityöt niin kuin jakavat. Moni sanoo, että naiset vaikuttavat osaavat niitä luonnostaan kun taas monen miehen on hankalaa tajuta, mitä kaikkea metakotityötä pitäisi tehdä, tai he eivät pidä moniakaan niistä tarpeellisina. Esitän, että tämä jokin epäselväksi jäävä syy implisiittisen sopimisen taustalla on *habitus*.

Kotitöiden on pitkään ajateltu kuuluvan naisille eikä miehille. Ajatus kotitöiden naistapaisuudesta pohjautuu historiallisille käsityksille siitä, mikä on soveliasta ja asianmukaista tekemistä millekin sukupuolelle. Kotityöt ovat naistapaisia, koska siistin ja hoidetun kodin sekä hyvin hoidettujen lapsien voi nähdä kuvastavan naisen pätevyyttä naisena, äitinä ja vaimona. Kotityöt eivät samalla tavalla tuota miehisyyttä tai määrittele miehen arvoa. Vaikka siis nykypäivänä monikaan nainen ei näkisi kotitöitä naiseutensa mittana, nämä vanhat arvot vaikuttavat lopulta siihen, että nykyäänkin naiset oppivat kotitöiden tekoa enemmän kuin miehet, koska heille opetetaan sitä enemmän pienestä pitäen.

Kotitöiden naistapaisuus ja myös metakotityöosaaminen ovat aikojen saatossa sulautuneet osaksi naisten habitusta. Naisten ajatellaan osaavan (meta)kotitöitä ”kuin luonnostaan”, vaikka oikeasti taustalla on paljon työtä ja harjoittelua, jonka seurauksena heille on kehittynyt kotitöiden suhteen pelisilmää. Sosialisatio- sukupuolirooliteorioiden mukaiset sosialisatian kautta tiedostamatta opitut roolit ja mallit ohjaavat metakotitöiden tekoa.

Kaikki aineistoni miehet osallistuvat paljon konkreettisiin kotitöihin, myös naistapaisiin sellaisiin. Kaksi heistä tekee paljon myös metakotityötä, mutta suurin osa ei. Aineistoni on pieni näyte, jonka tuloksia ei voi yleistää, mutta sen perusteella näyttäisi siltä, että kotitöidenjako on muuttumassa niin, että miehet tekevät enemmän kotitöitä.

Metakotityö näyttäytyy poikkeuksena. Jopa tilanteessa, jossa naiset käyvät ansiotyössä ja miehet pyykkäävät ja siivoavat, kotitöiden suunnittelu, organisointi, laadunvalvonta ja kokonaisvastuunkanto ovat yhä pääosin naisten harteilla. Kokonaisvastuunkanto näyttäytyy metakotityön osa-alueena, joka on tiukimmin sidoksissa naisten habitukseen. Kuten pohdin alaluvussa 7.1, kyse voi olla siitä, että kokonaisvastuunkanto vaikuttaa vielä muita metakotitöitäkin näkymättömämmältä työltä ja vaatii niitä laajempaa osaamista. Metakotityön suhteen sukupuolitavat jatkavat toimintaansa senkin jälkeen, kun olosuhteet ovat muuttuneet. Tällöin kyse on habituksen inertiaista (Adkins 2003, 27).

Naiset tekevät enemmän metakotitöitä, koska he osaavat sen miehiä paremmin. Tilanne muuttuu hitaasti, koska habitus hylkii sitä kyseenalaistavaa tietoa. Kotitöiden tekeminen sopii huomattavasti miesten kuin naisten habitukseen, kun taas naisille on kehittynyt matalampi kynnyksen huomata kotitöiden tarve ja tarttua toimeen. Monien naisten on hankalaa luopua kontrollistaan kotitöiden suhteen. Aineistoni perusteella näyttäisi siltä, että konkreettiset kotityöt alkavat olla osa miestenkin habitusta. Metakotitöidenkään suhteen kyse ei vaikuta olevan siitä, että niiden tekoa pidettäisiin varsinaisesti epäsovittavana miehelle. Miksi miehet sitten eivät tee yhtä lailla metakotitöitä? Vaikuttaisi siltä, että näkymättömät kotityöt on hankalampi omaksua kuin konkreettisia kotitöitä. Aineistoni pohjalta näyttäisi siltä, että miesten standardit metakotitöissä saattavat olla matalampia ja moni metakotityö heistä turhaa eli ei omaksumisen arvoista osittain siksi, ettei heille ole opetettu metakotityöntekoa yhtä paljon kuin naisille. Tällöin se, mikä näyttäytyy sukupuolierona ja erona mieltymyksissä, olisikin pohjimmiltaan osaamiseen perustuva ero. Voisiko olla niin, että miehet pitävät kiinni vapaudestaan olla tekemättä metakotitöitä, koska ovat jo myöntyneet muihin kotitöihin, eivätkä siksi ole huomaavinaan monia metakotitöitä?

Mielenkiintoinen poikkeus ovat aineistoni kaksi paljon metakotitöitä tekevää miestä. Toisen miehen metakotityöosaamisen taustalla vaikuttaa ainakin lasten yhteishuoltajuus entisen puolison kanssa: hänen on ollut pakko tehdä kotonaan kaikki metakotityöt, koska hän ei ole voinut jakaa vastuuta useimmista kotitöistä kenenkään kanssa. Toinen pariskunta kertoo, että heillä molemmat haluavat ottaa vastuuta, osallistua ja auttaa: ”Sä teet kaikkea, ja mä myös odotan, että mies osallistuu kaikkeen, kun mäkin osallistun kaikkeen, on se tasajuttu koko ajan.” Molemmilla pareilla työnjakoa vaikuttavat helpottavan samantyyppiset standardit. Näiden miesten habitukseen metakotityönteko sopii.

Vain toinen miehistä ottaa tosin myös kokonaisvastuuta, kun taas toisen parin kesken metakotitöistä vaikeimmin jaettavalta vaikuttava osuus on naisen vastuulla. Aineistoni miehet voi jakaa Huttusen (2001) luokittelun mukaan avustaviin isiin ja osallistuviin, aktiivisiin ja sitoutuneisiin isiin, jotka kantavat osansa vastuusta. Jälkimmäisiä voi nimittää myös vanhemmuuden jakaviksi hoivaisiksi. Kaksi miestä tekee paljon lapsiin liittyviä metakotitöitä, ja muutama muukin on nimenomaan lastenhoidon suhteen avustavan ja osallistuvan isän välissä, vaikka muiden metakotitöiden suhteen rooli olisi selvästi avustava.

Tulkitsen, että metakotitöiden tekemisestä on muodostunut metakotityön doksa. Työnjako näyttäytyy erheellisesti luonnollisena, eikä sitä useinkaan kyseenalaisteta. Vaikka osa naisista kokee työnjaon epäreiluna ja raskaana ja osaa miehistä taas harmittaa, etteivät he pääse tekemään kotitöitä omalla tavallaan, pareilla ei vaikuta olevan resursseja tai yhteistä halukkuutta muutokseen; monien mielestä metakotitöistä sopiminen olisi sinänsä mahdollista, mutta jokin – siis habitus – hankaloittaa neuvotteluja. Habitusten muuttamisen ollessa vaivalloista moni nainen tyytyy tekemään enemmän metakotitöitä, koska kokee niistä riitelemisen turhaksi tai itse tekemisen helpommaksi kuin neuvottelun.

Vaikka osa vain vähän metakotitöitä tekevästä miehistä tahtois tehdä kotitöitä omien standardiensa mukaan, vain harva heistä kertoo, että tahtois tai voisi ottaa lisää vastuuta metakotitöistä. Muita kokonaisvastuussa oleminen ja suunnittelun ja organisoinnin lisääminen ei houkuttele. Nämä miehet tiedostavat, että metakotityöt eivät jakaudu tasaisesti, mutta eivät ole halukkaita muuttamaan tilannetta. Aineistoani voi tulkita niin, että miehet hyötyvät neutraalina näyttäytyvästä sukupuolisopimuksesta, jonka mukaan metakotityöt ovat ”luonnostaan” naisen työtä.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että vaikka metakotitöistä ei yleensä sovita eksplisiittisesti, niiden tekoa määrittävät silti sopimukset, sukupuolisopimukset. Kotitöiden suhteen sukupuolisopimus on muuttumassa siihen suuntaan, että niiden tekeminen kuuluu myös miehille. Esitän, että metakotitöitä säätelee tiukempi sukupuolisopimus kuin muita kotitöitä. Paitsi, että metakotityöt on ”sovittu” naistapaisiksi töiksi, metakotitöissä vallitsee myös piilevä sukupuolittunut ”avunantosopimus” (Korhonen 2004, 261). Aiemman tutkimuksen (esim. Hochschild 2003, 104–118) mukaan miesten kotityöpanosta pidetään lähinnä auttamisena.

Aineistossani tämä näkyy niin, että miehet tekevät kyllä konkreettisia kotitöitä, mutta suhteessa metakotityöhön se vaikuttaa yhä auttamiselta: pitäähän naisten organisoida, delegoida ja muistutella miehiä näistä töistä.

Metakotitöihin liittyvä sukupuolisopimus on nähtävissä kaikilla kolmella Habermasin (1984) elämismaailman uusintamisprosessien tasolla. Kulttuurinen uusintaminen ilmenee ajattelutapoina esimerkiksi nais- ja miestapaisuudesta; sosiaalinen integraatio kasvatuksena ”naisten ja miesten töihin”, naisen kokonaisvastuussa ja miehen apulaisena olemisena sekä esimerkiksi perhevapaiden jakautumisena niin, että äidit ovat isiä useammin enemmän vastuussa lapsista ja kodinhoidosta, koska käyttävät enemmän perhevapaita; ja sosialisatio esimerkiksi sen sisäistämisenä, mitä kaikkea täytyy tehdä, jotta perheen ruokahuolto toimii.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että monet naiset ovat samaan aikaan sekä tyytymättömiä metakotityönjakoon että kuvailevat työnjakoa tasa-arvoiseksi tai kuitenkin toimivaksi, mitä olen avannut enemmän aluvussa 6.5. Vaikuttaisi siltä, että sukupuolisopimus määrittelee metakotityöntekoa niin vahvasti, että vaikka työnjaossa huomaisi epäkohtia, niitä ei oikein osaa muokata. Epäkohdat näyttäytyvät sopimukseen kuuluvilta, ja osa naisista vähätteleekin omaa väsymistään. Sopimuksen puitteissa naiset näkevät epäoikeudenmukaisen työnjaon kotitöiden sujuvuuden arvoisena.

Sukupuolisopimukset luovat sukupuolijärjestelmän, joka luo kiistämättömien asioiden joukon ja määrittelee, miten asiat ”ovat”. Tällaista järjestelmää vastaan kapinoiminen on hankalaa, mutta sitä yritetään silti.

Kun sekä naiset että miehet koettavat venyttää sukupuolisopimuksen rajoja, syntyy sukupuolikonflikteja. Sukupuolten väliset valtasuhteet näkyvät metakotitöissä niin, että naisella näyttää olevan valtaa kotitöissä, mutta samalla hän uupuu oman valtansa alle; mies taas on tyytyväinen, kun hänen ei tarvitse tehdä juurikaan metakotitöitä. Jos mies ei suostu tasa-arvoisempaan työnjakoon, nainen ei pysty käyttämään metakotitöihin liittyvää pelisilmäänsä omaksi edukseen. Konfliktia aiheuttaa ensinnäkin se, että vaikka miehet ovat avunantosopimukseen muuten tyytyväisiä, he vastustavat usein naisen standardeja. Ristiriitaista on, että vaikka monet miehet sanovat tekevänsä kotitöitä, kunhan nainen vain sitä pyytää, naisen ohjeistus koetaan usein ei-toivottuna sekaantumisena, eikä työtä haluta tehdä naisen standardien mukaan (Wiesmann 2008, 353–354). Miehet siis sanovat, etteivät osaa tai halua tehdä metakotityötä itse vaan

haluavat naisen tekevän sen, mutta naisen metakotityötoimien mukaan toimiminen ei sovikaan heille. Miehet näyttävät pitäytyvän sopimuksessa vain siltä osin kuin se on heille eduksi. Näyttäisi siltä, että miehet hyväksyvät naisten metakotityöstä suunnittelun ja organisoinnin sekä kokonaisvastuunkannon ainakin osittain mutta eivät useinkaan laadunvalvontaa.

Naiset taas venyttävät sopimuksen rajoja ilmaistessaan epäoikeudenmukaisuuden tunnettaan työtaakastaan. Tällöin miesten on miehisestä normistaan käsin helppoa kääntää konflikti naisten omaksi syyksi tai saada se näyttämään siltä, ettei mitään konfliktia ole. Naisen standardit ja vaatimukset metakotitöiden suhteen esitetään kohtuuttomina ja liiallisina. Tällöin on naisten oma syy, jos he väsyvät.

Naisia voidaan välillä syyttää oikeutetusti siitä, etteivät he anna miehilleen tilaa tehdä kotitöitä omalla tavallaan. Usein kyse vaikuttaa kuitenkin olevan siitä, että miehet eivät itse ota vastuuta: tällöin naisen metakotityönteko, kuten organisointi, delegointi ja standardit, näyttäytyvät miehen määräämiseltä, vaikka siitä ei ole kyse. Miehet kritisoivat paitsi mieltymyksiin myös esimerkiksi hygieenisiin ja taloudellisiin syihin perustuvia metakotityökäytäntöjä osin tietämättä, mitä kaikkea metakotityötä johonkin asiaan kuuluu tai ilman, että olisivat itse yrittäneet hoitaa kyseisen työn ja onnistuneet siinä. Tällöin osaamiseron sukupuolistunutta aspektia korostetaan.

Metakotityönjaon tilanne on mielestäni kiinnostavalla tavalla ristiriitainen. Naisilla on siis valtaa määritellä kotitöiden teko: heillä on vastuuta, (malli)valtaa ja oikeus asettaa standardit. Silti kodin työnjako toimii naisia vastaan ja uuvuttaa heitä. Jos valta ei johdakaan haluttuihin vaikutuksiin, päinvastoin, onko se valtaa lainkaan?

9 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut selittää, mitä metakotityö on ja millaisia metakotitöitä on olemassa sekä selvittää, millaisia työnjakoja heteropariskunnilla on metakotityön suhteen, mistä ne johtuvat ja miten ne ovat muodostuneet. Aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esille metakotityön kaltaisia asioita, kuten suunnittelua, kuosittelua, kokonaisvastuuta ja naisten matalampaa kynnystä tehdä kotitöitä. Näissä tutkimuksissa ei kuitenkaan ole selvitetty konkreettisemmin, mitä esimerkiksi kotitöiden suunnittelu tai niistä kokonaisvastuun kantaminen käytännössä on. Selvää sen sijaan on, että aiemmankin tutkimuksen perusteella metakotityömäiset työt ovat pääosin naisten vastuulla.

Aineistoni on pieni näyte, jonka perusteella ei ole mahdollisuutta tehdä yleistyksiä. Tutkielmani on kuitenkin keskustelunavaus aiheeseen, jota on tutkittu aiemmin vain pintapuolisesti. Tutkielmani esittelee ennen nimeämättömän kotitöiden osa-alueen ja erittelee paljon aiempaa tarkemmin, mitä kaikkea näkymätön ja valmisteleva kotityö pitää sisällään. Luon uuden sosiologisen käsitteen metakotityö, jolle voi olla paljon käyttöä tulevissa tutkimuksissa. Pro gradu -tutkielmalle tyypillisen kokoisesta haastatteluaineistostakin on mahdollista löytää paitsi metakotityön sisältöjä myös toistuvia kaavoja siitä, millaisena metakotityö koetaan. Analyysini metakotitöistä sopimisen luonteesta valottaa metakotityönjaon monimutkaisuutta ja sitä, millaisia esteitä ja hankaluuksia tasa-arvoisen metakotityönjaon tiellä on, tiedosti niitä itse tai ei. Pohdin, miten metakotityön sukupuolistuneisuus ja sen jaon perusteet ovat osin erilaisia kuin konkreettisen kotityön, ja mikä siinä on merkittävää.

Koska metakotityö näyttäytyy tutkielmassani vahvasti naisten osaamisalueena, voisi olla mielenkiintoista tutkia, millaista metakotityönteko on esimerkiksi yksin asuvien miesten kotona tai miesparien kesken. Löysin aineistostani myös hyvin kiinnostavan poikkeuksen muihin löytöihini, pariskunnan, jossa mies tekee yhtä paljon metakotitöitä kuin puolisonsa. Sen perusteella esimerkiksi yksinhuoltajaisien ja uusperheiden metakotityöntekoon voisi olla avartavaa perehtyä tarkemmin. Nyky-yhteiskunnassa suuri osa työstä on ajatustyötä, ja työn käsite on muuttunut ylipäätään immateriaalisempaan suuntaan. Tällöin suunnittelutyö ymmärretään työksi eri tavalla

kuin ennen. Muotoilemaani metakotityön käsitettä voisikin tulevissa tutkimuksissa soveltaa myös muuhun kuin kotitöihin liittyvään metatyöhön. Kiinnostavaa voisi olla tutkia esimerkiksi abstraktia ajattelua ja luovuutta vaativaan asiantuntijatyöhön liittyvää näkymätöntä valmistelutyötä.

Tutkielmassani esitin, että metakotityö koostuu ainakin suunnittelusta, organisoinnista, laadunvalvonnasta ja kokonaisvastuunkannosta. Esittelin kustakin konkreettisia esimerkkejä.

Kotitöiden tekeminen vaatii suunnittelua ja organisointia. On olemassa esimerkiksi ruokahuoltoon, lasten vaatteista huolehtimiseen, piha- ja huoltotöihin sekä talousasioihin liittyvää suunnittelua ja organisointia. Jotta kotityöt onnistuisivat, pitää miettiä, mitä pitäisi tehdä, kuka tekee mitäkin sekä milloin ja miten jokin asia tehdään. Suunnitteluun ja organisointiin kuuluu delegoimista, kilpailutusta ja tiedonhakua. Se on kotitöiden tarpeen kartoitusta ja valmistelua sekä päätöksentekoa.

Tiettyihin kotitöihin liittyvän metakotityön lisäksi suunnittelua ja organisointia on kotitöiden sujuvoittaminen ja aikatauluttaminen sekä niistä kommunikointi. Suunnittelulla ja organisoinnilla pyritään sujuvoittamaan kotitöiden tekoa. Kotityöt vaativat paljon aikatauluttamista. Pitää suunnitella, milloin mikäkin asia tehdään, missä järjestyksessä jotkin työt olisi hyvä hoitaa, mikä on kiireellistä ja mikä ei, mitkä asiat menevät ehkä päällekkäin ja miten siitä aiheutuva ongelma ratkaistaan. Kotitöiden organisointiin liittyy paljon kommunikointia. Puolisot keskustelevat ja sopivat kotitöistä kasvokkain, puhelimitse tai viestien välityksellä. Kommunikointia tapahtuu jatkuvasti arjessa, mutta välillä kotitöistä käydään myös suurempia keskusteluja. Töiden delegoiminen ja niistä tiedottaminen sekä muistuttelu ovat osa organisointia. Kommunikointia kotitöistä tapahtuu myös lasten, entisten puolisoiden, siivousyrityksen tai vaikka lapsen opettajan kanssa. Varausten ja kyselyiden tekeminen on niin ikään kommunikointia.

Laadunvalvontaan kuuluu omien standardien tunnistaminen, kodin standardien luominen sekä niiden toteutumisen seuraaminen. Laadunvalvontaa on miettiä, millä tavalla ja miten usein mitäkin kotityötä pitäisi tehdä. Laadunvalvontaan liittyy paljon

neuvottelua ja mahdollisesti myös erimielisyyksien selvittelyä puolison kanssa. Omia standardeja voi mukauttaa tarvittaessa, mutta usein se ei ole mieluista.

Aineistossani suurimmalla osalla naisista on enimmäkseen miehiään korkeammat standardit kotitöiden suhteen. Kahdella pariskunnalla standardit ovat samantasoiset, ja monilla muillakin pareilla osa standardeista kohtaa. Myös miehet ovat puolisoitaan tarkempia joistain standardeista. Esitin, että naisten keskimäärin korkeampien standardien taustalla on miehiä parempaa tietämystä kotitöiden teon tarpeesta, suunnitelmallista toimintatapaa sekä myös mieltymyksiä.

Kokonaisvastuunkanto on metakotityön osa-alue, joka ylittää kolme muuta osiota. Kokonaisvastuussa oleminen merkitsee kotitöiden tarpeen ja tekemisen jatkuvaa silmälläpitoa, siis kokonaiskuvan hallitsemista. Kokonaisvastuussa oleva on tietoinen suunnittelun ja organisoinnin tarpeesta ja kulusta. Hän on aloitteellinen kotityönteossa, osallistaa perheenjäseniään mukaan työhön, delegoi tehtäviä ja neuvoo muita. Hänellä on päätös- ja mallivaltaa määrittellä, miten kotityöt pitäisi tehdä. Kokonaisvastuussa oleminen muodostaa kotitöihin kaavoja ja rutiineita. Kokonaisvastuuseen voi pyrkiä opettelemalla itselle vieraita kotitöitä. Kokonaisvastuunkantoon kuuluu myös osata antaa muille tilaa osallistua kotitöihin myös omalla tavallaan. Jaan kokonaisvastuun kaikista kotitöistä vastuussa olemiseen sekä kokonaisvastuuseen jostain kotityön osa-alueesta.

Aineistossani lapset osoittautuivat keskeisiksi metakotityön sisältöjen ja määrän kannalta. Merkittävä osa lapsiperheen vanhempien tekemästä metakotityöstä liittyy lapseen. Vanhempi huolehtii useita vuosia kokonaisten lisäihmisten kaikista asioista ja vielä pidempään useista lasten asioista, kun nämä kasvaessaan ottavat hiljalleen itsekin vastuuta omista asioistaan. Haastateltavani kokevat, että lasten kanssa monien kotitöiden tekeminen on tarkempaa, ja lapsille halutaan näyttää myös mallia siitä, miten kotityöt tulisi tehdä. Lapsiin liittyviä metakotitöitä liittyy paitsi heidän hoitoonsa myös heidän osallistamiseensa tekemään kotitöitä itse.

Aineistoni tukee aiempia tutkimustuloksia siitä, että metakotityöt ovat naistapaisia kotitöitä ja naiset tekevät niitä miehiä enemmän. Poikkeuksena tästä ovat aineistoni yksi metakotityöt tasan jakava pari ja toinen pari, jossa mies niin ikään tekee paljon

metakotitöitä. Kokonaisvastuunkanto on eniten naisten vastuulla, suunnittelua ja organisointia tekevät sekä miehet että naiset mutta naiset enemmän. Standardeja asettavat kaikki, mutta naiset määrittelevät laadunvalvontaa miehiä enemmän osaamisensa ja kenties myös mallivaltansa turvin. Useissa perheissä metakotityöt jakautuvat niin, että naiset eivät tee miestapaisiin kotitöihin liittyvää metakotityötä mutta tekevät kaikkia muita metakotitöitä miestänsä enemmän.

Aineistoni naiset ovat yleensä miehiään suunnitelmallisempia ja esimerkiksi aikatauluttavat ja kommunikoiivat metakotitöistä miehiään aloitteellisemmin. Yksittäisiin kotitöihin liittyvät metakotityöt voivat jakautua eri tavoin. Esimerkiksi yhdessä perheessä ruokahuollosta vastaa nainen, toisessa mies, kolmannessa molemmat. Pääosin suunnittelu ja organisointi jakautuvat melko sukupuolistuneesti. Naisten vastuulla ovat pitkälti pyykit, lasten vaatetarpeesta ja tavaroiden mukana olosta huolehtiminen sekä matka- ja juhla järjestelyt. Miestapaisia metakotitöitä taas ovat ainakin autoon, tekniikkaan, huoltotöihin sekä usein myös talouteen liittyvät työt.

Metakotitöiden jakautumisen taustalla on lukuisia eri syitä. Töitä jaetaan osaamisen, luonteenpiirteiden ja taipumusten sekä mieltymysten perusteella. Osittain töitä jaetaan myös ”naisten” ja ”miesten” töihin, mutta sukupuolirooleista johtuvia jakoja on havaittavissa myös yllä mainittujen syiden taustalla. Metakotitöitä jaetaan myös käytännön arjen kannalta toimivalla tavalla ja ajankäytön mukaan; tässä näkyy taustalla se, että metakotityön hoitaa se, joka osaa ne helpommin. Aineistostani löytyy kaksi merkittävää syytä sille, miksi miehet tekevät vain vähän metakotitöitä: he joko pitävät niitä turhina tai eivät näe syytä tarttua toimeen itse, koska puoliso tekee jo työn ja näyttää onnistuvan siinä hyvin, jopa ”luonnostaan”. Yhden parin kohdalla kyse on siitä, että nainen haluaa tehdä metakotityöt itse. Useat muutkin naiset kokevat hankalaksi siirtää vastuuta metakotitöistä miehilleen, mihin tosin on pääsyynä se, että miehet eivät useinkaan osaa näitä töitä yhtä hyvin. Haastateltavani korostavat, että tarpeen vaatiessa tai pakon edessä uusien metakotitöiden opetteleminen ja siten erilainen työnjako olisivat mahdollisia, mutta opettelua ei koeta tarpeelliseksi ilman pakkoa.

Metakotitöiden tekemisen ja jakamisen taustalla vaikuttavat naisten ja miesten erilaiset habitukset. Metakotitöiden tekeminen sopii naisten habitukseen, ja jatkuva harjoitus kehittää naisten pelisilmää metakotitöiden suhteen. Ajan kanssa metakotityöosaaminen

alkaa näyttää luonnolliselta ja työt hoituvat sujuvasti. Kotitöiden tekeminen, myös metakotitöiden teko, ei samalla tavalla sovi yhteen miesten habituksen kanssa. Heidän habituksensa päinvastoin hyljeksii kodinhoitoon liittyvää tietoa, koska näiden naistapaisten taitojen ei ajatella kuuluvan miehille. Suomalaismiehet ovat Tilastokeskuksen (Pääkkönen & Hanifi 2011) mukaan viime vuosikymmeninä hiljalleen lisänneet kotitöidentekoa, ja aineistoni miehetkin tekevät paljon konkreettisia kotitöitä. Miesten habitus näyttäisi siis alkavan hiljalleen muuttua hyväksymään kotityötaitot osakseen, mutta metakotityöt eivät mene tässä samaan kategoriaan muiden kotitöiden kanssa. Pohdin, että syynä voi olla metakotitöiden näkymättömyys, mikä tekisi niistä haastavampia omaksua. Mietin myös, että näkymättömyys voisi antaa miehille mahdollisuuden olla huomaamatta näitä töitä ja välttää siten tekemästä niitä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että näkymättömiäkin kotitöitä on mahdollista havaita ja oppia.

Aineistossani on kuitenkin kaksi miestä, joiden habitukseen metakotityöt sopivat hyvin. Toisella miehellä taustalla vaikuttaa ainakin lasten yhteishuoltajuus entisen puolison kanssa; hänen on pitänyt hoitaa kaikki metakotityöt yksin. Molempien miesten toimien taustalla näyttäisi vaikuttavan halu ja pyrkimys tasa-arvoiseen ja tasaiseen työnjakoon. Muutamat muut miehet eivät ole omaksuneet metakotityötaitoja pysyvästi osaksi habitustaan, vaikka he ovat aiemmin ottaneet enemmän vastuuta metakotitöistä ollessaan perhevapaalla. En osaa sanoa, miksi osa miehistä pitää metakotitöiden tasaista jakoa muita tavoiteltavamman arvoisena asiana ja on oppinut tekemään metakotitöitä.

Haastateltavillani oli eriäviä mielipiteitä siitä, voiko metakotitöistä sopia. Yksi haastateltava on sitä mieltä, että koska metakotityö on ajattelemista, siitä ei pysty sopimaan. Suurin osa on sitä mieltä, että metakotitöistä voi sopia osittain: joihinkin kokonaisuuksiin liittyvää metakotityötä on mahdollista jakaa sopimalla, kumpi hoitaa minkäkin kokonaisuuden. Joskus metakotityöosa-alueiden tunnistaminen vaatii keskustelua, ennen kuin niistä päästään jakamaan. Standardeista sopiminen on mahdollista. Kokonaisvastuunkanto näyttää jäävän sopimismahdollisuuksien ulkopuolelle. Esitin syyksi, että se on metakotitöistä hankalin opetella ja kiinteimmin yhteydessä naisen habitukseen.

Vaikka useat haastateltavistani kertoivat, että metakotitöistä on mahdollista sopia ainakin osittain, eksplisiittistä sopimista tapahtuu vain vähän. Monet pitävät

metakotitöistä sopimista tarpeettomana: joko työt sujuvat ilman sopimista, mies ei halua lisää vastuuta tai nainen ei halua tai onnistu jakamaan työtaakkaansa. Sopimista pidetään myös vaivalloisena, jolloin on helpompi tehdä metakotityö itse kuin pyrkiä sopimaan sen jakamisesta. Minusta vaikuttaa siltä, että osa haastateltavista havahtui sopimisen mahdollisuuksiin haastattelun aikana tai valmistautuessaan haastatteluun, vaikkei ollut ajatellut asiaa aiemmin.

Jaoin kotitöistä sopimisen eksplisiittiseen ja implisiittiseen sopimiseen. Järjestelmällistä, harkitsevan strategista ja ennakoivaa päätöksentekoa tapahtuu aineistossani metakotitöiden suhteen lähinnä selkeiden kokonaisuuksien suhteen sekä elämän solmukohdissa. Metakotitöistä saatetaan sopia tavallista eksplisiittisemmin esimerkiksi lapsen saamisen, perhevapaan alkamisen, työtilanteen muuttumisen tai muuton yhteydessä. Läheskään kaikki eivät kuitenkaan tee näin. Niilläkään pariskunnilla, joilla metakotityöt jakautuvat tasaisesti, jaon taustalla ei ole eksplisiittistä sopimista, vaan tasajako on onnistuttu saavuttamaan muilla keinoilla. Metakotityönjako on tyypillisesti ollut implisiittistä yhdessä asumisen alusta saakka.

Metakotitöistä sovitaan jatkuvasti implisiittisesti, mutta se ei näyttäyty haastateltaville lainkaan sopimisena. Metakotityöpäätöksiä tehdään epäsuorasti, reflektoimatta, impulsiivisesti ja vähittäin. Päätöksiä tiedostetaan takautuvasti ja niiden teossa vältetään konfliktia. Myös hiljaiset sopimukset eli spontaanisti tai keskustelematta saavutettu yhteisymmärrys ovat tyypillisiä. (Vrt. Sillars & Kalbflesch 1989; ref. Wiesmann ym. 2008). Metakotitöistä keskustellaan tarpeen vaatiessa. Pariskunnat käyvät jatkuvasti keskustelua ja tekevät pieniä, reflektoimattomia sopimuksia lähitulevaisuuden kotitöistä, kuten seuraavan päivän ohjelmasta. Usein metakotitöitä tekee se, joka osaa, ehtii tai jaksaa tai jota tekemättömyys häiritsee enemmän. Käytännössä tämä tarkoittaa usein naista. Haastateltavat kertovat ajautuneensa moniin työnjakoihin; joskus jaon taustaa ei osata selittää ollenkaan, vaan metakotityöt ovat jakautuneet ”jostain syystä” tietyllä tavalla. Implisiittisen sopimisen ja ajautumisen perusteella kotitöiden tekoon on ajan kanssa syntynyt rutiineja, jolloin sopimista tarvitaan entistä vähemmän.

Implisiittisen sopimisen kautta metakotitöiden tekemiseen on muodostunut metakotitöiden doksa, jota on haastavaa muuttaa. Esitin, että doksan taustalla vaikuttaa kaksi sukupuolisopimusta: metakotitöiden ”sopiminen” naistapaisiksi sekä piilevä

sukupuolittunut avunantosopimus, jonka mukaan kokonaisvastuu on naisella, ja miehen panoksen on avustaminen (vrt. Korhonen 2004). Väitin, että metakotitöitä vaikuttaa määrittävän tiukempi sukupuolisopimus kuin muita kotitöitä. Sukupuolisopimukset ovat muodostaneet sukupuolijärjestelmän, joka ei muutu helposti. Järjestelmän taustalla on implisiittistä sopimista, hiljaisia sopimuksia ja sukupuolistunutta vallankäyttöä eli se ei ole kokonaan tietoisten sopimusten tulosta tai tasavahvojen kumppanien laatima. Silti se sitoo osapuoliaan. Pohdin, käyttävätkö miehet sopimusta hyväkseen hyväksymällä sen vain itselleen sopivilta osin: kieltäytymällä metakotitöiden teosta mutta vastustamalla naisen tapaa tehdä metakotitöitä, jos se ei miellytä miestä. Tällaisesta järjestelmästä käsin sukupuolikonfliktit – tässä tapauksessa naisten väsyminen epäoikeudenmukaiseksi kokemansa metakotityömäärän vuoksi – näyttävät naisten omana syynä. Naiset eivät sitä paitsi itsekään tiedosta habitustaan ja elävät samojen sukupuolisopimusten alla kuin miehetkin, jolloin työnjaon epätasaisuutta ja sen syitä tai muutosmahdollisuuksia on haastavaa nähdä.

Lähteet

- Aalto, Kristiina (1991) *Kotisiivous: Tavoitteet ja tottumukset*. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki.
- Adkins, Lisa (2003) Reflexivity: Freedom or Habit of Gender? *Theory, Culture & Society* 20 (6), 21–42.
- Anttila, Anu-Hanna (2012) Sukupuolitettu kotityönjako ja sosiokulttuuriset rakenteet. *Sosiologia* 49 (4), 291–306.
- Barbour, Rosaline (2007) *Doing Focus Groups*. Sage, Lontoo.
- Baruch, Grace & Barnett, Rosalind (1986) Determinants of Fathers' Participation in Family Work. *Journal of Marriage & the Family*. 49 (1), 29–40.
- Beauvoir, Simone de; Borde, Constance; Malovany-Chevallier, Sheila & Thurman, Judith (2011) *The Second Sex*. Vintage Books, New York. (Ranskankielinen alkuteos 1949.)
- Berlant, Lauren & Warner, Michael (1998) Sex in Public. *Critical Inquiry* 24 (2), 547–566.
- Bianchi, S. M., Milkie, M. A., Sayer, L. C. & Robinson, J. P. (2000) Is Anyone Doing The Housework? Trends in the Gender Division of Labor. *Social Forces* 79 (1), 191–228.
- Bourdieu, Pierre (1990) *Logic of Practice*. Polity Press, Cambridge. (Ranskankielinen alkuteos 1980.)
- Bourdieu, Pierre (2001) *Masculine Domination*. Polity Press, Cambridge. (Ranskankielinen alkuteos 1998.)
- Bourdieu, Pierre (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge. (Ranskankielinen alkuteos 1972.)
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Gummerus, Jyväskylä. (Ranskankielinen alkuteos 1992.)
- Coltrane, Scott (1996) *Family man: Fatherhood, housework and gender equity*. Oxford University Press, New York.
- Connell, Raewyn (2009) *Gender: In World Perspective*. Cambridge, Polity Press.
- Coverman, Shelley (1985) Explaining Husbands' Participation in Domestic Labor. *The Sociological Quarterly* 26 (1) 81–97.
- Deutsch, F. M. (2007) Undoing Gender. *Gender & Society* 21 (1), 106–127.

- Dienhart, Anna (1998) *Reshaping Fatherhood: The Social Construction Of Shared Parenting*. Sage, Thousand Oaks.
- Engel, Christoph ja Singer, Wolf (2008) *Better Than Conscious? Decision Making, the Human Mind, and Implications for Institutions*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1999) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Jyväskylä.
- Esmail, Ashraf (2010) *Negotiating Fairness: A Study on How Lesbian Family Members Evaluate, Construct, and Maintain "Fairness" with the Division of Household Labor*. *Journal of Homosexuality*, 57 (5), 591–609.
- Ferree, Myra Marx (1990) *Beyond Separate Spheres: Feminism and Family Research*. *Journal of Marriage and the Family* 52 (4), 866–884.
- Gershuny, Jonathan (2000) *Changing Times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford University Press, Oxford.
- Haavio-Mannila, Elina; Jallinoja, Riitta & Strandell, Harriet (1984) *Perhe, työ ja tunteet. Ristiriitoja ja ratkaisuja*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Juva.
- Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action: Vol. 1, Reason and the Rationalization of Society*. Beacon Press, Boston, Massachusetts. (Saksankielinen alkuteos 1981.)
- Heller, Agnes (1984) *Everyday Life*. Routledge & Kegan Paul, Lontoo. (Unkarinkielinen alkuteos 1970.)
- Helsingin Sanomat 14.1.2016. ”Moni mies kokee, että häneltä on viety voima” – testaa, oletko parisuhteen marsu vai tiikerihai. <http://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000002879973.html>, luettu 2.3.2017.
- Hirdman, Yvonne (1988): *Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning*. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3/1988, 49–63.
- Hirdman, Yvonne (1990): *Genussystemet. Teoksessa Demokrati och makt i Sverige. Maktutredningens huvudrapport*. Statsrådsberedningen, Tukholma, 73–116.
- Hirdman, Yvonne (1991) *The Gender System*. Teoksessa Andreasen, Tayo & Borchorst, Anette & Dahlerup, Drude & Lous, Eva & Nielsen, Hanne Rimmen (toim.) *Moving on: New Perspectives on the Women's Movement*. Aarhus University Press, Aarhus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hochschild, Arlie (1983) *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. University of California Press, Berkeley.

- Hochschild, Arlie (2003) *The Commercialization of Intimate Life: Notes from Home and Work*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California.
- Huttunen, Jouko (2001) *Isänä olemisen uudet suunnat*. PS-kustannus, Jyväskylä.
- Jokinen, Eeva (2003) Arjen kyseenalaisuus. *Naistutkimus-Kvinnoforskning* 1/2003, 4–17.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Julkunen, Raija (1994) Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli; Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.): *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino, Tampere, 179–201.
- Julkunen, Raija (1995) Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet. Teoksessa Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Vastapaino, Tampere, 88–107.
- Julkunen, Raija (2010) Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino, Tampere, 111–135.
- Kiiänmaa, Nelli (2012) Tasa-arvobarometri. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 23/2012.
- Korhonen, Merja (2004) Työssäkäyvä isä – Mitä yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiiriin kätkeyistä ”sukupuolisopimuksista”? Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.) *Isäkirja*. Vastapaino, Tampere.
- Kortteinen, Matti (1982) *Lähiö*. Otava, Helsinki.
- Känsälä, Marja (2012) Työura ja parisuhde - erilliset yhdessä? Työn ja muun elämän yhteensovittaminen kahden uran pariskunnilla. Väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja 7:2012. KY-Dealing, Turun kauppakorkeakoulu.
- Lamb, Michael E., Pleck, J. H., Charnov, E. ja Levine, J.A. (1985) Paternal Behavior in Humans. *American Zoologist* 25 (88), 883–894.
- Lamb, Michael (1986) *The father's role: Applied perspectives*. Wiley, New York.
- Larson, R. W.; Richards, M. H. & Perry-Jenkins, M. (1994) Divergent Worlds: The Daily Emotional Experience of Mothers and Fathers in the Domestic and Public Spheres. *Journal of Personal and Social Psychology*, 67 (6), 1034–1046.
- Lehtinen, Jenny 29.10.2015. Metatyö räjäyttää äidin pään! Kolumni Yleisradion verkkosivuilla. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyo-kunniaan>, luettu 7.2.2017.
- Lehtinen, Jenny (2017). Metatyöstä. Sähköpostiviesti 18.1.2017. Vastaanottaja Susanna Luukinen.

Magnusson, Eva (2001) Heterosexual Couples Talking about and "Doing" Gender. NIKK-magasin 3/2001, 4–7.

Magnusson, Eva (2005) Gendering or Equality in the Lives of Nordic heterosexual Couples with Children: No Well-paved Avenues Yet. NORA: Nordic Journal of Women's Studies 13 (3), 153–163.

Malinen, Kaisa; Härmä, Senja; Sevón, Eija; Kinnunen, Ulla (2005) Miten meillä menee? Työssäkävien pienten lasten vanhempien kokemuksia perhe-elämästä ja työstä. Jyväskylän yliopiston perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 15.

Malinen, Kaisa & Sevón, Eija (2009) Parisuhteen hoitaminen: suhteiden arkea vai irtiottoja arjesta? Teoksessa Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti – vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. PS-kustannus, Jyväskylä.

Mauss, Marcel (1999) Lahja: Vaihdannan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa. Tutkijaliitto, Helsinki. (Ranskankielinen alkuteos 1923.)

Michel, Lynn (1999) Combining Focus Groups and Interviews: Telling How It Is; Telling How It Feels. Teoksessa Barbour, Rosaline S. & Kitzinger, Jenny (toim.) Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice. Sage, Lontoo, 36–46.

Miettinen, Anneli (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.

Nordenmark, Mikael & Nyman, Charlott (2003) Fair or Unfair? Perceived Fairness of Household Division of Labour and Gender Equality Among Women and Men: The Swedish Case. European Journal of Women's Studies 10 (2), 181–209.

Oakley, Ann (1974) The Sociology of Housework. Martin Robertson, Oxford.

Oinas, Tomi (2010) Sukupuoltenvälinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Pietilä, Ilkka (2010) Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.

Pääkkönen, Hannu (2010) Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä. Tilastokeskus, Helsinki.

Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta (2011) Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Tilastokeskus, Helsinki.

Raijas, Anu & Varjonen, Johanna (2007) "Minä vastaan vaatteista, sinä autosta" Muuttuuko kotitöiden jakaminen suomalaisissa lapsiperheissä? Janus 15 (3), 261–279.

- Rantalaiho, Liisa (1994): Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli; Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.): Naisten hyvinvointivaltio. Vastapaino, Tampere, 9–30.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.
- Safilios-Rothschild, C. (1969) Family Sociology or Wives' Family Sociology? A Cross-Cultural Examination of Decision-Making. *Journal Of Marriage & Family*, 31 (2), 290-301.
- Salmi, Minna (1996) Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa Kinnunen, Merja & Korvajärvi, Päivi (toim.) Työelämän sukupuolistavat käytännöt. Vastapaino, Jyväskylä.
- Schwalbe, Michael L. & Wolkomir, Michelle (2001) The Masculine Self as Problem and Resource in Interview Studies of Men. *Men and Masculinities* 4 (1), 90–103.
- Schwalbe, Michael L. & Wolkomir, Michelle (2002) Interviewing Men. Teoksessa Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (toim.) *Handbook of Interview Research: Context & Methods*. Thousand Oaks; Sage, 203–219.
- Smith, Dorothy (1987) *The Everyday World As Problematic. A Feminist Sociology*. Milton Keynes: Open University Press.
- Spiegel, John P. (1960) The Resolution of Role Conflict within the Family. Teoksessa Bell, Norman W. & Vogel, Azra F. (toim.) *A Modern Introduction to the Family*. Routledge & Kegan Paul, Lontoo.
- Stafford, Rebecca & Backman, Elaine & Dibona, Pamela (1977) The Division of Labor Among Cohabiting and Married Couples. *Journal of Marriage and the Family* 39 (1), 43–57.
- Suikkanen, Erja (2011) Puhdas koti - siisti juttu. Suomen Siivoustekninen liitto SSTL, Helsinki.
- Sulkunen, Pekka (1990) Ryhmähaastatteluiden analyysi. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus, Helsinki, 264–285.
- Tigerstedt, Christoffer (1994) Kotityö ja isyys uusina projekteina? Teoksessa Roos, J.P & Peltonen, Eeva (toim.) *Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista*. SKS, Helsinki, 68–85.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Jyväskylä.

Valtonen, Anu (2005) Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere.

Wiesmann, Stephanie; Boeije, Hennie; van Doorne-Huiskes, Anneke; den Dulk, Laura (2008) 'Not worth mentioning': The implicit and explicit nature of decision-making about the division of paid and domestic work. *Community, Work & Family*, 11 (4), 341–363.

Ylikännö, Minna (2009) Isien ajankäytöstä. Uuden isyyden hidas esiinmarssi. *Yhteiskuntapolitiikka* 24 (2), 121–131.

Liite 1 Jenny Lehtinen: Metatyö räjäyttää äidin pään!

“Miksi me aina odotetaan naisia?” kysyy pieni poika isältään autossa. Perheen olisi pitänyt olla jo matkalla ystäväperheen juhliin. “En tiedä, poikani, en tiedä, mutta niin se vaan menee,” vastaa isä naurahtaen.

Aika pitkään minuakin nauratti kyseinen tosielämässä käyty dialogi ja tunnistin siinä itseni: tuotahan se on ollut läpi elämän. Kun olin nuorempi, se tarkoitti, että aina piti vielä kerran katsoa, että vaatteet on varmasti hyvin, meikki kunnossa ja tarvittavat tilpehöörit käsilaukussa.

Enää tuo tarina ei naurata, koska minulla on perhe.

Ja kuten jäävuoresta näkyy vain huippu, myös lapsiperheiden todellisesta työtaakasta näkyviä kotitöitä on vain osa.

Kun lapsi syntyy, alkaa perheessä aivan uudenlainen työnjaon aika. Kuka saa tai joutuu käymään palkkatöissä, kuka on kotona? Tekeekö kotona oleva kaikki kotityöt vai riittääkö hänen panokseen “pelkkä” lasten hoitaminen?

Ja kuten jäävuoresta näkyy vain huippu, myös lapsiperheiden todellisesta työtaakasta näkyviä kotitöitä on vain osa. Vähintään yhtä suuri osa on työtä, jota on vaikea havaita.

Otetaan esimerkkinä vaikka lasten syntymäpäiväjuhlat. Itse juhlat kestävät yleensä vain kaksi tuntia. Omien lasteni syntymäpäiväjuhlat on isä hoitanut muutaman kerran. Tämä on tarkoittanut sitä, että mies on laittanut tarjoilut pöytään, grillannut lapsille hodareita ja luotsannut lapsilauman läpi juhlien. Mutta hoitiko isä siis todella tuossa tapauksessa lastenkutsut?

Ennen kuin juhliin on päästy, on tehty valtava määrä valmistelemaa työtä. Se tarkoittaa sitä, että jonkun on pitänyt tehdä mm. seuraavat asiat:

- Miettiä mikä olisi sopiva päivä ja aika juhliin, jotta mahdollisimman moni, tai ainakin ne tärkeimmät lapsen ystävät pääsisivät paikalle
- Valita juhliin tema ja miettiä sopiva ohjelma
- Tehdä kutsut ja toimittaa ne pienille vieraille
- Selvittää kaikkien vieraiden mahdolliset allergiat tai muut ruokarajoitteet ja miettiä tarjottavat niiden edellyttämällä tavalla
- Hankkia tarjottavat ja kenties pikkulahjat kaikille vieraille, valmistella kakut ja muut pöydän antimet sekä pussittaa pikkulahjat valmiiksi
- Sekä tietysti juhlien jälkeen tämän jonkun pitää siivota paikat ennalleen

Lapsiperheen perusarki sisältää mielettömän määrän juuri tätä hommaa, jota minä kutsun metatyöksi. Se on osittain näkyviä pieniä ekstrahommia, kuten valokuvauslappusten täyttöä kouluihin ja päiväkoteihin, erilaisia harrastuskuljetusten organisointeja, vanhempainyhdistysten myyjäisiä ja tapahtumia tai juuri noita lastenkutsujen järjestelyjä.

Metatyö on aivan jatkuvaa aivotyötä.

Mutta vielä enemmän metatyö on aivan jatkuvaa aivotyötä. Talvi tulee, onko kaikilla kolmella lapsella varmasti tarpeeksi sopivia talvivaatteita? Kuka tarvitsee lisää ja mitä? Mistä ne hankitaan? Entä luistimet ja sukset, onko niitä? Pitäisikö ne lainata ja keneltä, kun emme kuitenkaan ole se eniten luistelusta nauttiva perhe? Naapurikin kysyi juuri, löytyisikö meiltä pieneksi jääneitä heidän lapsilleen? Missähän ne ylipäättään ovat... Ja niin edelleen. Eikä tässä ollut vielä edes mukana ihan jokapäiväistä rullaa, joka pyörii vanhemman päässä liittyen lapsen kouluun, päiväkotiin, harrastuksiin ja kaikkeen mahdolliseen.

Metatyön tunnistaminen yhdeksi erittäin suureksi osaksi vanhempien perustyötä on vaikeaa, koska se hiipii arkeen pikkuhiljaa. Vauvan kanssa varsinaista hoitotyötä on paljon, mutta metatyötä vielä vähän. Lapsen kasvaessa ja sosiaalistuessa myös metatyön määrä kasvaa jatkuvasti teini-ikään asti, jonka jälkeen lapsi alkaa pikkuhiljaa itse ottamaan vastuuta kyseisistä asioista.

Metatyö on uuvuttavaa juuri siksi, että se saapuu elämään salaa ja on vaikeasti tunnistettavissa.

Metatyö on uuvuttavaa juuri siksi, että se saapuu elämään salaa ja on vaikeasti tunnistettavissa. On helppo katsoa, kuka on imuroinut ja kuka tiskannut. Mutta sen jäljittäminen, kumpi vanhempi joutuu kantamaan loputonta projektipääällikköyttä koko perheen asioissa, voi olla vaikea tunnistaa.

Oma ja ystäväpiirin kokemus kertoo, että kun äiti vauvan synnyttyä ottaa lapsiin liittyvän vetovastuun, siitä ei niin vain pääsekään eroon. Eikä sitä edes tajua. Kun omassa perheessäni päätettiin, että lasten isä hoitaa lasten uimakoulut, se tarkoitti käytännössä sitä, että mies nappasi uimakassin ja lapsen matkaansa ja kävi uimakoulussa.

Jälleen jäi huomiotta se, että ensin oli täytynyt:

- Huomata, että lapsen olisi ehkä hyvä mennä uimakouluun
- Kartoittaa lähialueen uimakoulutarjontaa ja valita sieltä lapsen osaamistasolle sopiva ryhmä
- Yrittää ehtiä juuri oikeana päivänä oikealla kellonlyömällä ilmoittautua kyseiseen ryhmään
- (Epäonnistua siinä ja sen jälkeen käydä sähköpostisotaa, jotta lapsi pääsee varasijalta ryhmään)
- Hankkia lapselle sopivat uimavarusteet
- Sekä tietysti pakata uimakassi valmiiksi ja tajuta purkaa se uimakoulun jälkeen, sillä muuten uimakoulu viikon kuluttua sisältää epämiellyttäviä hajuhaittoja

Kyse ei ole siitä, että toinen vanhempi tahallaan jättäisi asioita tekemättä. Miten siitä edes voisi olla kyse, kun ei metatyön mestari itsekään tajua mistä on kysymys. Kunhan vain tuntee pikkuhiljaa kasvavaa ärtymystä ja uupumusta. Metatyö ei myöskään väsytä hetkessä, mutta kun kymmenen vuotta arjen mestarointia on mittarissa, alkaa tekijä olla oikeasti vähän väsynyt.

Ennen lapsia minuakin odotettiin autossa huulipunaa viimeistelyä takia. Lasten syntymän jälkeen odottelu on johtunut siitä, että olen juossut kuin vauho lammas ympäri kämppää etsimässä kaikkea reissuun todennäköisesti tai edes mahdollisesti

mukaan tarvittavaa tavaraa. Onhan nimittäin ollut itsestäänselvää, että jos minä en vaippoja tai varavaatteita matkaan pakkaa, ei sitä tee kukaan muukaan.

Nauru loppui kymmenen vuoden kohdalla.

Liite 2 Haastattelurunko

- taustatiedot: ikä, koulutus, perhetilanne, lasten iät, asuinmuoto, asuinpaikka, kauanko olleet yhdessä/asuneet yhdessä
- eilinen päivä, viime aikoina, yleensä
- metakotityön sisältö
 - o tunnistivatko ennen tekevänsä metatyötä
 - o mitä teette
 - o mitä kaikkea liittyy esim. ruokahuoltoon
 - ruoka- ja pyykkihuolto, siivous, ostokset ja hankinnat (kilpailutus jne.), ajanvaraukset, talouden suunnittelu, juhla valmistelut, pihatyöt, huoltotöiden tilaus, lasten asioilla käyminen, lasten opettaminen/osallistaminen kotitöihin, mitä kaikkea liittyy päiväkotiin, matkojen suunnittelu, listat ja muistiinpanot
 - o standardit
 - o onko jokin metakotityö myös harrastus/nautinto
- parisuhteen sukupuoliroolit
 - o ”naisten” ja ”miesten” työt
 - o sukupuoliroolit
 - o tasa-arvon tärkeys
 - o miten mielipiteet näkyvät arjessa
 - o perhevapaat
- työnjako
 - o miten jakautuu
 - o kokonaiskuva, langat käsissä
 - o huolehditko puolisoasi asioista, muistuttelu, tiedätkö, mitä puoliso tekee
 - o käytäntö: kuka tekee aloitteen, soittaa, varaa ajan jne.
 - o lapsuudenkodista opitut tavat
 - o onko lasten saanti muuttanut tekoa, miten
 - o jos nainen tekee enemmän, kysy mieheltä, onko mukavaa, kun ei itse tarvitse, tai ärsyttääkö, kun ei itse saa
- neuvottelemisen ja sopimisen
 - o suhteen alussa, jatkuvasti
 - o tyytyväisyys, oikeudenmukaisuus, raskasta, riitely
 - o voiko metakotityöstä neuvotella samalla tavalla kuin konkreettisesta kotityöstä

Liite 3 Haastattelukutsu

Haastateltavia etsitään sosiologian pro gradu -tutkielmaan kotitöistä

Hei,

Teen pro gradu -tutkielmaa Helsingin yliopiston sosiologian oppiaineessa. Aiheenani on metakotityö eli näkymätön kotityö kuten työn suunnittelu, organisointi, laadunvalvonta ja kokonaisvastuunkanto. Olen kiinnostunut muun muassa ”lankojen käsissä pitämisestä”, aikatauluttamisesta, ajanvarauksista, puolisoiden välisestä työnjaosta ja siisteyskriteereistä sekä kotitöiden muista standardeista. Hyvän yleiskuvan metatyöstä saat lukemalla tämän Jenny Lehtisen kolumnin:

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/jenny-lehtinen-metatyö-kunniaan> Huomioi kuitenkin, että minä olen kiinnostunut muistakin kuin lapsiin liittyvistä asioista ja että kaikki Lehtisen mainitsevat metatyöt eivät ole sinänsä kotityötä.

Haen keväälle 2017 haastateltaviksi Helsingin seudulla asuvia heteropariskuntia, joista molemmat ovat työssäkäyviä ja joilla on ainakin yksi päivähoitossa tai alakoulussa käyvä lapsi. Tutkimus toteutetaan parihaastatteluna. Haastattelut voidaan toteuttaa haastateltavien kotona tai muussa sovitussa paikassa. Haastattelun tueksi pyydän haastateltavia pitämään yhden päivän ajan kirjaa tekemistään kotitöistä erillisen ohjeen mukaan.

Haastattelut kestävät arviolta noin tunnin, ne nauhoitetaan ja nauhoitetta sekä siitä kirjoitettavaa litteraattia käsittelen vain minä. Tiedot säilytetään luottamuksellisesti. Suostumuksellanne säästän nauhoitteet ja litteraatit mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten. Jos ette anna lupaa, hävitän tiedot sen jälkeen, kun tutkielma on valmis. Yksittäisiä haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa tutkielmasta. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja osallistumisensa voi keskeyttää koska vain. Tällöin voin kuitenkin käyttää siihen asti saamaani haastatteluaineistoa.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluun, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse. Lisätietoja antaa tarvittaessa myös seminaarini ohjaaja sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Susanna Luukinen
Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta